

Paljas

A.C.C. de Vletter

bron

A.C.C. de Vletter, *Paljas*. E.L.E. van Dantzig, Den Haag z.j. [1902]

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/vlet002palj01_01/colofon.htm

© 2004 dbnl / erven A.C.C. de Vletter / erven Johan Braakensiek

I.

Paljas! Paljas!.... kom mee, jongens, daar komt hij aan!

Ioolahoeitiooo! Schreeuwend door elkaar springend, met een druk gezwaai van armen en beenen, vloog de gansche troep schooljongens op Paljas af, glijdend en dan weer loopend over de gladbevoren straatplekken, tot ze vlak bij hem waren en gillend als dollen om hem heen buitelden; ze trokken hem aan zijn kleeren, stompten en duwden, gooiden hem naar elkaar over.... als een elastieken pop.

En Paljas liet met zich sollen - lieve hemel, 't was elken dag 't zelfde spelletje!

- Hij hielp liefst een handje mee, trok verbazend gekke gezichten, lichtte zijn kolossalen kokkerd van een rooden neus in de hoogte, kneep zijn oogen half toe en danste komiek in 't rond. Zijn piekerig varkenshaar kwam onwijs onder zijn gescheurde pet uitsteken - broek en buis fladderden dwaas om zijn mager lijf en de groote kapotte schoenen stampten om de beurt dreunend op den harden grond.

Neen maar, ze hadden me daar eventjes pret met Paljas! Ze kregen hem eindelijk op de bevroren sneeuw, rolden 't zakkerige lichaam om en om, duwden moppen ijs in zijn roode gezicht, dat vertrokken was tot één breeden grijnslach.

- Hou vast, jongens! we zullen hem sleeën!

En tien vuisten trokken Paljas voort - kriskrassend over de sneeuwobbels, met een vaart van geweld.

Paljas voelde een hevige pijn, maar hij bleef lachen met toegenepen oogen en verzette zich niet.

Daar struikelden de vorsten en alles tuimelde omver onder een dol schreeuw-gegil - een dooreenwoelend gerol van jongens, spartelend en trappelend op en over Paljas.

Maar eensklaps worstelde hij zich vrij, kroop overeind en met 't borstelige hoofd in den nek, de knieën hoog optrekkend, stoof hij weg, de ellebogen druk voor en achter bewegend.

De jongens hem na in een lange rist, één voorop met geweldige stappen.

Paljas met zijn zware, groote schoenen verloor en toen hij 't merkte liet hij zich in eens vallen, zoodat zijn eerste vervolger met een bons over hem heen rollebolde, maar de anderen kwamen ook aan en nu begon Paljas weer te lachen en te springen als een echte clown uit een paardenspel. Een poos hield hij ze van zich af, tot ze hem weer te pakken kregen en 't zelfde gestoei opnieuw een storm van lawaai veroorzaakte.

Paljas, vuurrood en hijgend, tartte ze telkens weer door zijn gekke kreten en dwaze sprongen. Tegelijkertijd volgde hij zijn oude tactiek en kwam eindelijk vlak bij de school - - toen in eens wist hij met een woest geruk los te komen en holde de open deur binnen....

't Heerlijke spel van elken dag was uit! In de gang wachtte Paljas den troep af en toen ze hem zagen, maakte hij een langen neus, stootte een geweldig roffelend geluid naar hen toe, terwijl hij de glazen deur van 't lokaal al half open deed - toen wipte hij binnen, weer zoo breed lachend met de kleine streepoogen en bewegend, draaiend 't heele lijf.

De onderwijzer kende hem al - 't ging elken dag eender - snuivend en wrijvend kwam hij altijd in school met de zonderlingste gebaren.

De meisjes moesten weer vrééselijk lachen en probeerden hem aan zijn mouw te trekken of riepen: - Paljas, Paljas!

Maar hij liep bedaard naar zijn bank en toen meneer Van Ungen even tegen hem knikte, lachte hij nog erger, wreef zijn vreemd gevormd hoofd met de mouwen en verdween toen in eens onder de bank. De andere jongens kwamen babbelend binnen en tot hun verbazing zagen ze Paljas niet.

Stommelend ging 't alles zitten en nu ontdekten ze Paljas, die op den vloer rondscharrelde. Natuurlijk kreeg hij daar de noodige stompen en trappen, zoodat meneer Van Ungen hem te hulp moest komen. Juist tjinkte de bel - 't werd rustig, maar Paljas kon nog niet stilzitten - een kwartier lang bleef het draaien en knippen met de oogen en snuiven, tot er eindelijk een trek van geluk op 't zenuwachtig gezicht te voorschijn kwam - hier voelde hij zich veilig onder de hoede van zijn onderwijzer, van wien hij veel hield. Zijn oogen gingen nu wijd open, waarlijk heldere scherpe oogen en aandachtig luisterend volgde hij alles wat meneer zei en de meeste vragen wist hij te beantwoorden.

Dan rees hij half uit de bank, wreef zijn grooten rooden neus, kneep de oogen weer half toe, lachte.... maar flinke zinnen kwamen er uit zijn mond, getuigend van een drommels goed verstand. Een knik van meneer en, nu weer een en al beweging, zakte hij op de bank terug onder 't giegelen van de heele klas. Meneer zei daar nooit iets van, want 't wàs gek om te zien en hij moest soms zelf lachen om de malle fratsen van Paljas.

Onder 't schriftelijk werk lag hij meestal met zijn geweldigen voorgevel op 't papier, hoogst ernstig, de wenkbrauwen naar boven getrokken en de lippen krampachtig bewegend. Als één van de jongens erg in zijn zotte houding kreeg, stootte die weer een tweede aan - dan lachten ze. Nauwelijks had Paljas er iets van gemerkt, of hij begon opzettelijk te grinniken en leelijke gezichten te trekken als een grijnzende groote aap, maar zijn werk zag er netjes uit en de meeste keeren stond er een negen onder.

Sander Potters profiteerde van hem, want

die kalkte gewoon weg alles over en nog nooit had Jacob hem verklapt, Jacob, ja zeker, Jacob Schiferi, bijgenaamd Paljas.

Om halfelf mochten de jongens een minuut of tien naar de speelplaats, om frissche lucht te happen en zich vrij te bewegen.

Daar werd Paljas weer de speelbal, moest voor bokstavast staan, onderging 't lot van Jonas, één, twee, drie, hoep! de hoogte in, of ze renden hem allemaal achterna. Rood en eeuwig lachend zat hij dan weer op de bank en 't duurde aardig lang, eer hij rustig luisteren kon.... Meneer had 't over de gezondheid, een heel geschikt onderwerp voor deze kinderen, allen uit lagen stand, zoo anders gewend te leven dan gegoede burgers of rijke lui. Zij wisten veel minder, maar verstand en aanleg zat er soms genoeg.

Jacob kwam eindelijk tot rust, juist toen de onderwijzer met nadruk wees op den slechten invloed van sterke dranken. Als hij zoo iets behandelde kon meneer Van

Ungen doorslaan, vertelde met vuur, trachtte de kinderen te doen beseffen, welk gevaar er schuilt in 't gebruik van jenever. Hij wist maar al te goed, hoe dit soort kinderen de ellendige gevolgen dikwijls ondervonden.

Jacob luisterde met strak gelaat, hoog rood en eensklaps, toen de onderwijzer vertelde van een ongelukkig huisgezin, schoten zijn oogen vol tranen en krampachtig snikkend viel 't hoofd op de armen. Dat gaf een beweging in de klas - maar niemand lachte, 't was of ieder kind begreep, waarom Paljas nu hilde en een enkel fluisterend woord vloog rond.... zijn vader!....

Meneer wenkte de kinderen en vertelde voort, wees er op, hoe veel de jongens en meisjes er zelf voor konden waken, door nooit, nooit te beginnen met drinken....

Langzaam rees Jacob weer overeind, glurend eerst door zijn vingers heen en toen weer ernstig luisterend naar zijn meester, die bijna alleen voor hem vertelde.

Om twaalf uur in de gang liet Jan van Oort een cent vallen en hij kon ze niet terugvinden, al hielpen ze ook nog zoo druk zoeken.

Meneer liet de geheele klas achterblijven, want meermalen bleken er oneerlijke jongens onder te schuilen, maar ondanks 't strengste verhoor kwam de cent niet terecht.

't Viel den onderwijzer op, hoe zenuwachtig Jacob deed terwijl hij de linkerhand voortdurend in den broekzak hield. Hij keek den jongen al eens aan en merkte aan zijn dwalende oogen en 't kleurveranderen dat er iets niet in den haak was, maar oneerlijk deed Jacob nooit. Toch hadden een paar andere jongens 't ook gemerkt, fluisterden, wezen hem aan zelfs, zoo duidelijk, dat Paljas 't voelde.

- Weet niemand er iets van? - vroeg meneer ten slotte, - niemand?

- Hier Jan, daar heb je van mij een andere, de jongen, die op oneerlijke wijze de cent verkregen heeft, mag hem houden of anders

kan hij 't geld van middag aan mij terug geven, als hij zich schaamt - ik zal het niemand zeggen. -

Buiten had je de poppen aan 't dansen! Ze hielden Jacob voor den schuldige en één, Dirk Verhoeve, zei 't hem in 't gezicht.

- Jij hebt hem Paljas, ja, haal je hand eens uit je zak, nou! - dat durf je niet - je houdt hem vast!

Jacob was bleek geworden, 't anders altijd lachende gezicht stond vreemd strak en zijn oogen glinsterden onnatuurlijk, maar hij verroerde zich niet, nog altijd die linkerhand in zijn broekzak.

Toen eensklaps riep er een: - Zijn vader heeft ook gezeten....

Nauwelijks had de lafaard 't gezegd, of Jacob wierp zich als een tijger op hem, greep hem vast, slierde hem over den grond en sloeg en trapte hem in razernij....

De andere jongens bleven verbluft staan - een voorbijganger trok Paljas weg met ruw geweld....

Hartstochtelijk huilend, trillend over 't gansche lijf stond hij daar, uitgooiend zijn helsche verontwaardiging: - Ik, ik steel geen centen - laat mijn vader met rust!

De verver, die hem vasthield, hoorde zijn driftigen uitroep, nam hem mee en toen hij vroeg: - Wat is er gebeurd? - barstte Paljas los, heftig snikkend en vertelde....

Hij woonde in de Spoorlaan, 't achterste huisje, zoo'n klein woninkje met een paar hokken van kamertjes, heel armoedig. Wild kwam hij binnen - daar zat zijn moeder met een jong kind op schoot aan de tafel, vier anderen zaten aardappelen te eten.

De zwakke bleeke vrouw zei met klagende stem: Wat ben je laat, Jaap!

En hij, zonder te antwoorden, begon opnieuw te huilen en eerst na heel wat zachte lieve woorden kwam er:

- Moeder - moeder - ze denken, dat ik gestolen heb en ze zeggen 't van vader!
Maar ik heb dien eene geranseld, moeder, en - nu wil ik niet naar school, moeder,

vanmiddag - dan zullen ze me weer uitschelden - en moeder, de meester denkt 't ook! ja moeder, hij keek mij aldoor aan, omdat ik mijn hand zoo in mijn zak hield - zie je, moeder - ik had er vijf centen in, ik was zoo bang, dat ze 't zouden denken, want, ik heb ze verdiend moeder en weggestopt voor - vader - hier moeder!

Hij haalde ze te voorschijn, losknoopend den ouden vuilen zakdoek.

- Ja moeder, ik heb voor schooltijd baas Trosse geholpen - hij gaf me vijf centen - voor u, moeder - ik was er moe van en toen hebben ze nog zoo met me gesjouwd - dat kan me niet schelen, maar ik ben geen dief en van vader moeten ze niets zeggen.

Zijn moeder liet hem zijn hart uitstorten, greep eindelijk zijn hand en zei met haar zachte stem: Dankje Jaap, je bent een goeie, goeie jongen, ga nu maar gauw eten, kind.

Nu weer met een blij gezicht zette Jacob zich aan den schralen disch, aardappelen

met wat zure saus, en telkens glimlachend tegen moeder, begon hij te eten, zenuwachtig druk.

Verbaasd hadden de zusjes, allemaal zusjes, geluisterd en uit medelijden met 't verdriet van den grooten broer, drongen ze dicht bij hem of moeder, en Lizeke, een klein ding van vier, legde een klein stukje spek van haar bord op 't zijne - - -

Plotseling veranderde 't tooneel - de bleeke vrouw rees half overeind, de kinderen kropen bij den broer of achter moeders stoel - -

Een schorre lach, een zware stap, lang gestamp op 't straatje - een breed mannenfiguur verscheen voor 't eenige venster, een donker harig gezicht gluurde naar binnen. 't Was de vader! -

- Moeder, de centen! fluisterde Jacob gejaagd, en terwijl de werkman binnen stommelde, schoof de vrouw bevend de vijf centen in haar hand en verborg ze haastig in haar zak.

Zwijgend wachtte 't gansche gezin af, wat er verder gebeuren zou.

De vader smet de deur open en angstig zagen vrouw en kinderen naar dien grooten breeden kerel, met dien geweldigen haarbos en 't roodblauw gevlekte gezicht. Zonder groeten trok hij een stoel naar de tafel, sloeg er met de zware vuist zoo hevig op, dat de borden opvlogen en schreeuwde: - Ik heb de centen gezien, geef op die centen, waar zijn ze?

Jacob keek zijn moeder eerst verschrikt aan, maar toen hij vaders oogen op zich voelde, begon hij zenuwachtig te lachen uit louter angst.

Zuchtend haalde moeder de centen voor den dag, legde ze neer en met droevige oogen zag ze haar jongen aan. Ze kon 't niet helpen, want ze wist maar al te goed, wat er volgen zou bij een weigering.

Nollus de reus hield gauw zijn handen klaar en niet 't minst voor zijn vrouw en kinderen.

Met een afschuwelijk grijnzend gezicht deed hij den zuur verdienden stuiver in zijn vestzakje verdwijnen en bulderde:

- Wat valt er te eten?
- Aardappelen man, met spekvet!
- Anders niets, moet ik daarvan leven, ik die werk als een paard, aardappelen! en waar heb je dan je geld aan besteed?
- Ik heb deze week nog niets van je gehad, klaagde de vrouw.
- Wel jou brutaal schepsel! wou je mij wijsmaken - ha, ik begrijp je wel, vader kan aardappelen kauwen en als hij geblazen is, beginnen moeder en kinderen te smullen, stoppen stuivers weg, jawel!
- Heusch Nollus, ik heb geen geld gehad, ik kan....
- En die stuiver dan, hè - ik had de centen buiten al zien liggen en binnen waren ze weg.

Toen in eens Jacob: - 't Waren mijn centen, vader!

Met zijn waterige oogen staarde de vader

zijn zoon aan, als was hij verpletterd door zooveel brutaliteit.

- Jouw centen, jouw centen!

- Ja vader!

O, 't was weer heelemaal Paljas, zoo vreemd werd dat gezicht en hij lachte.

- Jouw centen! herhaalde Nollus de reus.

- Ik heb ze verdiend!

- Verdiend, zoo - jouw centen, die jij verdient, geef je altijd aan je vader, versta je wel....

De moeder wenkte haar jongen zooveel ze kon, toch niets meer te zeggen, maar 't kookte in Jacob - hij had al te veel moeten verdragen dien dag. Hij wist, dat vader 't geld toch maar verdronk, terwijl moeder zooveel moest missen.

- Versta je wel, he, jou lammeling, jij kon al veel meer verdienen, jij luiert maar op je school, er af zal je, er af en werken, versta je wel. Denk je dat ik me dood zal sjouwen voor zoo'n luien rakker. Er af, hoor je, er af!

Jacob zei niets; de laatste vreeselijke woorden hadden hem zwaar getroffen en in zijn hoofd klonk 't nog: Er af! Als in doodsangst staarde hij zijn moeder aan, sprakeloos.

- Geef je vader antwoord, lummel! Morgen aan den dag ga je aan 't werk, versta je me?

Weer antwoordde Jacob niet - hij hield zich in voor moeder, maar een benauwde prop kwam in zijn keel, die er telkens uit wou schieten, gevolgd door een stroom van woorden.

't Zwijgen van zijn zoon prikkelde den half dronken vader en eensklaps sprong hij van zijn stoel op, greep den jongen beet, schudde hem ruw door elkaar en smakte hem toen in een hoek.

De moeder was opgevlogen om haar kind te beschermen, maar nu kreeg ook zij een boosaardigen stoot en met een gesmoorden gil zakte ze op den grond, terwijl de woeste kerel haar nog trapte met zijn zware laars.

Dat was Jacob te veel.... zijn lieve zwakke moeder te zien mishandelen, dat kon hij niet en als een gewond beest sprong hij tegen den sterken man op, heftig opgewonden en schreeuwde: Lafaard, lafaard!

Een oogenblik deinsde Nollus verbluft terug, maar toen rukte hij den woedenden knaap van zich af en sloeg hem met vuistslagen tegen den grond, hard.... bewusteloos en bloedend bleef Jacob liggen....

Voor de ruiten gluurden nieuwsgierige buurvrouwen, juist toen Nollus de deur uitstootte en ze met ruwe vloeken verdreef. Op den hoek van de straat verdween hij in een kleine kroeg: In 't vergulde haantje.

Jacob bloedde hevig en snikte hartverscheurend, nog meer van drift dan van pijn. Verschrikkelijk vertrok hij 't gehavende gezicht, wreef zich de oogen en begon telkens op nieuw.

Zijn bezorgde moeder waschte hem 't

gelaat, troostte den armen jongen met zachte woordjes. Overal voelde hij nu pijn, nadat zijn opgewondenheid bedaarde en willoos liet hij zich naar 't armoedige bed brengen boven op 't tochtige kale zoldertje.

- Arme jongen! je moet 't nooit weer doen, menschen die dronken zijn, weten niet wat ze doen, ik kan er wel tegen.

- Neen moeder, neen! zei Jacob driftig, - dat weet ik beter - u - u.... o moeder, laten we van vader weggaan, ik zal voor u werken.... vader zal u nog dood maken en ik kan 't niet zien.

Weer wond hij zich op en niet dan met moeite kon de goede vrouw hem tot kalmte brengen.

Zachtjes aan zakte hij in en alleen vroeg hij nog klagend: - Moet ik van school af, moeder?

- Aan mij zal 't niet liggen, jongen.

- Ziet u, 't is haast voorbij, nog een paar weken en dan krijg ik een getuigschrift en een prijs.... hoe laat is 't nu moeder?

Daarnet sloeg het half - halftwee, denk ik.

- Dan moet ik naar school - wilt u Mina sturen om te zeggen, dat ik ziek ben.

- Ja jongen, lig jij nu maar stil....

Ze dekte hem warm toe, en verliet 't kamertje, een afgeschoten hok.

Paljas sluimerde in - 't beweeglijke gezicht kwam tot rust, een trek van groote droefheid bleef.

Een paar uur sliep hij, toen werd hij wakker door een geweldig leven beneden. Hij spitste de ooren en duidelijk hoorde hij stemmen van vreemden, 't gestommel van stoelen en tafels, ruwe kreten....

Daarna werd 't weer stil.

Vreemd starend in de vallende schemering stond Jacob van 't bed op, kleepte zich aan en sloop 't laddertje af naar beneden. Bevend keek hij in 't kamertje en daar zag hij zijn moeder, voorover op de tafel, temidden van een geweldigen rommel.

De kleine kinderen merkte hij niet.

Met één sprong was Paljas bij zijn moeder,

sloeg de armen om haar hals en fluisterde:

- Wat is er, moeder?

De arme vrouw richtte zich op en nu toonde ze haar jongen 't bedroefde, beschreide gelaat.

- Wat is er gebeurd, moeder?

- Vader is opgebracht! zei ze zacht.

Jacob keek verrast op en werd vuurrood. Dat beteekende voor hem verlossing.... maar tegelijkertijd drong dat woord opgebracht in hem door.... opgebracht!.... daarna volgde weer gevangenisstraf!.... alweer!

En eensklaps dacht hij aan 't gevecht dien dag, toen die lafbek geschreeuwd had: zijn vader heeft ook gezeten!

Nu zouden ze kunnen zeggen: hij zit weer!

Tranen van woede en spijt kwamen hem in de oogen - samen schreiden moeder en kind om 't ongeluk door den vader over hen gebracht.

- Wat heeft vader gedaan?

- Gedronken en toen gevochten!

Ja, dat was 't altijd, drinken, drinken -

oneerlijk, een dief konden ze hem nog niet noemen - alleen een dronkaard, een woesteling! Waarom deed vader 't toch - hij kon maar niet begrijpen, dat de sterke kerel 't drinken niet laten kòn.

Handig begon Jacob den rommel op te ruimen, terwijl in zijn hoofd zware gedachten rondspookten. *Hij* zou nooit, nooit een druppel drank proeven, net zoo min als moeder. Hij wilde zoo dolgraag een braaf, kloek werkman worden, misschien nog wat meer. De meester had 't immers al eens aan zijn moeder gezegd, dat hij zoo goed leeren kon. Als vader....

En in eens herinnerde hij zich de wreede woorden: Er af, er af!

Maar nu kon hij blijven.... omdat vader opgebracht was. -

't Kleine kamertje kreeg een prettig aanzien en Jacob haalde de kleine zusjes binnen, die verschrikt en verkleumd op straat gebleven waren en toen bij een buurvrouw een schuilplaats hadden gevonden.

De groote broer zei zachte woordjes, bracht ze op hun gemak en zei toen tegen zijn moeder: - Ik ga naar baas Trosse, hij zal me wel werk geven en dan kunnen we wat koopen, hé moeder. Zoolang vader er niet is, zal ik voor u zorgen.

Een knik, een lach en weg was hij; 't loopen viel hem zwaar, zijn gansche lijf deed hem pijn en zijn neus gloeide, maar wat deerde 't hem, hij zou geld verdienen. Zoo snel hij kon, liep hij door, de Spoorlaan uit. Hij zag 't wel, hoe ze hem aangluurden, iedereen wist 't natuurlijk! En dan morgen op school....

Vol gedachten haastte hij zich door de helder verlichte straten, tot hij eensklaps opschrikte - Paljas!

Twee smerige straatjongens schoten op hem af, luidkeels lachende. - Jacob kromp ineem. - Paljas, ga je je vader zoeken! o, wat heeft hij schelen Tinus gebeukt! We hebben 't gezien, jammer van je vader, hè?

Jacob hield zich goed, vertrok zijn

gezicht op alle manieren en knipte de oogen.

- Ga je mee, dan kunnen we nog eens lol hebben.

Jacob schudde van neen en zei, dat hij naar baas Trosse moest.

- Naar Trosse, moet je je doodwerken voor een dubbeltje? Ga mee met ons en je hebt binnen 't uur een gulden! Dan geef je je moeder een kwartje en.... Jacob luisterde niet meer en toch.... een gulden, een gulden, hij zou hem heelemaal aan moeder geven.... bij baas Trosse kreeg hij misschien een dubbeltje....

- Kom jò, ze doen 't allemaal en gevaarlijk is 't niet, vooral niet met je drieën!

In eens holde Jacob weg; stelen, stelen, geld wegnemen uit een winkellade - gesnapt worden, hij, Jacob.... en ze verdachten hem nog van dien éenen cent.... weg holde hij.

Scheldwoorden vlogen hem na - hij kende die twee wel, ze woonden vlak bij de Spoorlaan en kwamen uit verschrikkelijke huishoudens....

In vijf minuten kwam hij bij baas Trosse, maar die was niet thuis en de knechts konden hem niet helpen, ze wisten nergens van.

Ze begonnen hem te plagen omdat hij zulke malle gezichten stond te trekken.

Toen vloog Jacob de straat op, wegslikkend zijn groote teleurstelling.

Wat nu, wat nu!

Pakjes dragen, wegwijzen, och, hij wist wel, dat daarop geen kans was.

Bedelen.... de hand uitsteken! Dat kòn hij niet, daarvoor was hij te trotsch.

Wat dan, wat dan?

Langzaam sloeg hij den weg naar huis in, waar ze hem stellig terug verwachtten met wat geld voor brood en melk.

En nu niets!

Hij sloeg den hoek om, de Spoorlaan in en uit nieuwsgierigheid bleef hij even staan voor de kroeg: In 't vergulde haantje.

Een groote lichtvlek viel op de straat - voor de deur stond een troepje menschen

te luisteren naar 't spektakel daarbinnen.

Af en toe ging de deur open - dan wierp Jacob een blik in 't rookerige zaaltje, zag een troep kerels door elkaar woelen en hoorde een aanzwelling van 't vuile ruwe geschreeuw.

Een vrouw naast Jacob zei schamper:

- Die mooie Gerrit viert zijn verjaars-feest, hij geeft maar rondjes, al zijn centen gaan daar weer den put in.

Jacob kende mooien Gerrit wel, al dikwijls genoeg was hij bij hem geweest en nog nooit had hij hem dronken gezien - zou die nu ook al....?

't Geschreeuw daarbinnen werd al woester en woester, alleen gedurig een dol lachen met een donderend gestamp op den vloer.

Plotseling vloog de buitendeur open en zes kerels stoven springend de straat op - de nieuwsgierige troep week eerbiedig terug, alleen Jacob kon niet gauw genoeg weg komen en raakte beklemd tusschen de halfdronken kerels, waarvan hij de meesten wel

kende. Eén ervan zag den jongen met lodderige oogen aan en stotterde: 'Jij.... Paljas.... jij, jij.... dansen Paljas!

De anderen, die 't woord Paljas hoorden, dachten onmiddellijk aan iets joligs en keken Jacob aan, die van angst de afschuwelijkste gezichten trok en 't geheele lijf draaide en wrong.

- Paljas! Paljas, hé Paljassie! gilden de mannen en ze begonnen hem te stompen en te duwen, zoodat de verschrikte jongen nog zotter deed en zijn plagers 't uit bulderden van plezier.

- Allo, jij Paljassie, dansen, dansen, allo! Ze omringden hem en één van hen, Droge Hannes, noemden ze hem, pakte Jakob beet en begon met den jongen in 't rond te springen, tot groot vermaak der anderen.

Gelukt door 't rumoer verschenen nog meer drinkebroers aan de deur en bij 't zien van 't grappige tooneel schreeuwden ze:

- Kom binnen, laat hij voor ons dansen. Komt er nou in!

Daar ging Jakob! Ze drongen hem 't lage benauwde zaaltje in, vol walm van slechten rook en bedwelmende jeneverdampen. Eerst verzette hij zich, maar wat kon hij tegen zooveel en dan - één reddende gedachte drong naar voren.... hij zou voor hen dansen, den gek spelen, maar hij wilde beloond worden!

En nu begon Jakob 't avondeten voor moeder en de zusjes te verdienen.

Te midden van de woeste bende sprong hij met de zonderlingste grimassen in 't rond - al zijn kracht had hij noodig, want zijn lichaam was als gebroken, elke beweging deed hem pijn en toch lachte hij met breede grijnzen, danste tot hij in elkaar dreigde te zakken.

Aldoor vuurden de kerels hem aan met gevloek en getier, schaterbrulden om dien dwazen Paljas....

In eens kon hij niet meer, viel op den zandigen vloer - alles draaide om hem heen en hij snakte naar adem.... een

sprong hij met de zonderlingste grimassen in 't rond. Blz. 36.

hevige benauwdheid deed hem bijna sterven.... Dàt neervallen vonden de dronken kerels zoo ontzettend aardig, dat ze haast omvielen van plezier, maar toen de jongen te lang bleef liggen, begonnen ze hem te schoppen en te gooien.

- Kom lui beest, dansen, allo!

Een paar zeulden hem overeind en kwakten 't slappe lichaam op een stoel. De waard, een leelijke kerel met één oog, bemoeide er zich nu mee en zei:

- Laat hem effentjes rusten!

Dat was maar half naar den zin en om zich toch te vermaken, riep Droge Hannes:

- Hij heeft dorst, geef hem een borrel!

Van alle kanten werd Jakob een glas jenever aangereikt, maar de vermoeide jongen lachte onwijs en schudde heftig 't hoofd.

- Kom, je neus vraagt er om!.... je vader lustze wat graag!....

Die wreede woorden riepen in eens de herinnering aan de ellende van dien dag

terug - hij wilde weg, naar huis en nog had hij geen geld.

- Drink eens Paljas, 't is goed voor je dat geeft kracht! en Droge Hannes probeerde hem de jenever in den mond te gieten.

Jacob stootte 't glas driftig terug, zoodat 't scherpe vocht er half uit vloog.

- Wel jou..! Een vloed van scheldwoorden en vloeken. - Drinken zul je! Droge Hannes wilde geweld gebruiken, maar gelukkig kregen een paar andere heeren ruzie, de aandacht werd afgeleid en toen er een geweldige bokspartij ontstond tusschen 'mooie Gerrit' en 'witte Berie' dreef de éenoog Jacob de deur uit, stopte hem een kwartje in zijn hand en fluisterde:

- Maak dat je weg komt!

Eindelijk!

Uitgeput kwam Jacob thuis, legde 't kwartje voor zijn moeder neer en barstte toen los in een wild huilen van overspanning.

's Nachts kreeg hij koorts en almaar doorleefde hij opnieuw dat verschrikkelijke

tooneel in de kroeg te midden der dronken mannen - dan slaakte hij wilde kreten en moest moeder hem gerust komen stellen...

Zijn sterke gestel bracht alles gelukkig tot een goed eind - 's morgens voelde hij zich nog wel vermoeid en zwaar in de leden, maar ziek was hij niet.

- Ik ga naar school, moeder! - zei hij en ondanks haar afraden vertrok hij, met opzet heel laat om niet te worden lastig gevallen door de andere jongens - die geschiedenis met de cent zou wel weer ter sprake komen en wie weet of ze 't al niet van zijn vader gehoord hadden.

Op de gewone zenuwachtige manier kwam hij de volle klas binnen en onmiddellijk raakten de kinderen in beweging, een gegiegel, een wijzen en fluisteren!

- Paljas, Paljas.... hoorde hij overal en onwijs draaiend, grinnekend zocht hij zijn plaats, wreef zijn rooden gezwollen neus en keek den onderwijzer onderzoekend aan.

Meneer knikte met vriendelijk oogknippen

en plotseling schoot de heerlijke gedachte in hem op: 't geld is terecht!....

En ja, Sandertje schoof tegen hem aan en vertelde: - De meester heeft de cent terug, gistermiddag al en toen heeft hij over jou gepraat en nou willen de jongens allemaal goed met je wezen en ze zullen je niet meer zoo plagen, leuk jò?...

Jacob hoorde zijn ooren doof - gretig slokte zijn jonge ziel 't groote geluk op. Wat een zaligheid na zooveel verdriet!

Nauwelijks was de bel gegaan, of meneer van Ungen begon er over en verhaalde de gansche geschiedenis.

- We vinden 't heel plezierig -, zei hij aan 't slot, - dat de schuldige berouw heeft getoond en zodoende onzen besten Jacob van een vreeselijke verdenking heeft verlost.

Niets is verschrikkelijker dan onrechtvaardig verdacht en gestraft te worden. Wij mochten Jacob graag lijden en zijn bijzonder in ons schik, dat hij niet oneerlijk was,

zoals de jongens dachten. Jij, Anton Scheur, je hebt dus gisteren een verdiend pak gehad en reden tot klagen bij mij was er heelemaal niet. Al vind ik vechten volstrekt niet goed, want de sterkste heeft lang niet altijd gelijk, ik kan wel begrijpen, hoe Jacob er toe gekomen is jou aan te vallen.

Laten we er dus niet meer over praten en 't gebeurde in onze herinnering bewaren als een uitmuntende les. -

De jongens kenden hun onderwijzer als een uiterst rechtvaardig man, die 't heel goed met hen meende, vandaar 't plan om Jacob Schiferi te toonen, dat ze spijt voelden en meneer van Ungen, dat ze hem hadden begrepen.

Om twaalf uur buiten plaagden en scholden ze Jacob volstrekt niet, al noemden ze hem uit gewoonte nog altijd Paljas, en toen, om eens een pretje te hebben, zeulden ze hem op de schouders van een paar der sterksten en droegen hem triomfantelijk rond. Een agent kwam aanstormen, om den

orde verstorenden troep te verdrijven, maar Toon Adamsen, een groote leuke jongen, nam beleefd zijn pet af en zei: - Och meneer, Paljas is onschuldig en nou mag hij wel een extraatje hebben -

De man der wet vatte 't zaakje nog al goed op, lachte eens even en kommandeerde:

- Vooruit dan maar en niet te lang!

- Hoera! schreeuwden ze en trokken er van door met Jacob in 't midden.

's Middags kreeg hij een stuk blauw potlood, een pennetje, twintig knarren, een appel en van Jopie Boterman een boek te leen.

Dat laatste deed de deur toe, want Jakob was dol op een mooi boek en werkte zich alleen daarom de heele week zoo in 't zweet om Zaterdags 't eerst een bibliotheekboek te mogen kiezen.

Meneer van Ungen had schik in 't geval en zei: - Nou, ik doe voor jullie niet onder, dan krijgt Jakob van mij een boek

cadeau. Lieve hemel, wat ging Paljas te keer! een boek cadeau en dan van den meester, 't was niet te gelooven. De gansche klasse raakte in een opgewonden toestand en allen vonden 't eenig jammer, dat zij niet verdacht waren. Ze benijdden Jacob, die om vier uur bij meneer mocht blijven en hen allemaal grinnikend, druk bewegend naknikte.

De onderwijzer beloofde 't boek morgen te zullen meebrengen en informeerde naar 't gebeurde van den vorigen dag.

Jacob, die den meester vertrouwde, stortte zijn hart uit en 't heele verhaal van de vijf centen en 't kwartje kwam voor den dag.

Meneer van Ungen bewonderde den jongen, begreep nog beter, dat er wat inzat en nam zich voor, hem te helpen.

- Je bent een flinke moedige jongen, Jakob, zei hij, - houd vol tot 't examen en dan zal ik zorgen, dat je dóór mag leeren, zoodat je eens voor je moeder en je zusjes zorgen kunt - dan zullen ze misschien nog een prettig leven hebben.

Ontzie je vader, ga hem uit den weg; hij is ongelukkig, zeg nooit iets terug en doe in stilte je plicht. Reken maar op me; als je wilt, kun je 't ver brengen. -

Heerlijk gelukkig door 't geen de meester hem had gezegd, liep Jacob hard naar huis, ja, hij wilde flink zijn, hij zou vader uit den weg gaan, veel leeren, knap worden en zijn lieve moeder een gelukkig leven bezorgen en de kleine zusjes. Misschien zou vader nog wel eens beter worden...

Hoe vol moed holde hij voort, wat een warreling van stoute plannen - alle leed was vergeten, één groot doel vervulde hem...

En toch...

II.

De Spoorlaan kwam uit op 't Stationsplein en als je dan links omsloeg stond je plotseling voor de reusachtige ijzerfabriek van gebroeders Keijzer, log vierkant oprijzend te midden der omringende huizen.

't Grootte gebouw kreeg 't daar wel een beetje benauwd, want alleen aan de voorzijde bleef een flinke open ruimte en daar vandaan rolden dan ook de plumpe wagentjes over de rails naar 't station of de vaart, twee minuten verder.

De heeren Keijzer hadden hun fabriek niet willen verkoopen, ondanks de aanbiedingen van bouwbazen, die 't rumoerige,

rookerige gevaarte dolgraag van de baan wilden hebben.

De fabriek stond er zoo prachtig en de zaken liepen te mooi, om aan een nieuwe te denken, wie weet hoe ongunstig gelegen.

En zoo was ze bijna geheel ingebouwd; de huurprijzen der huizen waren buitengewoon laag en de bewoners genoten van ruime woningen ver boven hun stand.

De oudste broer Albert had een pracht van een huis betrokken op den hoek, met uitzicht op de vaart, - aan de achterzijde overzag hij 't uitgestrekte terrein, waarop de arbeid in vollen gang was - een zwart vuil terrein vol kolengruis en stapels verroeste brokken ijzer, geweldige gebarsten stoomketels en een hooge kraan.

Door een smal steegje kon meneer Albert van uit zijn huis de fabriek bereiken en op 't meest onverwachte oogenblik de werklui overvallen, nagaan of elk zijn plicht deed. Hij was streng en hield de teugels

strak, verdiende schatten geld. Zijn jongere broer Eduard vergenoegde zich met zijn deel daarvan in een vroolijk leventje te verteren - met de fabriek bemoeide hij zich niet - dat kon Albert alleen best af. Natuurlijk had hij daarom ook geen invloed op den loop der zaken en bleef de oudste de ziel van de onderneming.

Op den bewusten avond, dat Jacob zoo vol moed huiswaarts holde, zat de heer Albert Keijzer met vrouw en kinderen aan tafel. Ze smulden naar hartelust van de kostelijke spijzen, terwijl de vader zich zelf telkens een glas goudgelen wijn inschonk.

De oudste zoon, een magere lange jongen van vijftien jaar, keek zijn papa elk teugje uit den mond en iederen keer zanikte hij: - Hè pa, laat mij toch ook eens proeven....

- Neen Louis, - zei mama dadelijk, - dat is niet goed voor je, je bent toch al niet sterk....

- Ach mama!

De vader, anders zoo flink en kordaat, gaf zijn zoon toe, liet hem een half glas proeven en helaas, 't was niet voor 't eerst.

Na 't diner moest Louis naar zijn kamer om zijn werk te maken als leerling derde klasse H.B.S., maar 't heertje had niet veel lust in 't studeeren.

't Was anders een gezellig hokje met een schrijftafel, een boekenkast, een haardje en warm rose licht. Lui liet de aanstaande student zich neervallen, greep zijn boeken, maar lusteloos, bladerde er een poos in, kneep telkens de oogen toe, liet ze eindelijk een poos dicht en dutte in....

Beneden redeneerden de ouders, fluisterend bij elkaar in 't kleine salonnetje.

- Je moet 't toch heusch niet doen! - zei mevrouw, - de jongen is toch al niet flink.

- Kom kom, zoo'n druppeltje kan geen kwaad, ben ik soms niet flink?

- Jij, ja, sommige mensen kunnen er schijnbaar goed tegen....

- Wat schijnbaar - ben ik niet gezond, niet sterk, is er in ons land een fabriek, die tegen de mijne op kan, verdienen we geen schatten geld - wat praat je van schijnbaar!

- Hoor eens, lieve man, onze jongen aardt meer naar zijn oom Eduard, dien noem je toch zeker niet flink? We moeten dus meer met hem oppassen - jij denkt, dat iedereen precies zoo is als jij en heusch, Louis heeft een verkeerde neiging....

Meneer Albert stond lachend op en zei:

- Je bent een beste moeder, maar veel te angstvallig, je overdrijft! De jongen zit nu toch flink te werken boven - 't wekt hem juist op.

- Tot 't kwade....

- Nou, dag vrouwtjelief, tob maar niet, hoor, 't zal best schikken met hem - waarschijnlijk kom ik niet voor elven thuis, 't is een gewichtige vergadering, dag!

Tien minuten zoowat na 't vertrek van den vader, draaide de zoon onhoorbaar de kruk van de deur om, sloop op de teenen over de gang, de trap af, en stond buiten in de heldere koude straat. Niemand had hem gezien en haastig ging 't de stad in tot aan de Prinsegracht, nommer zeven. Daar belde hij aan en klom even later de trap op naar 't kamertje van jongeheer August van der Weijde, die hem, lui liggend op drie stoelen, met een sigaret in den mond, ontving.

- Ga je mee?

De ander rees moeielijk op, wierp 't boekje, waarin hij gelezen had neer en antwoordde: - Ja, best, ik zat anders lekker - een leuke geschiedenis, die moet je ook eens genieten. Ik heb 't te leen van David en - haast had de ouwe me gesnapt, maar je moet weten, 't omslag is van een ander heel braaf boek en daar merkte pipa niemendal van....

Samen liepen de ijverige heeren de straat

op, slenterden wat rond en zochten eindelijk hun toevlucht in 't Café du Nord, waar ze uiterst voornam een partijtje biljart speelden en een glaasje cognac gebruikten.

Omstreeks half tien opende Louis Keijzer behoedzaam de voordeur en sloop weer ongemerkt naar zijn kamer, waar 't gas nog brandde - een kop thee met beschuitjes stond op de schrijftafel; de meid had in 't geheel niet vermoed, dat jongeheer Louis zich ergens met biljarten vermaakte.

Niemand wist iets af van Louistjes straatlopen, 't allerminst de moeder, die werkelijk geloofde ongelijk te hebben, omdat de jongen zoo lang boven bleef.

Tegen half elf kwam hij beneden en met bezorgdheid zag mama 't bleeke gezicht, de donkere kringen onder de oogen van haar eenigsten jongen. Ze deed heel lief tegen hem en schreef zijn vreemd uiterlijk toe aan oververmoeidheid.

Eensklaps drong haar de sterke lucht van cognac en tabak in den neus, al wist ze

niet, wat ze rook. - Louis wendde zooveel mogelijk 't hoofd af, maar mevrouw Keijzer bleef snuiven en in eens begreep ze alles.

- Heb jij zitten rooken?

- Ach, mama, ziet u, ik kòn 't niet laten....

- En je weet, dat ik 't niet wil hebben boven op je kamertje, 't is zoo nadeelig voor je.

Louis draaide zenuwachtig op zijn stoel - hij voelde zich ellendig, misselijk; een zware dofheid belette hem 't denken.

- Hoe vreemd toch, ik ruik nòg wat....

Tot zijn geluk kwam meneer Eduard Keijzer binnen wippen, een jolige kerel van in de dertig jaar. Volgens zijn zeggen had hij een bijzonder gewichtig nieuwtje voor Albert en toen hij hoorde, waar zijn broer was, besloot hij hem op te zoeken.

Voor hij wegging, vroeg hij aan zijn neef:

- Ga je morgen avond met me mee naar 't circus?

Louis natuurlijk graag, maar mevrouw stak er een speldje voor.

- Je bent al twee avonden van de week uit geweest Louis, 't loopt heusch te erg - van avond heb je flink gewerkt, geloof ik, dat is waar - toch moest je morgen liever niet gaan, denk eens aan je rapport....

- Kom! zei oom Eduard, - laat den jongen gaan, dat werk geeft toch geen lor....

Maar de moeder hield vol en weigerde toestemming te geven, al vreesde ze, dat papa morgen weer beproeven zou, haar van besluit te doen veranderen. Ze merkte ook heel goed 't oogknipje van meneer Eduard en dat juist hinderde haar zoo - zij deed alle mogelijke moeite om den zwakken, ziekelijken jongen op den rechten weg te houden, nu de vader zoo onbegrijpelijk toegefelijk voor hem was en deze oom hem telkens en telkens meenam, naar allerhande pretjes en uitspanningen, waarbij 't jonge mensch als een heer behandeld werd.

Zoedoende kreeg hij den smaak beet van een lichtzinnig leven. Al was mijnheer Eduard in zijn hart niet kwaad, toch veroorzaakte hij zoo veel ellende.

- O ja, en hij kwam nog even terug, - zeg eens Louis, jij hebt immers nog les gehad van meneer van Ungen indertijd, dat was een geschikt mensch, is 't niet?

Louis schudde van neen, maar mevrouw viel driftig uit: - Zeker, zeker, een beste knappe man, die niet velen kon, dat Louis verkeerde dingen deed -, wat was er?

- Och, hij is bij me geweest daarstraks en zanikte vervelend om hulp voor een jongen, arm en eerlijk volgens hem. Zie je, hij kent me toevallig - je moet weten, dat ik hem eens leelijk aangereden heb en toen moest ik wel excuses maken. De kerel vond dat niet noodig, alleen zou ik hem bijzonder verplichten door zijn vieze discipelen te steunen.... enfin, af en toe stuur ik hem pakken kleeren en wat geld. En nou komt hij weer voor een bedeljongen - hij wil

hem, geloof ik, hier op de fabriek hebben of wat anders, neen, zijn vader wàs hier op de fabriek, zoò is 't, en weggejaagd door mijn broer, ja ja, en nou moet die jongen goed willen - 't is mogelijk, ik zeg maar, hij zal wel een aardje naar zijn vaartje hebben, nou, adieu hoor! -

Meestal luisterde mevrouw maar half als Eduard zulke verwarde verhalen deed - nu echter trof haar de laatste uitdrukking, omdat zij een zoon had zonder aardje naar zijn vaartje en opnieuw rezen tal van vermoedens in haar hoofd en een bijna zeker weten van allerhande nare verkeerdheden kwelde haar voortdurend.

Ze sprak Louis niet meer over dat rooken en nog iets.... ze keek hem doordringend aan, toen hij naar bed ging en zei alleen: - Jongen, wees toch voorzichtig. -

Om even half twaalf werd er hard gebeld - mevrouw vloog verschrikt op, de gang in - ze hoorde stemmen, zag de deur open staan en daar op straat een draagbaar.

Een vreeselijke gedachte schokte in haar op - zou haar man.... neen, dat kòn niet... dat mòcht niet!....

Ze snelde naar de mannen toe, fluisterend en schuw kijkend de gang in.

- Wat.... wie.... is 't?....

Meer kon ze niet uitbrengen - ze had 't begrepen!

't Wàs meneer Albert.

Langzaam droegen de agenten de baar binnen en een inspecteur trad op de doodsbleeke vrouw toe en zei zacht, beleefd:

- Mevrouw, uw echtgenoot is bewusteloos op straat gevonden, een dokter zal onmiddellijk volgen - waar moeten we zijn?

Met moeite herstelde mevrouw Keijzer zich, werd toch weer even de flinke vrouw, die wist te handelen - binnen enkele minuten lag de bewustelooze in bed, onbewegelijk, alleen 't even trillen der oogleden....

De politie vertrok - de dokter kwam en eer de morgen aanbrak was alles afge-

lopen - een beroerte had den heer Keijzer getroffen.

Ellendige dagen volgden, droevig en druk - eerst na de begrafenis kwam er een vreemde rust in huis, een beklemmende leegte. Mevrouw, zielsbedroefd, sloot zich meest in haar kamer op en Louis troostte zich met oom Eduard.

Deze jolige heer moest nu alleen voor de zaken optreden, wat hem moeielijk genoeg viel. Hij zat er hoegenaamd niet in en stelde zich voorloopig tevreden met een hoogen toon aan te slaan en vol air door de fabriek te loopen.

Louis zou van school komen en hem bijstaan in de administratie.

Een poos ging alles goed, maar al heel gauw begonnen werklieden, opzichters en beambten te merken, dat de sterke arm van meneer Albert de zaken niet meer dreef en zoetjes aan verslaptte ook 't toezicht der

opzichters; de arbeiders begonnen niet langer stipt te werken - er werd geluierd, minder goed afgeleverd en gestolen. De groote woorden van meneer Eduard maakten niemand meer bang, omdat iedereen wel zag, dat hij geen verstand van de zaken had.

Naar 't idée van dien pretzoekenden heer marcheerde de fabriek dan ook uitstekend en stelde hij 't volste vertrouwen in zijn ondergeschikten. Voor 't uiterlijk haperde er dan ook niets aan en meneer Eduard liet alles elken dag meer aan anderen over, omdat hij zijn tijd hoog noodig had voor tal van vermaken.

Geen wonder, dat jongeheer Louis die met zijn teerbeminden oom moest deelen en in plaats van door flink te werken thuis te raken in de fabrieksbeslommeringen, net zoo min iets begreep van den onvermijdelijken achteruitgang der bloeiende zaak.

Mevrouw zag maar al te goed 't verschil in levenswijze tusschen jongsten en oudsten broer en voelde een angstig vermoede-

den omtrent een verschrikkelijke toekomst oprijzen.

Meermalen sprak zij met Eduard, maar deze lachte haar uit en herhaalde iederen keer: De zaken gaan uitstekend, uitstekend!

Op zekeren morgen vereerde Eduard de fabriek met een bezoek. Vergezeld van den eersten opzichter liep hij 't groote gebouw door - geweldig dreunden de zware machines, reusachtige vliegwheels draaiden woedend snel rond, overal een zwellend gongzen, een kermen, knarsen en piepen.

Geheimzinnig viel 't licht door de hooge ramen op de blanke brokken staal en al 't gladde koper en ijzer. -

Zonder kennis van zaken bromde meneer Eduard bij elke onderafdeeling een oordeel en liefst afkeurend, om zijn meerderheid te toonen.

Bijna aan 't eind van zijn inspectie en overal met ergernis nagekeken en uitgelachen

om zijn onnoozele opmerkingen, zag hij plotseling een arbeider bij een groote draaibank, die een slok nam uit een klein fleschje.

Neen maar, nu zou hij eens eventjes laten zien, hoe verbazend streng hij kon wezen bij de minste overtreding.

Drinken! was de kerel dol! jenever in de fabriek, neen maar....

- Driftig stoof hij op den werkman toe en donderde hem in de ooren:

- Jou dronkaard, durf jij hier ook al te drinken, hè! wat denk jij wel, laat 't de allerlaatste keer wezen of je krijgt op staanden voet je ontslag en voor deze maal heb je alvast een gulden boete... hoe is 't reglement ook weer - in ieder geval, *ik* zeg een gulden!

De werkman, een korte maar breed gebouwde kerel was doodsbleek geworden - hij richtte een paar fonkelende oogen op zijn chef en onwillekeurig balde hij de grove knuisten.

- Kijk voor je met je brutale oogen! je bent toch niet dronken!

Nog zei de man geen woord, maar de opzichter zag duidelijk met hoeveel moeite hij zich inhield. Hij trachtte meneer Eduard, die zelf stevig gedronken had, mee te troonen, maar deze wilde zich hier doen respecteeren en schreeuwde:

- Ga aan je werk! ik zal je onthouden, hoe heet die vent?

- Belze, Willem Belze.

't Schreeuwen van den patroon deed in alle hoeken der zaal nieuwsgierige koppen verschijnen, glurend om wat te zien - ieder mokte al lang om de onrechtvaardige domme manieren van den chef en 't werkvolk gunde hem van harte de een of andere moeilijke quaestie.

- Hij is met Belze bezig, - fluisterden ze, met den ongelukkigen Belze, laat hem maar oppassen... als die losbarst!...

Intusschen was deze, nog altijd zonder een woord te spreken, aan 't werk gegaan, al konden zijn trillende handen de drijfriem nauwelijks om 't wiel schuiven.

- Wat sta je nou weer te knoeien! bulderde meneer Eduard, - zie je wel, dat je dronken bent, zwijn!

Nu gebeurde er iets vreemds. - -

Met een ruk keerde de man zich om, keek den patroon vlak in de oogen en zei met zachte, maar treurige stem:

- *Ik* ben niet dronken, *ik* ben geen dronkaard, *ik* ben geen zwijn - zeg dat niet meer!

De opzichter zag tranen in zijn oogen en in eens greep hij meneer Eduards arm, wilde hem meetrekken, hij vreesde voor erger.

Helaas, de patroon, beneveld en daardoor niet nadenkende, vatte bij die laatste woorden vuur en schreeuwde zenuwachtig: - Weg jij! weg! ik jaag je weg - gauw wat!

Hij pakte Belze beet om hem de zaal uit te gooien, maar toen rukte de werkman zich los, bleef nog even dreigend staan en riep met luider stemme:

- Getuigen, getuigen, hier in dit fleschje

is medicijn - hij jaagt me weg, omdat ik mijn drankje inneem.

- Je liegt, ellendeling, hier dat fleschje!

Eduard wilde 't grijpen, maar door de wilde beweging en door 't terugtrekken van den werkman viel 't op den steenen vloer, brak in scherven en vloeide de inhoud in zilveren straaltjes tusschen de reten.

- Dat deed je met opzet, 't was jenever!

Nu kon Belze zich niet langer inhouden en eensklaps sprong hij op Eduard los, de beide handen om diens keel en stootte afgebroken zinnnetjes uit: - Medicijn - o, mijn zoon - jij bent dronken....

Een woest tooneel in 't schemerlicht, een oogenblik sprakeloos aangestaard door den verbluften opzichter.

Toen viel de patroon ruggelings op den grond, de knijphanden van Belze lieten los en uitbarstend in groote snikken holde hij de zaal uit, 't groezelige terrein over, naar de straat.

Nog schokte zijn lichaam van opgewonden-

heid en nu hij eenmaal buiten was, stroomden er heete tranen van verdriet en woede.

Een klok sloeg vijf slagen, - de Maartsche zon had de sneeuw overal doen smelten, de straten vies en modderig gemaakt.

Zonder te zien, waar hij liep, ploeterde Belze door 't slik, al maar denkend aan zijn groot verdriet van thuis.

Plotseling hoorde hij een stem, een wreede stem, die iets riep van dronken....

Dronken! neen, hij was niet dronken, hij gebruikte nooit een druppel, wie durfde....

Een grinnikende jongen stond voor hem, den bobbelneus wrijvend rooder dan ooit.

- Jij Paljas!.... jij....

Jacob zag in eens de droevige gelaatstrekken, de uitdrukking van wanhoop op dat vreemde gezicht en dadelijk veranderde 't zijne en vol deelneming vroeg hij: - Wat scheelt er aan, Belze, is er wat met je?

Die toon deed den man goed en nu stortte hij zijn overkropt gemoed uit....

- O, Paljas, ze hebben me weggejaagd -

hij, hij heeft me weggejaagd omdat ik dronken was - ik dronken, hij was dronken, hij beleedigde me, hij noemde me een knoeier en toen heb ik hem bij zijn keel gepakt, ja, dat heb ik gedaan!.... drink ik wel ooit Paljas, heb je me ooit zien drinken, neen, niet waar? - ik had een drankje bij me voor mijn maag, elk uur innemen en dat dronk ik.... en nu ben ik weggejaagd. Heb ik nog geen ellende genoeg, mijn arme jongen overreden door een dronken koetsier, mijn vrouw doodziek en nu dit.... maar ik heb me ingehouden Paljas, de opzichter kan 't getuigen en anderen ook.... o, die ellendeling!....

Jacob had met hem te doen - hij wist, dat alles waar was, dat Willem Belze bekend stond als een brave kerel, die nooit dronk. Eensklaps hoorde hij hem ruw vloeken en vóór een klein kroegje liet hij den jongen staan, stootte de deur open en verdween.

- Belze, Belze! riep Jacob nog, - wat ga je doen! - Het was te laat!

Een paar uur later brachten ze hem thuis in de Spoorlaan, zoo opgewonden, dat alles buiten kwam. De lieve jeugd, altijd tuk op kabaaltjes trok aan 't schreeuwen - de andere bewoners van de arbeidersstraat herkenden in den dollen dronken man Willem Belze.... 't ging van mond tot mond: - 't is Belze - die ook al - zoo'n beste man - ja mensch, dat doet 't verdriet.

De ongelukkige werd zijn huisje ingeduwd - 't volk gluurde nog een poos, verwachtte standjes, maar toen er niets gebeurde, kreeg de Spoorlaan weer 't gewone aanzien....

Belze kwam daar binnen plotseling tot zich zelf - na een hevige braking viel hij als geknakt neer op een stoel, terwijl de twee kinderen hem angstig aanstaarden.

- Was dat vader, die vreemde vuile man?

Onwillekeurig weken ze terug naar de bedstede, waarin moeder sliep, die nu begon te ontwaken door 't rumoer.

Anna haastte zich om moeder te helpen en te fluisteren: - Vader is thuis.

- Willem!

Belze verroerde zich niet, zat daar als van steen - toch hoorde hij de klagende stem.

- Ben je daar, Willem?

Ze richtte zich half op, om te zien.

Toen in eens kwam hij bij 't bed, viel op de knieën met 't hoofd in de handen en met een schorre stem stootte hij er uit:

- Marie, Marie - ik heb gedronken, vervloekte drank - ze brandt me in 't lijf - ik ben er ellendig van, 't was ook te veel voor me, - ze hebben me ontslagen, Marie!...

Wijde oogen vol koortsgloed staarden hem aan, een doodelijk wit trok over 't smalle gezicht en ze hijgde naar adem...

Hoorde ze goed! ontslagen, dronken!

Brandende tranen welden op en korte snikken van wanhoop. Haar Willem, die nooit, nooit drank gebruikte, hij dronken, hij ontslagen!

Belze zag haar schreien en plotseling

ontwaakte zijn beledigd gevoel van eigenwaarde en in heftige korte zinnestelsels vertelde hij haar alles...

Toen slaakte ze een zucht en fluisterde:

- Dus je bent onschuldig - 't was maar één keer, o Willem, laten we sterk zijn en onze rampen nog niet grooter maken.

Sterk zijn! De arme ziel! deze laatste oogenblikken hadden haar te veel aangegrepen en uitgeput zonk ze in 't kussen terug.

Alleen kon ze nog zeggen: - ik zal gauw beter worden en dan ga ik naar meneer Keijzer, hij zal je terug nemen.

Toen verloor ze 't bewustzijn....

Groote droefheid, bijna wanhoop greep Belze aan - was hij nog niet zwaar genoeg bezocht, moest hij ook zijn Marie verliezen!

De kinderen, ongewoon aan zulke tooneelen in huis, waren bij elkander gekropen, stil schreiend om al 't treurige voor hun oogen.

Ze begrepen heel goed, wat er gebeurd

was, maar troosten, helpen konden ze niet. Anna, de oudste, holde naar den dokter, de andere bleven doodstil wachten op vader die roerloos bij 't bed zat, de hand van zijn Marie in de zijne. Zelf voelde hij zich ellendig ziek, 't gloeiende vergif werkte nog, maar hij bleef daar zitten, angstig lettend op zijn vrouw.

Nog vóór de dokter kwam, keerde Marie tot 't bewustzijn terug, maar doodelijk zwak, niet in staat om te spreken.

De arts constateerde volslagen uitputting en alleen 't vermijden van nieuwe schokken en volkomen rust konden haar redden. -

In der haast gebruikten de kinderen 't avondeten en gingen naar bed.

Belze bleef waken....

Omstreeks negen uur werd er zachtjes geklopt en toen de werkmans open deed, herkende hij Paljas, die met drukke gebaren voor de deur stond.

- Belze! ik ben bij den meester geweest, zie je, die kent meneer Keijzer heel goed

en nou heb ik hem gevraagd of hij niet eens vertellen kon, dat je zoo'n verdriet hebt en dat je geen drank gebruikte en dat je ziek was en nou zal de meester naar hem toegaan - o, en als die 't vraagt, komt alles terecht - hij zal 't van avond nog komen zeggen...

Plotseling hield Jakob stil -

- Wat zie je er uit Belze, je bent ziek, ga toch in bed, kan ik je helpen?

Belze schudde hevig 't hoofd en zei:

- Je bent een goede jongen Paljas, ja, ik ben ziek, maar zij, zij gaat misschien dood.... ja, dat mankeert er nog aan en naar dien ellendeling, die de schuld van alles is, wil ik niet terug, nooit, liever ga ik bedelen.

Een dreigende uitdrukking kwam op 't bleeke vermoeide gezicht, maar dadelijk zakte hij weer in - nog even knikte hij tegen Jacob, die geheel verslagen, zag, dat hij de deur dichtsloot en hem met een naar gevoel van teleurstelling in de donkere straat liet staan.

Meneer van Ungen was bijzonder getroffen door dat bezoek van Jacob en nieuwsgierig, verbaasd begaf hij zich onmiddellijk op weg naar den heer Eduard Keijzer.

Wel verwachtte hij niet veel van zijn bezoek, maar toch besloot hij, èn om Jacob èn om dien Belze, door te zetten.

Hij werd beleefd ontvangen; meneer Eduard meende, dat hij over een plaats voor zijn leerling kwam spreken en dan - die schoolmeester had hem indertijd niet aangeklaagd, al was hij leelijk gewond thuis gekomen. Toch begon dat dikwijls vragen hem gruwelijk te vervelen en op dit oogenblik in de puntjes gekleed, na een overvloedig maal met veel wijn, hoogst welwillend tegenover dien meester zittende, verborg hij achter dat rood gezicht van goed mensch een vast plan om zich van hem af te maken. Hij zou hem voor dien lummel honderd gulden geven en dan - genoeg. Wat drommel, hij had na die geschiedenis in de fabriek geen lust meer iets af te wachten.

En werkelijk was de heer Eduard bijzonder prikkelbaar en zenuwachtig thuisgekomen, had zijn troost gezocht en gevonden in veel drinken, maar toch bleef er een knagend denken in zijn hoofd, een gevoel van schuld, van onrechtvaardigheid en juist nu hij op 't punt stond ergens anders afleiding te zoeken, kwam 'die vervelende zemelaar' hem weer lastig vallen. Toch was hij te netjes grootgebracht om den bezoeker iets te laten merken en zoo zaten de twee mannen tegenover elkaar.

- Ik kom hier niet voor me zelf, zei meneer van Ungen.

- A zoo, ik begrijp 't al, hoor eens, waarde heer, ik heb niet veel tijd, neem me niet kwalijk, dat ik u dus maar in eens zeg, waar 't op staat - ik zal den jongen....

- Pardon, ik kwam niet voor den jongen....

- Alweer een ander, hoor eens, meneer, ik doe al zooveel voor arme lui, 't kost me jaarlijks duizenden....

- Neem me niet kwalijk, maar 't betreft hier niet 't geven van geld of gunsten, er dient een misverstand uit den weg geruimd te worden; een onrechtvaardige daad is gepleegd en om de verschrikkelijke gevolgen weer eenigszins goed te maken, kom ik tot u. Een zekere Willem Belze....

Verschrikt hield hij op, want hij die voor hem zat, scheen een aanval van beroerte te krijgen - 't toch al roode opgezette gezicht werd nog heller, de oogen begonnen uit te puilen en heel zijn lichaam bewoog zich met kramptrekkingen.

- Meneer! - riep de onderwijzer, - wat scheelt u, wat is er - wil ik....

Hij wilde den heer Keijzer te hulp komen, maar deze kwam al bij en stotterde:

- Dáárvoor? die? wat wou jij - je bent gek, gek! Ga weg kerel, hoe waag je het hier te komen met.... ga weg, hoor je me?

De heer van Ungen koos de verstandigste partij en ging - zijn zending was mislukt. Doelloos liep hij een paar straten door,

dacht er over, den ongelukkigen werkman te gaan bezoeken, maar een zekere bescheidenheid om zoo laat nog te komen weerhield hem - hij zou morgen gaan.

In eens dacht hij nu aan Jacob - terug keeren bij dat driftig heerschap wilde hij niet en dus moest hij op een andere manier voor den jongen zorgen.

Den anderen dag na vieren trad meneer van Ungen 't huisje van Belze binnen, werd beleefd ontvangen en geduldig aangehoord.

Belze waardeerde het zeer, dat de meester van Paljas zich zooveel moeite had gegeven, maar hij verzekerde hem met nadruk, dat hij nooit weer naar de fabriek wilde.

Dankbaar nam hij de belofte van den onderwijzer aan om een goed woord voor hem te doen - misschien kon hij iets voor hem vinden.

Belzes vrouw was wel wat beter, maar toch bleef haar toestand hopeloos.

Nu meneer van Ungen toch in de Spoorlaan aan 't rondlopen was, besloot hij tegelijk eens bij Jacob aan te gaan, nieuwsgierig naar diens gezicht.

Hij klopte en Lizeke deed open, liet hem van schrik staan, kroop bij moeder, zoodat Jacob naar 't portaal ging om te zien wie daar toch was.

- Meester! -

Dat gaf een opschudding! de meester moest zitten, een kopje koffie drinken en nu vertelde de onderwijzer zijn wedervaren.

Jacobs gezicht, eerst stralend en vertrekkend op een geweldige manier, veranderde heelemaal, zijn plannen vielen in duigen...

Maar gelukkig beloofde meneer hem wat anders, al zou 't hem nog zoo'n moeite kosten!

Overtuigd, dat in dit gezin de vader alleen 't ongeluk bracht en peinzende over 't rampzalige drinken, vertrok de onderwijzer.

Paljas, in verrukking, vroeg zijn moeder wel honderdmaal: Hoe vindt u hem nu, is 't geen aardige meester?

Nou, moeder vond hem aardig, natuurlijk!

Jacob redeneerde vol vuur over school en over de toekomst, hoe hij veel leeren zou en dan later een hoop geld kon verdienen.

Vader kreeg elke week zijn portie en die mocht dan doen wat hij wilde....

Een helsch lawaai buiten trok plotseling hun aandacht en haastig liep Jacob naar buiten.

Een troep mannen en vrouwen vulden 't achterste deel van de laan, springend door elkaar met gillend geschreeuw - hand aan hand draaiden ze rond, wild en met slierende rokken en jassen.

Plotseling 't geluid van een harmonica, begroet met een bulderend gejuich.

- Kromme Jan, speel op!

En nu begon een dolle danspartij in de half donkere straat - koude voelden die mensen niet, 't was alles opgewonden door de gulle tractatie van Scheven Dirk. Die brave ziel was zoo juist uit de gevan-

genis ontslagen, waar hij twee weken had doorgebracht wegens stroopen en nu besteedde hij zijn gansche bezitting om de Laan te tracteeren en dat vonden de dames en heeren uitstekend, niet allen, maar 't meerendeel.

De valsche knarsende tonen van de harmonica gaven een soort van walsmaat aan en de paren hosten woest gillend door elkander zonder zich aan eenige maat te storen. Vrouwen krijschten van dolle pret, lieten zich voortslieren door de ruwe kerels, rood en vies.

Af en toe stormde een gedeelte naar de kroeg op den hoek, goot zich weer een nieuwe portie jenever in de keel, klonk onder schreeuwend gelach en draafde dan weer in een rij, arm in arm terug, opstormend tegen de anderen, stompnd en duwend

-

Jacob kwam weer binnen en zei tegen zijn moeder:

- Ze zijn weer aan den gang, doe 't

licht uit moeder, laten we naar bed gaan.

En zoo deden ze.

Buiten nam het lawaai in hevigheid toe, een walgelijk tooneel van dronkenschap.

Hier behoefden ze niet voor politie te vreezen, ongestoord konden ze hun vuile lusten bot vieren met opzet, uit beestachtigheid.

Zoolang 't nog maar schreeuwen en springen bleef, kon 't nog, maar de drank begon wilder te werken en weldra sloeg de zoogenaamde vroolijkheid over tot baldadigen zucht om kwaad te doen.

De gansche troep begon de laan op en neer te rennen, beukende op deuren en vensters - de ruiten rinkelden aan scherven, honden schoten blaffend rond, ruwe scheldwoorden snerpten door de straat.

Deuren gingen open en keffende vrouwen verschenen scheldend op de drempels, maar werden uitgejouwd en mishandeld.

De verstandigen lieten de dronken schelmen stil begaan en deden als Jacobs moe-

der, maar toch konden enkelen zich niet inhouden en verschaften zoo den bandeloozen troep juist 't meeste vermaak. -

Belze zat bij 't bed van Marie - 't helsch spektakel hinderde de zieke onuitsprekelijk - de vermoeide oogen bleven telkens langer gesloten en benauwde zuchten ontsnapten de snel bewegende borst.

Plotseling werd er heftig op de deur gebonsd en een ruit vloog in scherven.

Hevig verschrikt rees de stervende vrouw op en viel toen weer achterover.

- Willem - laat - dat ophouden...

Belze, zelf zenuwachtig en ontgaan, sprong naar de deur, rukte die open en wierp zich te midden van dien dronken troep.

- Houd op! gilde hij, - mijn vrouw sterft!

Plotseling kwam er een oogenblik stilte door 't vreemde verschijnen van dien opgewonden man, die daarvan terstond gebruik maakte om scherp en schril te schreeuwen: - Je vermoordt ze - je vermoordt

ze - mijn vrouw is doodziek - ga weg - hier vandaan!

Helaas - de drank had die mensen in wilde beesten veranderd - een minuut bleven ze tamelijk rustig en staarden dien huilenden man grijnslachend aan, maar dat was ook alles - de gemeenste grappen kwamen nu los, 't laatste medegevoel voor een ongelukkige verstikte en onder ruw gegil en woeste sprongen namen ze den luidkeels smeehenden Belze in hun midden en hosten dreunend voort. Dat werd een pretje!....

Maar 't duurde niet lang!

Toen Belze meegesleept werd ondanks zijn smeeken en dringen, maakte zich een ontzettende drift van hem meester en onverwachts pakte hij met ongewone zenuwkracht een van zijn kwelduivels beet, sleurde hem om en greep toen een tweede, een derde....

Zoo plotseling gestoord in hun plezier, hield de bende een oogenblik halt, te veel verbluft om te begrijpen, tot 't gejammer der

gekwetste dronkaards hen in eens deed beseffen, wat er eigenlijk voorviel en nu kwamen er gauw genoeg handen los om den armen Belze aan te vallen; deze verzette zich wanhopig, maar raakte onder den voet. Deerlijk gewond verloor hij 't bewustzijn en bleef bewegingloos op de steenen liggen, bloedend....

Dat begrepen de helden - een stilte ontstond en de vrees begon te werken....

Was hij dood - hadden ze hem doodgeslagen....

Eensklaps sloeg hun dronkenschap neer en die 't meeste verstand over hadden, namen Belze op en brachten hem thuis. Toen ze de deur open wierpen en 't slappe lichaam binnen droegen, zagen ze een vrouw, die bij 't zien van den bewustelooze een enkelen gil slaakte en daarna neerviel....

Belze keerde tot 't leven terug, maar zijn vrouw was heengegaan voor altijd.

Belze, door al deze gebeurtenissen te hevig aangegrepen, werd doodziek en weken lang moest hij verpleegd worden in 't gasthuis. Zijn kinderen vonden een thuis bij een hulpvaardige familie en de woning, die zooveel binnen haar wanden had zien gebeuren, stond te huur. Jacob bezocht Belze geregeld en hoorde geduldig zijn sombere verhalen aan, want de zwaar beproefde man herstelde langzaam en al zijn ellende, zijn groot verlies vond een uitweg in een wilden haat tegen meneer Eduard Keijzer, tegen de fabriek, tegen de gansche wereld.

Vreemde taal voor Paljas, die toch ook veel beleefde, maar nu vol vreugde in de toekomst keek, met een vriendelijk gevoel jegens ieder en vast besloten ook zijn vader te winnen.

Voor zoover hij als jongen praten kon met dien ongelukkigen Belze, deed hij zijn best hem te troosten, maar als hij dan zoo bij zijn bed zat en keek naar 't vervallen gezicht, de weggezonden oogen en luisterde

naar al zijn rampzalige verhalen, clan begreep Jacob, dat *hij* hier niet helpen kon en als hij Belze hoorde mompelen na een lange jammerklacht:

- De drank, de jenever - ah, ik ook, ik ook, hij alleen kan me doen vergeten, vergeten! - voelde Jacob, dat niet alle dronkaards uit louter drinkzucht slaven worden, zoals zijn vader...

En eensklaps dacht hij aan iets verschrikkelijks.... zijn vader uit de gevangenis ontslagen, de vriend van Belze!....

Die kwelgedachte liet hem niet los en almaar peinsde hij op middelen om dien toch zoo besten Belze te redden van een zekeren ondergang!

Het mòèst!

III.

- Kijk er eens eventjes, Paljas heeft niet eens zijn Zondagsche pak aan!
- Stil nou, je weet 't toch ook wel..... van zijn vader....
- Stil nou toch, als de meester 't hoort, krijg je er van langs.
- Kan mij 't schelen! -
- O jij, jij.... lamme....

Dat werd schelden en twisten en Paljas vermoedde niet, dat 't om hem begonnen was, tot de zelfde schreeuwers van zoo straks met een vies gezicht naar Jacobs kleeren gingen staan kijken, die er werkelijk alles behalve nieuw uitzagen.

Toch héél, daar had zijn moeder voor gezorgd, ten koste van haar nachtrust.

Jacob, zenuwachtig door dat wreede kijken van die jongens, vertrok weer als van ouds op een vreeselijke manier zijn gezicht en wreef den grooten neus onbarmhartig en dat bleef altijd komiek.

Als vanzelf lachten ze hem weer uit, ze moesten haast wel en toen wilde de een al weer grappiger zijn dan de ander en zoo gebeurde het, dat ze toch den spot dreven met zijn armoedige Meeren, want zelfs de armste had voor dezen dag een behoorlijk pak aan.

Ze wisten ook niet, dat de vader van Paljas bijna alles naar de lommerd had gebracht en dat moeder niet dan met groote moeite genoeg geld bij elkaar wist te krijgen voor 't dagelijksch brood, laat staan voor een nieuw stel kleeren.

Jacob hield zich goed, drong de tranen van schaamte en woede terug, vluchtte in de school.

Meneer van Ungen, zelf deftig in 't zwart, keek even verbaasd op bij 't zien van Jacobs daagsche plunje, maar al heel gauw verdween zijn verwondering - hij begreep de oorzaak en deed of hij niets merkte. -

Deze morgen was voor de leerlingen der hoogste klasse de laatste; straks werden de leden der schoolcommissie verwacht om getuigen te zijn van de openbare les en vervolgens de prijzen en de getuigschriften uit te reiken aan de jongens en meisjes die de school verlaten zouden.

De bel luidde. Op de gewone wijze begonnen de lessen, maar de netjes aangekleede kinderen hadden niet bijzonder veel aandacht, al maakte de onderwijzer 't hun niet lastig.

Jacob hield zijn half toegeknepen oogen voortdurend op de deur gevestigd - hij verlangde vurig naar de komst der heeren en toch, een beklemd gevoel van angst knaagde in hem - wat zouden ze van zijn oud leelijk pak zeggen, als hij naar voren moest komen.

Om half elf een plotselinge schrik! - over de ruiten der deur zag hij de grijze hoofden van drie heeren - ze stapten de andere klasse binnen, de tiende - dan de elfde en daarna hier.

Jacob dwaalde heelemaal af met zijn gedachten, werd weer volslagen Paljas, draaide, wreef zijn roodneus en knipoogde.

Zonder ophouden warrelden hem de verschrikkelijkste tooneelen voor de oogen - hij zag zich weggestuurd om een ander pak aan te trekken of een der heeren nam hem zijn prijs af....

Ben prijs! hij had vooruit mogen kiezen - 't moest een boek zijn en ze mochten een titel opgeven.

De één had Pieter Maritz gekozen, een ander Vernes Reis om de Wereld, maar hij verlangde De Geschiedenis der Fransche Revolutie van Erckmann-Chatrian.

Meneer van Tingen had er hen dikwijls uit verteld en Jacob hoorde zoo dolgraag geschiedenisverhalen. Daarom koos hij dit

boek om zelf te kunnen lezen. Tegen zijn moeder legde hij die keuze op zijn manier uit: Ziet u, zoo'n ander boek is ook prachtig, maar als 't uit is, heb je er niet veel meer aan - uit dat mooie boek van de Revolutie kan je ook veel leren, moeder en dat wou ik zoo graag.

- Je hebt toch meer aan een stuk gereedschap Jaap, net als....

- Moeder, maar ik ga leren, ik wil zooveel geld verdienen....

Zijn moeder had 't al honderd maal gehoord, ze geloofde in die beloofde toekomst en meermalen peinsde ze over een mogelijk gelukkig leven zonder angst en zorgen.

En nu, op school vlak vóór dat gewichtig oogenblik: Prijsuitdeeling, begon Jacob te vreezen, dat hij toch die mooie Revolutie niet zou krijgen.... de meester had hem immers gezegd: - 't is te duur! maar de bovenmeester, 't hoofd der school was met meneer van Ungen gaan praten en latei-kreeg Jacob een knik....

Verder wist hij er niets van, al hoopte hij vurig 't heerlijke boek met zooveel platen te zullen krijgen.

Hij zou 't uit zijn hoofd leeren - hij zou Lizeke er uit voorlezen en moeder ook en de platen gingen ze samen bekijken en dan verder wilde hij aan 't lezen trekken, zoodat hij op de examens later verbazend veel van de Revolutie zou kunnen vertellen. Nog méer wilde hij lezen - meester had hem ook boeken te leen beloofd - als hij dan wat geld verdiende, kon hij weer andere koopen, oude op de markt, die toch ook goed waren....

Op eens schrikte Jacob uit zijn peinzen wakker - daar zag hij hoofden, de deur bewoog en drie deftige heeren stapten binnen tot vóór de klas.

Alle kinderen gingen even staan zooals meneer gezegd had, toen zitten, zenuwachtig, stil kijkend naar die gezichten.

Jacob alleen draaide en lachte!....

Hij zat aan de achterste bank bij 't mid-

den, met opzet, om niet te veel door de kinderen gezien te worden.

In hevige spanning volgde hij alle bewegingen der heeren, die bleven staan en de jongens en meisjes onderzoekend aankeken. De voorste kreeg dadelijk erg in dien komieken jongen achteraan en Jacob merkte, dat er op hem gelet werd. Daardoor nam zijn onrust toe en de roode neus moest 't ontgelden.

Het was een oud heer, heelemaal grijs met een aardig gezicht. De twee anderen, ook grijs, schenen veel strenger - zij hielden zich wat meer achteraf.

Een helder licht viel in 't lokaal - alle kinderen zaten netjes en vol aandacht.

Meneer van Ungen sprak even met den vriendelijken heer en toen begon de les.

Jacob hoorde eerst niets - een nevel kwam hem voor de oogen en aldoor verbeeldde hij zich, dat de drie heeren naar hem keken. Hij wist geen enkele vraag te beantwoorden en 't was toch alles oud nieuws, want de meester vroeg aardrijkskunde,

geschiedenis en natuurkennis door elkander en anders kon hij zoo flink meedoen.

Vlak achter hem stond 't Hoofd en die stootte hem zachtjes aan, als om hem aan te moedigen en dat bracht hem nog meer van de wijs.... 't angstzweet brak hem uit en alweer drong de verschrikkelijke gedachte naar voren: je krijgt de prijs niet, en 't gedraai en gewrijf werd onrustbarend sterker....

En intusschen volgden vragen en antwoorden elkaar op.... 't liep alles over zulke bekende onderwerpen: Rome - Napels - Napoleon - Rusland - koude en warmte - thermometer - en geen enkele maal durfde hij zijn vinger opsteken, omdat hij 't werkelijk op dat oogenblik niet wist.

Meneer van Ungen had met hem te doen en wilde hem helpen.

- Kom Jacob, jij bent anders altijd zoo vlug met je antwoorden, noem jij nog eens een paar plaatsen op onze reis naar Indië. Jacob rees half uit de bank, hij lachte af-

schuwelijk - daar was 't - in zijn hoofd zat een ijsklomp, zijn oogen zagen niets en zonder denken noemde hij een paar namen: Chicago, Moskou....

Een daverend gelach barstte los - dat werkte op den zenuwachtigen jongen als een elektrische ontlading en boven 't rumoer uit, tot verwondering der heeren, schreeuwde hij: - ik weet 't wèl meneer: Genua - Suez - Port-Said - Aden en ik weet er alles van, meneer! en toen kwamen de vroeger besproken bijzonderheden in één adem en niets vergat hij - tot zelfs de geringste kleinigheid omtrent 't graven van 't kanaal van Suez, van de Lesseps, van de Roode zee, gooide hij er met klem uit. - Alle kinderen, de oudere aanwezigen luisterden met verbazing elk op eigen manier naar 't driftig doorslaan van Paljas. Eerst toen hij 't woord Batavia genoemd en er nog even Jacatra, Jan Pieterz. Koen, Hoorn! bijgevoegd had, hield hij op, viel in de bank terug, keek grijnslachend rond en begon

daarna op eens met hevige snikken te huilen, voorover op de armen....

Een vreemd geval! 't Gaf een heele opschudding en meneer van Ungen haastte zich om de heeren 't een en ander van Jacob te vertellen, terwijl 't Hoofd hem meenam naar 't kraantje en hem liet drinken.

De vriendelijke oude heer trad toen op Jacob toe, klopte hem op den rug en zei: - Stil maar hoor, je bent een knappe jongen, huil jij maar niet, meneer zegt me ook al, dat je altijd zoo goed leert - zóó, nu lach je weer, 't is niemendal hoor, en ben je in geschiedenis nog knapper, wel wel, dan zal ik je eens wat vragen of ga je nu weer huilen - neen hè - kom, luister clan eens!...

Jacob ging weer zitten - de tranen hadden hem goedgeedaan en nog meer de vriendelijke welgemeende woorden van dien aardigen heer met die guitige oogen.

Neen, nu was Jacob niet bang meer en waarlijk uitstekend wist hij de lang niet

gemakkelijke vragen van den ouden man te beantwoorden, waar de meeste kinderen elkander verwonderd aankeken.

Voor de grap en uit nieuwsgierigheid vroeg de grijze heer hoe langer hoe moeilijker, meer om te zien of Jacob goed nadacht en hij stond ervan te kijken zoo helder en juist wist de jongen zich uit te drukken. Geen wonder, dat hij een pluimpje kreeg, terwijl de andere heeren goedkeurend knikten.

De les liep ten einde en nu brachten de kweekelingen een langwerpige tafel binnen, waarop een massa pakjes lagen uitgespreid - de tafel werd tegen de banken geplaatst voor de klasse en nu kwam de oude heer er achter te staan, leunend op de handen...

Doodstil luisterden de kinderen naar zijn woorden - hij sprak hen hartelijk toe, hoopte, dat 't geleerde zijn nut en voordeel mocht opleveren en verwachtte van sommigen een voortgaan op den ingeslagen weg.

Hij prees ook den onderwijzer en vermaande ten slotte de jongens en meisjes, toch vooral flink te zijn en braaf te blijven.

Toen begon de uitdeeling der prijzen... Jacob staarde uit alle macht naar de tafel, zoekend bij al die hoopjes 't dikke boek, zooals meneer 't hem had laten zien. Maarer was geen dik boek bij, allemaal dunne pakjes...

Zou hij 't nu toch niet krijgen!...

Beurt om beurt werden de kinderen voór de tafel geroepen - de oude heer reikte hun 't getuigschrift over, zei er iets van en gaf dan den prijs met een aardigheid toe.

Jan Verschuur, die timmerman werd, kreeg een mooie zaag en een stel beitels, Jozef Oudhuis een scheermes, Dirk Loker een passerdoos - de meisjes werden gelukkig gemaakt met naaimandjes of werkdozen. Aan 't eind volgden de jongens, die beloond werden met een boek en elk kreeg wat hij gevraagd had.... toen eindelijk klonk het: Jacob Schiferi!....

Daar ging hij! -, vreemd deed 't roode hoofd met 't borstelige haar, de oogen kneep hij bijna toe en hij lachte.... telkens trok hij zijn broek op en keek naar de anderen grinnikend om.

't Getuigschrift nam hij voorzichtig aan, in spanning over wat volgen zou.... daar was 't.... Twee pakjes.... twee deelen dus zeker!

De oude heer wikkelde het papier los en las: - Geschiedenis der Fransche Revolutie, door een boer verteld....

Ei, ei - dat is onze geleerde! Zoo zoo, heb jij dat gekozen. Heel goed, Jacob, leer maar flink, dan kan je 't misschien nog ver brengen - hier jongen, geluk er mee!

Jacob greep 't pak beet - daar had hij 't - een zalig gevoel van voldoening overmeesterde hem en opgewonden keerde hij naar zijn plaats terug, om zijn schat te bekijken.

Jawel, 't wàs 't verlangde boek, 't zelfde

- in twee deelen, prachtig gebonden. Wat moest dat duur zijn!

Zenuwachtig bladerde hij er in....

De heeren groetten de kinderen en vertrokken. Nu raakten de tongen los - alles werd bekeken, de getuigschriften gingen in groote vellen bruin kaftpapier en zoetjes aan leidde meneer van Ungen de drukke klantjes naar buiten.

Jacob holde weg, hals over kop naar huis, om moeder en de zusjes den prachtigen prijs te laten zien en zijn getuigschrift, 't beste van allemaal. Neen maar, wat zouden ze kijken! 't Geweldige karton, waarop met groote letters stond geschreven: zijn ijver, zijn gedrag, zijn uitmuntende vorderingen, droeg hij onder den arm in 't bruine pakpapier - de twee deelen Revolutie knelde hij stevig aan den anderen kant in den oksel vast. Buiten adem bereikte hij de Spoorlaan, holde de nu tamelijk levendige straat door, stootte de deur van 't huisje open en verscheen hijgend en

vuurrood voor de oogen van de verbaasde familie.

Zijn moeder had nog niet opgedaan, want in elk geval verwachtte ze hem, al was 't dan ook zonder de zoolang besproken Revolutieprijs.

En daar was hij!

't Prachtige getuigschrift werd op de kleine tafel te kijk gelegd en met kolossaal gesnuif, schouders en broek optrekken wees Jacob aan moeder en de zusjes de woorden: uitmuntend - uitmuntend - uitmuntend.

't Was bijzonder mooi! De jongste zus, die nog niet eens loopen kon, moest ook zien en Jacob zei haar met een geweldigen klemtoon de drie klinkende woorden voor. - Zus keek den grooten drukken broer een beetje angstig aan, maar toen de anderen allemaal zoo lachten, deed ze ook maar mee.

En toen ging 't mooie boek open!

Eerst bewonderden ze den band en zorgvuldig veegde Jakob de tafel af, maar legde

't boek toch op 't kaftpapier en daarna werden de blaadjes omgeslagen, heel voorzichtig in 't midden om geen vlekken of ezelseoren te maken.. O, wat een prachtige platen! Jakob las de onderschriften, begon telkens te vertellen, hield dan weer plotseling op, sloeg een paar bladzijden om - - neen maar, zoo iets moois was daar in 't kleine kamertje nog niet gezien. Ze vergaten de aardappels, die al afgegoten waren - nu, gelukkig had Jakob 's middags geen school en kon 't wel lijden.

Na 't karige maal, waarbij de bekroonde Paljas 't uitvoerig verslag uitbracht omtrent de verschillende gebeurtenissen van dien morgen, begon 't bekijken van 't Revolutieboek opnieuw, de Schiferis op een hoop; onvermoeid volgden ze de heele reeks en luisterden naar Jakobs verhalen, al begrepen ze er soms in 't geheel niets van.

Ten slotte werd de groote broer vermoeid - de zenuwen ontspanden zich, hij begon te gapen en sloot eindelijk 't tweede deel.

Moeder ging uit, zoals bijna elken middag om bij een mevrouw een paar uren 't grove werk te doen. De burens pasten dan wel op de allerkleinste, terwijl de twee anderen naar de bewaarschool gingen.

Van middag kon Jakob moeders werk overnemen en zoo bleef hij met alle vier de zusjes thuis. Door de terugwerking der zenuwen was de jongen niet zoo vroolijk als anders en moesten de meisjes hem bezig houden, in plaats van andersom.

In zijn hoofd kwamen zware gedachten; morgen ochtend nog naar school om al de dames en heeren bij wie hij gezeten had, te bedanken - - dan - ja wat dan - meneer had beloofd hem een plaats te bezorgen - - maar door middel van Belzes chef en die zou nu natuurlijk niet meer helpen... wat dan?

En van avond kwam vader weer thuis! Zou hij opnieuw beginnen met vrouw en kinderen tot een voortdurende kwelling te zijn of brak er misschien een gelukkiger

tijd aan. Jakob was er bang voor, want hij wist maar al te goed, dat vader den vorigen keer bij zijn ontslag uit de gevangenis verschrikkelijk had huis gehouden en nog erger dan ooit was gaan drinken.

Jakobs gedachten waren dus wel geschikt om hem ter neer te drukken en alle liefde der zusjes konden hem niet opbeuren.

Bij moeders thuiskomst omstreeks zes uur, zag de zoon al aan haar gezicht, dat er iets niet in orde was en hij begreep wel half, waarom ze zoo angstig en zorgelijk binnenkwam, want vader kon al thuis zijn... ze had hem zeker gezien.

En zoo was 't! Op weg naar de Spoorlaan wisten een paar vrouwen haar te vertellen, dat de kort geleden ontslagen Schiferi in de kroeg te vinden was, druk bezig de oude vrienden te tracteeren. - -

't Geld? Ze wist er alles van - 't geld was niet noodig, die goede waard borgde met plezier, zoolang er in zijn huisje nog een paar meubeltjes stonden. Ze vertelde 't

Jacob, want ze vertrouwde haar jongen alles toe en radeloos vroeg ze hem, nog een kind, om raad.

Straks zou hij komen, dronken en dan gingen zich dezelfde tooneelen van vroeger herhalen....

Jacob, nu weer flink, sprak van kalm blijven en niets terug zeggen en zoo vriendelijk mogelijk zijn, maar wat hielp dat - 't baatte even, tot de dronkaard zijn baldadigheid bot kon vieren om een nietige reden.

Als ze hem maar goedschiks in bed konden krijgen!....

Een akelige gedruktheid zakte in 't kamertje neer - de moeder en de kinderen bleven in angstige spanning 't gevreesde oogenblik afwachten, waarop de vader zou thuis komen en dat oogenblik kwam....

Niet luidruchtig en woest deed de dronkaard zijn entree, neen, geheimzinnig stil, als wilde hij zijn gezin betrappen, sloop hij binnen, gluurde met zijn rood puistig gezicht om den hoek en grijnslachte afschuwelijk.

Toen trad hij in 't vertrek - een sterke jeneverlucht vervulde 't met een zware benauwende damp.

Doodstil en bijna onbeweeglijk zaten moeder en kinderen aan de tafel - schuwe oogen sloegen ze naar hem op en ze mompelden zoo iets van goeden avond.

Schiferi bleef bij de deur staan, wiebelend met 't bovenlijf, de handen in de broekzakken en almaar schuddend 't gloeiende vreemde hoofd.

- Kunnen jullie - je man - je vader - moeten jullie - me zoo laten staan - kunnen jullie - mij - niet behoorlijk goeden dag zeggen - of zijn jullie soms te voornaam....

Met afschuwelijke gebaren en gezichtsverdraaiingen had de dronkaard die stukjes zin uitgestooten.

Die manier van binnenkomen stelde zijn vrouw heel wat gerust, want nu was hij nog niet gevaarlijk.

Meepraten en dan naar bed...

Ze tastte hem dadelijk in zijn zwak en vroeg: - Wil je nog wat eten?

Hij laveerde naar de tafel en Jacob ving hem behendig op in een stoel. Moeder zocht haastig wat brood, gooide wat koude aardappelen in een pan en zette die op een petroleumstelletje.

Onderwijl wilde de dronken man zijn meisjes lief koozen - ze weken bang achteruit tot moeder ze wenkte, en gelaten onderwierpen ze zich aan vaders ruwe omhelzing.

Hij zat daarna maar te slaan en te schelden op de bewakers, op zijn kroegvrienden, op iedereen en begon toen met kleine happen te eten en vooral de warme schijfjes aardappelen schenen hem uitmuntend te bevallen.

Alles ging opperbest en telkens knikte Jacob tegen zijn moeder.

Eindelijk kwam 't kritieke oogenblik om hem in bed te krijgen en 't was jammer dat vrouw en kind niet beter afgesproken hadden, want nu vroeg de eerste te gauw:

- Wil je gaan slapen?

Hadden ze hem even laten zitten, dan was hij van zelf ingedut, maar bij 't hooren van die vraag, drong er achterdocht in zijn log hoofd en driftig schreeuwde hij:

- Wou je me weg hebben, moet ik slapen? wel zeker, ik ben gek, neen, ik ga nog een beetje uit!

Verschrikkelijke ramp - alles voor niets?

Zwijgend staarden vrouw en zoon hem aan, wetend dat elk woord olie in 't vuur zou zijn.

- Gaap me niet zoo aan - geef me wat geld - ik zal jullie eens tracteeren!

Nog sprak geen van beiden een woord - dat maakte den man woedend en dreigend brulde hij: - Geld moet ik hebben, - hou je maar niet van den domme - geef op!

- Ik heb niets, man, heusch niet.

- Heb je 't niet - heb je 't niet....

Woedend pakte hij een schaalje en een bord, kwakte ze tegen den vloer, zoodat de scherven rond sprongen.

- Als je me geen centen geeft, dan smijt ik de heele boel kapot!

Zijn ruwe handen grepen de andere borden, de oogen zochten breekbare dingen om te vernielen....

De kinderen, bij elkaar in een hoek, begonnen te schreien van angst - Jacob bleef naast moeder - zijn hart klopte en zenuwachtig volgde hij elke beweging van zijn vader.... moeder mocht hij niets doen - neen - moeder zou hij beschermen - als hij haar gooide.... En dan weer voelde hij zijn machteloosheid - wat kon hij, wat moest hij doen....

Juist toen de dronken kerel een aantal kopjes en schoteltjes te pletter wilde gooien, viel zijn oog op 't bruine kaftpapier, plat liggend met 't kartonnen getuigschrift op een laag kastje in een hoek en de twee ingepakte Revolutieboeken....

De gedachte, dat ze daar iets hadden in een papier, iets van waarde, betaald met geld, wakkerde zijn woede aan en vóórdat

Jacob 't beletten kon, had hij alles beet en begon de vellen kwaadaardig los te rukken.

Versteend van schrik stond Jacob naast zijn moeder... o God! hoe kon hij zijn schat daar laten liggen... als vader...

Maar op eens schoot hem een reddende gedachte naar 't hoofd en zonder aarzelen liep hij naar zijn vader toe en vertelde hem opgewonden met angstige zenuwachtige gebaren: - Dat is mijn getuigschrift, vader, ziet u wel - ik heb 't vandaag gekregen, 't mooiste van allemaal - uitmuntend voor alles, ziet u 't wel staan en wat een dik papier vader - pas op vader, scheurt u 't niet - ik zal - ik zou wel graag een lijst koopen om 't te bewaren - pas op vader - ja en dat is de geschiedenis van de Fransche revolutie, dat is zoo mooi, vader, dat is mijn prijs - prachtig, niet waar vader - en zulke mooie platen, kijk ze eens, midden in omslaan, pas op, voorzichtig - ja, dat is Lodewijk de zestiende, ziet u wel, die is onthoofd, dat is zoo'n mooie geschiedenis

- vind u 't geen mooie prijs, vader en zoo'n prachtige band, daarom doe ik er een vel papier om, ziet u, ik wil 't bewaren, mijn heele leven - van middag hebben we al de platen gekeken vader en nu pak ik 't netjes in - u mag 't gerust ook eens lezen vader, 't is heusch héél mooi...

Zijn moeder keek 't aan, hoe de jongen in doodsangst doorpraatte en behendig de boeken weer inpakte.... daar had hij 't eene deel in 't papier gewikkeld en wilde nu 't tweede uit zijn vaders handen nemen....

Toen gebeurde 't vreeselijke!...

Eén oogenblik scheen 't, of zijn beter ik boven zou komen en een gevoel voor 't goede in zijn zoon tot zijn hart zou doordringen, maar 't duurde slechts even - de zucht naar drank, zijn laag karakter verdreef die korte opflikkering van iets beters. Plotseling greep hij de boeken en zei met ruwe stem: - Dat is geen boek voor jou! En met de twee pakjes onder den arm maakte hij een beweging om te gaan, akelig

Plotseling greep hij de boeken. Blz. 112.

lachend tegen zijn jongen, die als doodelijk getroffen op een stoel viel, beseffend 't vreeselijke, dat ging gebeuren. Zijn prachtig Revolutieboek zag hij verdwijnen - vader zou dat mooie boek verkoopen voor een paar kwartjes om 't geld weer te verdrinken.

Een oproer kwam in hem los, hevig, verschrikkelijk - hij zag niet meer zijn vader voor zich, maar een dief, een roover, die hem 't heerlijkste, 't kostbaarste wat hij op 't oogenblik bezat, ontstelen ging en een roover moet gepakt worden, hij wilde hem grijpen, zijn eigendom terug nemen met geweld!

Met een gesmoorden kreet van wanhoop sprong hij zijn vader achterna, tegen hem op en trachtte hem de boeken te ontrukken....

De dronkaard wankelde door den woesten aanval, viel zijwaarts tegen den muur, maar toen ook brak in hem de onbeteugelde woede los van den man die 't verstand verloren heeft...

Hij schudde den jongen van zich af, die zich akelig schreeuwend verweerde, zijn kromme vingers in zijn kleeren haakte en ze vasthield, vastkneep, tot de stukken hem in de hand bleven zitten, terwijl hij languit kroop over den grond, uitgillend zijn gróót verdriet van wanhoop en woede. De vader, door den drank beheerscht, trapte 't kind van zich af, afgrijselijk vloekend en - verdween in de laan, met Jakobs prijs...

De moeder, radeloos, hielp haar kind op, die als stervende daar neerlag, maar ze zag wel - zoo erg was 't niet - alleen zijn oogen! ze stonden zoo vreemd, zoo ijzingwekkend wijd open en een poos lang kon hij geen geluid uitbrengen - maar toen in eens vloog hij weer op, wilde zijn vader achterna.... hij was al bij de deur, toen zijn moeder hem vastgreep, hem den doortocht versperde.

Liever zou ze haar lieven jongen met beide handen terugstooten, dan hem bloot te stellen aan vaders misdadige handen op straat.

Ze smeekte hem met al haar kracht te blijven, 't zou immers toch niet helpen!

Een oogenblik dreigde Jacob zijn moeder op zijde te zullen duwen, maar de verwijtende oogen, 't bleeke ontstelde gezicht, gansch haar voorkomen van doodsbange vrouw hield hem terug en hartbrekend snikkend zocht hij troost bij haar met wie hij al zooveel ellende had gedeeld.

Zij waschte hem, deed hem rustig zitten, beloofde naar den meester te zullen gaan; die kon 't boek misschien terug koopen en dan zouden ze 't geld aflossen, al was 't cent voor cent - dan zouden ze 't wegsluiten op een verborgen plek en wel beter oppassen. Zoo praatte ze tegen hem en zachtjes aan bedaarde Jacob, alleen telkens weer een nieuwe tranenvloed - dan werd 't ontdane gezicht weer afgewischt en op nieuw begonnen de troostwoorden. Voor één ding was de moeder doodelijk benauwd - vaders terugkomst! Als de jongen zich dan maar kon inhouden. Ze vroeg 't hem

en Jacob beloofde ter wille van haar geen woord meer te zullen zeggen, maar in zijn binnenste voerde hij een heftigen strijd, 't berusten tegenover dit verschrikkelijk onrechtvaardig onverdiend lot viel hem bijna te zwaar. Een vreemde ernst kwam over hem, een groot verdriet drukte zijn stempel op 't zonderlinge gezicht, dat van nu af aan een andere uitdrukking kreeg, alsof deze jonge ziel tegen alles in toch wilde slagen in een eenmaal opgevat plan.

Vroegtijdig stopte de moeder haar kinderen in bed en volgde zelf, want ze was uitgeput van 't doorleefde dien dag.

Eerst laat in den nacht keerde Schiferi huiswaarts, smoordronken - en een paar kroegvrienden brachten hem binnen en smakten hem als een pak goed met kleeven en al op 't bed, waar hij als wezenloos bleef liggen....

Den anderen morgen stond Jacob met

zware loomheid in al zijn leden op - zijn hoofd bonsde door 't smartelijk denken aan dat éene den langen nacht. Benauwde droomen hadden hem gekweld en hem een versterkenden slaap onthouden. Hij waschte zich frisch in den emmer koud water, kleepte zich aan en kwam binnen bij zijn moeder om zijn brood te eten.

Daar zag hij in de bedstede onder 't opgeduwde dek zijn vader - hij hoorde 't snurkend geluid van zijn ademhaling en eensklaps voelde hij weer dien hevigen afkeer van dien man....

Hij kon bijna niet gelooven wat moeder hem toch al meer verteld had, als zou hij vroeger een goede kerel geweest zijn en had alleen de drank hem zoo beestachtig gemaakt.

Zonder spreken gebruikte Jacob twee dunne boterhammen - hij wilde vader niet wakker maken en vóór diens ontwaken de deur uit zijn.

Vandaar dat hij al om acht uur op straat slenterde.

Hoe heel anders liet deze dag zich aanzien - alle gezelligheid was er voor hem af!

Toch zorgde hij om negen uur bij de school te zijn, gelijk met de anderen, zoals ze afgesproken hadden, om dan samen de onderwijzers te gaan bedanken volgens de gewone manier van doen.

Paljas zag er dien morgen niets grappig uit en de jongens voelden in 't geheel geen lust om met hem te stoeien. Daar kwam bij, dat ze zich zelf nu ook bijzonder gewichtig vonden, waarlijk verheven boven gewone schooljongens; zij hadden op 't oogenblik een besef van vrijheid, zoals er meer hebben bij 't verlaten der schoolbanken, al denken velen er later met spijt aan terug. Deze jongens uit den werkmansstand zouden nu in eens kleine mannen worden, die meedraafden met de groote knechts, pijpjes rookten, spuwden, weeggeld verdienden...

Wijsgeerig bleven ze staan praten, trotsch neerziende op 't kleine grut en verbazend tegen elkander opsnijdende over 't heerlijke

en voordeelige van hun eigen vak en wie 't gelooven wilde, kon denken, dat er een troep bouwmeesters, beeldhouwers, kooplieden en meer zoo, bij elkaar stonden, maar in den dop.

- Wat wordt jij nu eigenlijk, Paljas?

Jacob schrikte op, hij had waarlijk staan soezen.

- Ik, ik - Hij werd vuurrood en gaf eerst geen antwoord, snel bedenkend wat hij zeggen zou - ze mochten hem niet uitlachen om zijn groote plannen.

- Nou! vroegen ze en toen kwam er aarzelend! - ik weet het nog niet!

De jongens vertrouwden hem niet bijzonder, ze wisten maar al te goed, dat Paljas in alle opzichten hun meerdere was, behalve in zijn uiterlijk. Nu hij dus weigerde te zeggen, wat hij worden zou, begonnen ze te onderstellen met luidruchtig spotten:

- O, die wordt professor - minister - generaal -

Ze tartten hem om hen tegen te spreken,

maar Jacob, denkend aan vader, zweeg en vergenoegde zich met om alles te grinniken.

Toch drong weer die oude gedachte met kracht naar voren: - ik zal ze laten zien wat ik kan, wacht maar!

't Hoofd der school riep ze binnen en praatte eenige oogenblikken met hen; toen mochten ze de groote afscheidsreis door de twaalf lokalen beginnen. -

't Was dien dag ook verhooging, overal dus wat druk en rommelig, zoodat ze weinig stoornis brachten.

In een lange rij schoven ze de deur in, bedankten de juffrouw of den onderwijzer, beantwoordden een enkele vraag, werden benijd, aangegaapt door de stilzittende kinderen op de banken en trokken dan weer vergenoegd lachend naar een volgend lokaal. 't Allerlaatste kreeg meneer van Ungen een beurt - hem hadden ze altijd 't best mogen lijden en veel langer dan bij de anderen bleven ze staan praten; toch wist hij bijna alles van hen af en deed 't meer voor de aardigheid.

Jacob zei niet veel en hield zich wat achteraan - meneer merkte 't wel, riep hem bij zich en probeerde hem aan 't praten te krijgen; 't lukte niet en de onderwijzer begreep, dat er wat met den jongen aan de hand moest zijn.

Bij 't weggaan zei hij dan ook zacht aan zijn oor: - Kom van avond om zes uur even bij me, ik heb je nog wat te vertellen. Jacob werd vuurrood, knipoogde en lachte zenuwachtig, begon bijna te huilen....

De gansche stoet trok af en verliet de school, waar ze zes van hun gelukkigste jaren gesleten hadden, voor altijd.

Hoe heerlijk leek hun 't komend leven en hoe gauw zouden zij gaan inzien, dat die leerjaren zoo prettig zijn, een tijd van onbezorgd genieten.

's Middags hielp Jacob zijn moeder aan de wasch, deed een paar boodschappen voor

haar en holde naar huis om straks op tijd te zijn.

Dicht bij de Zuidstraat zag hij een netgekleed jongmensch voor zich uit lopen en juist toen hij hem voorbij wilde gaan, bemerkte Jacob een klein hondje, dat zich bibberend tegen de jas van 't heertje aandrukte. Niets bijzonders, en toch hoorde hij 't diertje zacht janken, zoodat hij niet kon nalaten telkens om te kijken en nu herkende hij ook Louis Keijzer, den zoon van den pas gestorven fabriekseigenaar.

Wat zou die met dat hondje willen doen?

Een paar straten sloeg Jacob opzij af, liet 't jonge mensch voorbij gaan en ging toen weer achter hem loopen, volgde hem zonder te letten op zijn afdwalen - een sterke nieuwsgierigheid, een vreemde angst deed hem besluiten mee te gaan.

Na tien minuten kwamen de twee in 't Park, bijna geheel verlaten, eenzaam. Hier liet Louis Keijzer 't jonge beest los, maar hield 't aan een lang touw, waaraan

't hondje, blijkbaar in doodsangst, wanhopig begon te trekken terwijl het droevig jankte.

Jacob begreep er niets van, want hij zag toch niets van mishandelen....

Even later echter hoorde hij rumoer van stemmen en een paar jongelui naderden van een anderen kant - ze hadden waarschijnlijk deze plek met Louis afgesproken, want Jacob kon duidelijk verstaan wat ze zeiden, terwijl hij half verscholen achter de struiken ook alles onderscheidde.

Louis wees op 't hondje en zei: - Hij moet er aan gelooven, wat zullen ze lachen.

Uit zijn binnenzak haalde hij nu een medicijnfleschje voor den dag en liet het den vrienden zien.

Echte oude klare! Ik zal hem een borrel geven van stavast, help eens even! Twee pakten nu 't spartelende hondje beet, hielden zijn bek open en Louis goot er kleine teugjes brandewijn in.

Jakob begreep den laffen streek maar al te goed - een brandende gloed trok hem over

't gelaat en zenuwachtig wilde hij schreeuwen om een agent, maar 't geluid stakte hem in de keel...

't Arme hondje met 't heete gif in zijn lijf, wrong zich in honderd bochten, trachtte brakend achteruitlopend 't voor hem zoo vreeselijke vuurwater kwijt te raken en om die zotte bewegingen hadden de jongeheeren verbazend veel plezier...

Jakob wilde te voorschijn springen, 't vergiftigde beestje meevoeren uit de handen van zijn beulen, maar wat hielp 't hem - de drank werkte al in 't kleine lichaam en hèn zouden ze stellig afranselen.

Hij bleef toezien - - -

Na korten tijd openbaarden zich de noodlottige gevolgen van den plas jenever - - 't hondje vertoonde al de afschuwelijke dwaasheden van een dronken mensch en bulderend van 't lachen keken de heeren toe - Louis had eer van zijn prachtig plan.

Maar de pret duurde niet lang - 't kleine gemartelde dier kon den hevigen brand in

maag en ingewanden niet verdragen, de dosis was te sterk geweest; 't zakte in een en bleef voor dood liggen, juist toen er mensen naderden.

Louis gaf 't beest nog een schop, waardoor 't tusschen de struiken terecht kwam en verliet toen met zijn vrienden dit tooneel van zijn heldendaad.

Jakob, nu eerst zich zelven meester, sprong naar 't hondje toe, dat hevig bloedde en krampachtig 't fijne lijfje bewoog - - hij nam 't op en zag nog éénmaal de oogen van 't beest opengaan - toen was 't dood.

En plotseling hoorde Louis Keijzer een schrillen kreet, vlak bij, en omziende, bemerkte hij een jongen met 't doode hondje, die al maar schreeuwde, hartstochtelijk:

- Lafaard, beul, lafaard, lafaard! - -

IV.

In een stil hoekje, de hoofden bij elkaar, met ernstige gezichten, zaten Belze en nog drie andere mannen in een onbekende herberg, Westerstraat n°. 8, op den Vrijdag na Schiferis thuiskomt, te fluisteren.

Er waren weinig bezoekers, de waard kende hen niet - hier konden ze dus veilig de zaken bespreken, die voor de ooren van bekenden verzwegen moesten worden.

Ze verteerden goed en dus liet de kerel in 't buffet hen stil begaan, al begreep hij heel goed, dat er iets niet in den haak was.

Belze sprak 't meest, wond zich op en trachtte de drie anderen te overtuigen of over te halen.

- Als we maar met zijn allen zijn, kan niets ons tegen houden, de schurk moet den grond in, hij zal mijn wraak niet ontloopen, ik rust niet voor de fabriek vernietigd is!

Zijn oogen fonkelden en zijn bloedrood gezicht vertrok in scherpe plooien van haat - de anderen knikten.

- Je weet, dat ik onschuldig was, dat hij te veel gedronken had en daarom moest ik weg.... ik hoopte nog, dat hij me later openlijk ongelijk zou bekennen, me zou herstellen in mijn eer - neen, weggejaagd ben ik, onschuldig!

Daarom wil ik me wreken en jullie, die allemaal klagen, moeten me helpen... eerst een werkstaking op een eerlijke manier en dan eischen jullie mijn eerherstel, weigert hij - laat me dan maar begaan!

Hij zweeg en dronk zijn glas leeg - 't

bloed stroomde hem al wild door de aderen en voor zijn gloeiende verbeelding zag hij tafreelen van verwoesting...

Een kwartier later trad Schiferi binnen, uitgenoodigd door Belze om ook hier te verschijnen. In hem zag Belze een gewillig en gemakkelijk werktuig, al kon hij 't zich soms niet voorstellen, met dien kerel, vroeger zoo diep veracht, nu samen te werken. Maar 't groote verdriet, de vreeselijke rampen der laatste weken, zijn onverdiende weggaging hadden 't gevoel voor 't goede in hem verstikt - hij leefde alleen voor zijn wraak.

Schiferi zette zich bij hen, bestelde zijn glas jenever en werd nu ingelicht omtrent de plannen. Dat beviel hem uitstekend, want hij was immers ook van de fabriek gejaagd vroeger, al was 't door herhaaldelijk verzuim en wangedrag.

Belze en hij waren lotgenooten en met 't grootste plezier zou hij meedoen aan 't ten val brengen van de fabriek.

De werklieden moesten opgehitst worden - en volgens de drie andere samenzweerders zou dat geen moeite kosten door de ontevredenheid onder hen over de behandeling, die ze ondergingen.

Met vreugde zouden ze meedoen aan een algemeene werkstaking in 't drukst van den tijd en alleen 't werk hervatten bij toegeven aan alle eischen. -

Op Schiferi konden ze rekenen, hij kende er genoeg, die gemakkelijk over te halen waren - bedreigingen, beloften en - de noodige borrels moesten de rest doen. Onder menig glas werd er nog lang gepraat en door den invloed van den drank namen de plannen geweldige afmetingen aan - ze maakten elkander aan den gang en wisten ten slotte niet meer wat ze zeiden.

Belze, die in 't geheel niet tegen drinken kon, werd stil, terwijl Schiferi 't langst van allen bleef doorslaan en den grootsten onzin uitkraamde. Eerst laat in den avond verlieten ze de herberg en keerden bijna

zonder besef van tijd of plaats, na heel wat afdwalingen huiswaarts. -

Jacob lag rustig te slapen en hoorde niets van vaders gebulder beneden - diens tong sloeg dubbel en hij rammelde tegen zijn vrouw over brand en werkstaking, hongerloonen en meneer Keijzer...

Ze dacht er niet over na, want ze hield zijn gesnater voor dronkemanspraatjes.

Met meer gemakkelijkerheid dan anders kreeg ze hem in bed - 't lag misschien aan haar, omdat ze zoo in haar schik was over Jacob, dien besten jongen.

Nog twee weken en hij ging zijn moeders huisje verlaten - die brave meneer van Ungen had 't klaar gespeeld. Door zijn moeite en voorspraak zou Jacob de eerste schreden doen op den weg naar een mogelijk onbezorgd en eerlijk leven.

Een rijke dame, mevrouw Olthuijze, zou de kosten van Jacobs verder leeren betalen.

Meneer van Ungen wilde hem nog aparte

lessen geven, zoolang de jongen op de school voor uitgebreid onderwijs ging en hem klaar maken voor H.B.S.

Zoo noodig was ook de dame bereid na de inlichtingen omtrent Jacobs huiselijke omgeving, hem bij andere menschen inwoning te verschaffen op haar kosten.

Waarlijk, moeder Schiferi had alle reden tot blijdschap en bijna medelijdend keek ze naar dien ronkenden, viezen kerel, die de lucht in 't kamertje vergiftigde. Al 't verdriet en de ellende door dien dronkaard over haar gebracht, was vergeten nu Jacob zulk een heerlijke toekomst tegemoet ging. Ze wilde hem natuurlijk zoo lang mogelijk thuis houden, maar begreep wel, dat 't niet lang kon duren om den vader. Dan zou ze hem laten gaan en leven op hoop. -

En twee dagen later verscheen Jacob in een net pak kleeren en maakte zich klaar om naar de nieuwe school te stappen.

Meneer van Ungen had alles bedisseld in overleg met mevrouw Olthuijze en dien

avond wilde ze hem ook wel eens zien en spreken, benieuwd naar die zonderlinge verschijning in tegenstelling met 't gezonde verstand.

Moeder Schiferi keek haar zoon vol bewondering aan, ze vond hem nu toch bepaald een jongeheer en dan zoo op een jongeheeren school - wel wel! Ze was vast besloten die lieve beste mevrouw te gaan bedanken; och, wat waren er toch een brave menschen op de wereld. En weer kwam de gedachte boven: - hij kan hier niet blijven!

De zusjes gaapten den mooien broer aan - zij begrepen heelemaal niet, wat er eigenlijk aan 't handje was en waarom zij óók niet zulke nieuwe prachtige kleeren kregen.

Vader wist nergens van, hij sliep nog en trotsch nam Jacob afscheid, verbazend bewegelijk.... Alle menschen uit de Spoorlaan zouden hem vast nakijken en dan 't denken aan die nieuwe school.... vreemde mees-

ters.... andere jongens.... en 't Fransch, waar hij nog niets van kende.... hij zou dit jaar hard moeten werken.... over een paar weken mocht hij ergens anders inwonen.... o hemel, wat gingen die zenuwen te keer.

Verlegen en opgewonden kwam hij bij de nieuwe school aan de Ruijterkade en met loome schreden draaide hij tusschen de spelende jongens en meisjes door, om zich, volgens den raad van meneer van Ungen vóór 't beginnen der school aan te melden.

Een paar lachebekjes kregen de zonderlinge figuur met dien grooten rooden neus in 't oog, stootten elkaar aan en liepen hem nieuwsgierig na, toen ze zagen, dat hij op de schooldeur afging.

- Een nieuwe jongen! werd er geroepen en de zenuwtrekkende Jacob zag zich 't middelpunt van een heele troep jongens en meisjes.

- 't Is net een clown! zei er een en

anderen vonden hem een hansworst, een pias, een Jan Klaassen....

Jacob stond in de gang en daar moest hij in een klein kamertje verschijnen, vol boeken, papieren en kastjes.

't Hoofd der school wist er alles van door de inlichtingen van meneer van Ungen.

Hij sprak Jacob vriendelijk toe, bracht hem op zijn gemak, vroeg hem 't een en ander en nam hem mee naar boven, waar de nieuwe onderwijzer, ook al bekend met zijn komst, hem even bedaard behandelde, zoodat Jacob weer zich zelf werd en rustig in de bank ging zitten.

Even later verschenen de jongens en meisjes, bekeken de vreemde eend in de bijt met een wreede nieuwsgierigheid en maakten fluisterend hunne opmerkingen.

Jacob hield zich flink - alleen, hij kon zijn uiterlijk niet veranderen, dat bleef voor vreemde oogen zeker belachelijk.

Duidelijk hoorde Jacob 't gesmoezel van: een clown, een spullebaas....

Hij lachte er maar om, tot een der jongens, een flauwe lummel vlak bij zijn oor zei:

- Jeneverneus!

Dat woord jeneverneus deed Jacob pijn en doodsbenauwd dien scheldnaam te zullen houden, omdat de anderen zoo lachten, keerde hij zich in eens om en met verschrikkelijke gezichtsvertrekkingen stootte hij er uit:

- Ik heet Paljas! - scherp en kort....

Een oogenblik een vreemde plotselinge stilte, toen een bulderend gelach en tal van kreten: Paljas - hij zegt 't zelf, Paljas! - - De onderwijzer, toeziende op de bovengang, snelde haastig toe, bracht de kinderen tot rust, vragend wat er gebeurde en nu zei Gerard de Looze:

- Hij zegt, dat hij Paljas heet, meneer!

Opnieuw barstten de kinderen los en zelfs de onderwijzer moest even lachen om 't vreemde geval en 't zotte gezicht van Jacob, met recht een clownsgezicht, maar toen nam hij den jongen in bescherming en deed 't rumoer ophouden....

Dien morgen liet Jacob zich niet van zijn besten kant kijken - hij was nog te veel onder den indruk, om met heel zijn ziel te kunnen meedoen. 't Zou wel wennen en dan zou hij eens laten zien, wat hij kon, want zooveel had hij al opgemerkt, de minste van allen was hij niet en de meesten werden klaar gemaakt voor H.B.S., kregen elken dag les van 't Hoofd - en dan nog ruim een jaar den tijd.

't Zou best lukken, dacht Jacob en om twaalf uur holde hij weg, nageschreeuwd door de jongens.

- Ze zijn hier toch precies eender, al zijn 't jongeheeren, mompelde hij en draafde voort, meneer van Ungen tegemoet, om dien alles te vertellen.

Hij trof hem nog in de school en Jacob stortte zijn hart uit.

- Kom, zei deze, - dat is niets, jij zorgt maar, dat je ze allemaal de baas wordt en dan kun jij lachen.

Hij troostte hem op de oude manier en

vertelde ten slotte, dat hij geschikte mensen had gevonden, waar hij mocht inwonen.

- Ik heb 't je maar niet zoo dadelijk willen zeggen maar heusch, thuis blijven kun je niet! 't Is wel niet prettig voor je moeder, maar éens heb je ze altijd bij je. Zeg 't haar; doe je best en alles komt terecht. -

Jacob kwam thuis en als naar gewoonte deed hij uitvoerig verslag van zijn wedervaren. Ook vertelde hij, dat hij over een paar dagen vertrekken zou.

Daar was 't vreeselijke oogenblik! Hij, de troost en de hoop van haar droevig leven, ging haar verlaten, bij vreemden wonen...

Schiferi kwam binnen, bijzonder kalm en schijnbaar nuchter.

Geen woord was er tusschen vader en zoon gesproken over 't wegnemen van dien prijs - de man voelde slechts de dreigende oogen van zijn jongen en dacht hem alleen met groot vertoon van nijdigheid bang te maken.

Nauwelijks zat hij aan tafel, of daar bemerkte hij 't nette pak van Jacob.

- Wat ben jij mooi!

Niemand antwoordde en Jacob wilde haastig de kamer uitgaan.

- Hier! bulderde de vader.

Jacob bleef, uit vrees voor erger.

- Wat beduiden die mooie kleeren? Hoe kom je daaraan, waar verdien je zooveel geld?

Bliksemsnel keek Jacob zijn moeder aan, die den vinger tegen de lippen legde.

- Geef antwoord!

Toen zei de moeder: - Ach, hij kan een mooie betrekking krijgen en nu moet hij netjes in de kleeren zitten - een goede mevrouw heeft ze hem gegeven.

- Leugens, allemaal leugens! Had je me daar niets van kunnen vertellen, ik snap jullie wel, je houdt wat voor me stil, ja - wat is dat voor een mooie betrekking?

Weer antwoordde zijn vrouw:

- Op 't oogenblik nog niet, eerst moet hij nog wat leeren en dan gaat hij veel geld verdienen.

- Leeren, wat leeren, leuter toch zoo niet! In welk vak komt hij dan?

- Ach man, laten we er niet over praten, jij bemoeit je toch niet met den jongen, wees nu zoo goed, hem stil te laten begaan, dan zal je eens zien.

- Maar ik wil weten, wàt! schreeuwde de vader, - ik begrijp je kletspraatjes niet, jullie liegen maar raak! Ben ik niet de vader, hè? Of ik! En zonder mijn permissie gebeurt er niets, hoor je!

Vertel op, wat is er aan de hand?

De moeder vond 't geraden hem nog iets meer te zeggen.

- Over een paar dagen ben je van hem af, en deze brave menschen zullen voor hem zorgen, omdat hij zoo'n knappe jongen is, vindt je dat niet heerlijk, kom, zeg nu maar niets en laat hem gaan.

Ze sprak zoo zacht en aardig tegen hem

als in geen maanden gebeurd was, ze hoopte den storm te bezweren en trachtte door beloften en voorspiegelingen op hem te werken, want hij kon als vader alles weigeren.

Ze maakte den studietijd van Jacob wat korter, vertelde wonderen van de schatten, die hij ging verdienen en waardoor ze allen heerlijk zouden kunnen leven.

Hij scheen gewonnen en bromde alleen:

- Dus nu verdient hij niets - ik zal ook eens naar die brave menschen gaan, ik wil ook wat hebben.

Dat denkbeeld nam hem geheel in beslag en Jacob verdween uit zijn oogen met 't heilige voornemen hem zooveel mogelijk te ontwijken, tot hij veilig en wel in zijn nieuw thuis geborgen zou zijn.

Dien middag kreeg hij gelegenheid zijn krachten te toonen en verbaasde alle kinderen, door 't geen hij wist te vertellen en omdat hij de moeielijkste vraagstukken 't eerste had opgelost. 's Avonds gaf meneer

van Ungen hem een uur Fransche les en ging toen met hem naar mevrouw Olthuijze aan de Koningsgracht. Ze werden binnengelaten en alleraardigst door deze weldoende vrouw ontvangen.

Met 't grootste gemak wist ze hem aan 't praten te krijgen en ze merkte dadelijk welk groot verstand er in dat vreemde hoofd schuilde en hoe vol ijver hij aan 't werk wilde gaan.

Toen kwam de gewichtige vraag: - Én wàt wenschte je nu wel te worden?

Zonder aarzelen en beslist antwoordde Jacob:

- Dokter, mevrouw!

Ze glimlachte en vroeg: - Vindt je dat zoo'n prettig vak, Jacob?

- Ja mevrouw, ik vind 't heerlijk de menschen beter te kunnen maken en moeder.... ziet u, mijn moeder is niet sterk.... ja mevrouw, ik zou graag dokter worden!

Later kwam er nog een schuchtere vraag, of mevrouw die zoo goed was, niet alles

voor hem alleen wilde besteden, maar ook wat voor moeder en de zusjes - hij zou zich wel behelpen, als hij maar mocht leren. Vader verbraste al 't geld en moeder kon niet zoo hard werken en dan moest vader nog soms wat van haar hebben. Als mevrouw voor hem maar wat minder wilde besteden, en moeder ook een weinigje helpen....

Het trof mevrouw Olthuijze, - wat een goed hart bij zooveel aanleg! Neen, waarlijk niet, die jongen mocht niet ten onder gaan in de jammerlijke omgeving, en de knappe zorgzame moeder kon ook op steun rekenen. Schijnbaar nam ze Jacobs voorstel aan en zei:

- Goed, dan jij maar wat minder, je bent een brave jongen!

Hoe jammer van dat zenuwachtige uiterlijk, dacht ze, ook al een erfdeel van zijn vader misschien. Vreeselijk voor zulke kinderen, dat zij getroffen worden door de drankzucht van hun ouders.

Enkele dagen daarna nam Jacob afscheid van zijn moeder en de zusjes.

- Kom je elken dag even goeden morgen wenschen, Jaap? vroeg de bedroefde vrouw, - ik zal me zoo alleen voelen.

- Vast moeder, huil nou niet, ik zal hard werken en als er wat is met vader, dan roep je me maar, en - en - je hoeft niet bang te zijn voor armoede, moeder - ik denk wel, dat je niet bang hoeft te zijn - -

De jongen lachte op een vreemde manier, knikte almaar tegen de goede vrouw en gaf haar telkens weer een zoen.

De zusjes begrepen alleen, dat broer Jaap wegging en dat vonden ze reden genoeg om veel te schreien.

- Nou, dag moeder, dag Lizeke - - - en allemaal kregen ze nog een beurt - toen verliet Jacob 't huisje, een nieuw leven tegemoet.

Alle vijf keken ze hem na en telkens wuifde hij - 't was toch waarlijk slechts een scheiding voor één dag.

Hij droeg een klein bundeltje, want veel had de jongen niet mee te nemen - zijn kleeven kreeg hij nieuw.

Nauwelijks was hij de Spoorlaan uit of zijn gedachten begonnen te woelen en allerhande tafreelen schoten hem voorbij den geest.

Vandaag dan zou hij bij vreemde menschen in huis gaan, bij hen eten, slapen, werken! Den meneer had hij al gezien en gesproken bij meneer van Ungen - hij zag er streng uit en keek hem zoo strak aan. En toch klonk zijn stem weer zoo hartelijk! Hoe zou 't daar zijn in dat vreemde huis!

Eerst moest Jakob naar school en dan om twaalf uur werd hij in zijn nieuw tehuis verwacht.

Alweer was de jongen niet bijzonder oplettend door 't denken aan straks....

De heer en mevrouw Betuwe waren eenvoudige, maar beschaafde menschen, die een vroolijk huis bewoonden in de Regent-

straat. Zij hadden er gaarne in toegestemd om tegen een behoorlijke vergoeding Jacob in huis te nemen. De onderwijzer van Ungen gaf zooveel goeds van dien jongen te hooren, dat de heer Betuwe werkelijk nieuwsgierig werd en zich veel beloofde van zijn zorgen en toewijding.

Bovendien betaalde de schatrijke mevrouw Olthuijze een mooi kostgeld en dus zaten man en vrouw met een zoon van dertien, Kees, en een dochter van elf, Annie, op dien bewusten dag de komst van den nieuwen huisgenoot af te wachten. Meneer had Jacob al gezien en gesproken en daarom voelde hij zich een weinig ongerust over de eerste ontmoeting met zijn eigen kinderen.

Er was geen gelegenheid geweest vooraf kennis te maken en meneer had er ook niet op aangedrongen.

Om Kees en Annie voor te bereiden op 't vreemde uiterlijk van den verwachten jongen, overdreef meneer verschrikkelijk, want alles hing af van zoo'n eerste ontmoeting

en Annie was een echte dolle griet, verbazend openhartig in haar spreken, maar anders en misschien ook wel daarom een engel van een meid. Altijd opgewekt, hulpvaardig en lief, vulde ze 't huis met haar gelach en gesnap, haalde soms de joligste grappen uit en dat met zoo'n zonnig prettig gezicht - je kon niet boos op haar worden.

Kees liep gewoon aan haar leiband, maar alleen, omdat hij met zijn zus dweept.

Hij was zelf guitig genoeg, minder druk en meer in zich zelf gekeerd. -

- Houd je nu goed, Annie! zei meneer Betuwe voor 't laatst, - de jongen is verbazend zenuwachtig en heelemaal niet gewend aan zulke menschen als wij.

Ga dus niet zitten lachen, al vindt je hem nog zoo bespottelijk; in elk geval is 't een knappe jongen, dien we hier een gelukkig thuis willen geven; Jacob heet hij, help me nu een handje en jij ook Kees! -

Even later een bel - een geschuifel in de gang, kloppen - Jacob binnen.

Mevrouw was opgestaan, kwam den zenuwachtigen jongen tegemoet, reikte hem 't eerst de hand en met haar lief mooi gezicht en haar hartelijke stem heette ze hem welkom.

Toen ook meneer en de kinderen.

Ze hielden zich goed, maar met moeite, want Jacob ging weer geweldig te keer, snoof, wreef en trok erbarmelijk.

Met veel tact nam mevrouw hem eerst mee naar boven, praatte doodgewoon en toch zoo hartelijk met hem, wees hem zijn kamertje met 't helder gespreide bed, een kastje, een boekenhanger en een tafel.

- Je goed is al gekomen, Jacob - straks ga je met meneer een bad nemen, want je hebt immers van middag geen school en dan trek je alles splinternieuw aan, hé. We zullen eens een knappen jongen van je maken, ja zeker en elken morgen wasch je voortaan je heele lijf met koud water, dan zal je eens zien, of de zenuwen niet bedaren. Je vindt 't toch zeker zelf niet prettig, wel, altijd zoo te knipoogen en te trekken en

dan leer je nòg beter, ja, ik heb 't wel gehoord, hoe flink je bent. Wat zei je moeder wel....

Mevrouw redeneerde druk door, flinkweg vertelde ze hem in eens de gewoonte van 't huis en zoo kalm, alsof 't vanzelf sprak.

Jacob kalmeerde al, luisterende naar die vriendelijke stem.

Wat een lief gezicht heeft ze, dacht hij, en wat een mooi kamertje!

Een ongekend gevoel van verrukking drong naar voren en tranen van blijdschap en ontroering deden zijn oogen vochtig worden.

Mevrouw zag 't wel en zei: - Pak nu je bundeltje maar uit, meteen zal ik je roepen voor de koffie.

Weg was ze en Jacob bleef alleen.

Hier zou hij dan slapen en werken! Met helderziende oogen begon hij alles te bekijken, pakte 't weinigje bezitting uit en legde dat in 't kastje, waar al een massa ondergoed in geborgen was.

Door 't raam scheen de zon, een heerlijk voorjaarszonnetje, 't heele kamertje vullend met een warm licht. Buiten zongen de vogels - Jacob zag de tuintjes, de achtergevels van andere huizen, alles vol kleur en leven. Hij voelde zich prettig, rustig en verlangde al, om naar beneden te mogen gaan - hij had nòg een jongen gezien!

Annie klopte, stak haar mooi kopje met de twee bruine gultige oogen en een heele hoop donkere krullen om den hoek en vroeg:

- Jacob, kom je koffiedrinken?

- Jawel, jonge - juffrouw.

- Ik heet Annie, zul je me ook zoo noemen, dan zeg ik Jacob - hierheen!

Ze dribbelde voor hem uit, de trap af, hield beneden weer stil en zei:

- Pa zegt, dat je zoo knap bent, zal je me altijd aan mijn sommen helpen, want die Kees, dat is mijn broer zie je, kent ze nooit, en pa en moe doen 't niet, zul je 't doen? Jacob wist niet, hoe hij 't had - dat mooie meisje praatte al zoo gewoon

met hem en ze vond hem knap en helpen aan sommen!

Hij lachte maar en zei wel tienmaal van ja met een gestotter van: - als uw pa 't goed vindt!

Toen brak een vroolijke lach bij Annie los - die vond ze goed, eerst aan pa vragen, of 't mocht en pa bromde altijd, omdat ze zoo zwak in 't rekenen was en Kees ook en toch moest ze maar zelf die akelige sommen af zien te krijgen en nu zou die Jacob.... neen maar, die was goed!

Ze lachte, lachte, tot ze merkte hoe verlegen Jacob werd en zei: - 't Is niets, hoor!

Lachend nog liet ze hem binnen, waar de koffietafel klaar stond, gezellig!

Annie vertelde, hoe slim die Jacob was, ze had hem zoo heerlijk gevraagd, haar aan die nare sommen te zullen helpen en nu wilde hij 't eerst aan pa vragen.

Ze lachten er om, maar meneer knikte en zei: - Pas op voor dat kleintje, Jacob,

ze zal je alles willen laten doen, ze houdt 't meest van babbelen en lachen.

Daar zat hij naast Kees aan één kant van de tafel, links Annie en over hem meneer en mevrouw.

In 't eerst voelde Jacob zich nog verlegen en deed hij alles even onhandig, maar niemand scheen er iets van te merken en onder prettig gebabbel werden de noodige boterhammen gegeten.

Kees begon gewoon weg te praten over schoolzaken, meneer redeneerde met zijn vrouw of Annie - dat ging zoo gemakkelijk en gezellig, dat Jacob eer hij 't wist meedeed en bijna zonder hinderlijke zenuwtrekkingen.

Meneer vroeg hem ook nog honderd dingen, praatte met opzet over zijn woonplaats, zijn vader, heel vrij en Jacob antwoordde eerst wat schuw, toen vrijmoedig over zijn leven, 't verdriet en de ellende, zoodat Kees en Annie met ernstige gezichten naar hem luisterden - van der-

gelijke toestanden hadden zij geen denkbeeld en wat ze hoorden, leek voor hen iets onmogelijks: een vader, die de moeder sloeg, van zijn kinderen een prijs afnam, dronken thuis kwam, in de gevangenis werd geworpen....

Meneer keek 't tweetal opmerkzaam aan en begon bij 't eind van Jacobs verhaal zacht en hoogst ernstig te spreken:

- Wat een geluk voor Jacob, dat hij een braaf en onvermoeid onderwijzer heeft getroffen, een man, die veel voor hem heeft gedaan, zoodat de jongen nu in ons midden is, dank zij ook die weldadige edele mevrouw Olthuijze. Maar denken we eens aan honderden andere kinderen met minder aanleg dan Jacob of met een moeder die ook verslaafd is aan den drank. Zij zijn reddeloos verloren en vervallen later meestal tot dezelfde zonde. Afschuwelijke gedachte, dat alleen door die ongelukkige zucht tot drinken zooveel ellende in de wereld heerscht, al zijn er ook die gaan drinken,

omdat ze 't ellendig hebben. Begrijp je nu kinderen, waarom wij hier nooit een druppel drank gebruiken en 't ook niemand aanbieden. 't Voorbeeld alleen kan zooveel nut stichten.

Meneer zweeg en Jacob zei plotseling:

- Ik zal nooit een druppel drinken, meneer!

- Dat begrijp ik jongen, jij hebt de treurige gevolgen gezien, maar zoovelen lachen er om, drinken eerst weinig zoolang alles goed gaat, maar later. -

De pendule wees half drie en nog zaten ze om de koffietafel - met opzet liet mevrouw 't gesprek gaan en toen ze eindelijk opstonden, voelde Jacob zich werkelijk thuis en ontsloot al de goedheid van zijn hart voor deze menschen.

Om drie uur bracht meneer hem in een badinrichting en vol ijver boende en schuierde Jacob zijn heele lichaam helder schoon - wat een genot zoo in dat frissche water te plassen en dan je lekker af te drogen,

heelemaal. Nieuw linnen verving 't meer dan versleten ondergoed en Jacob had een ander voorkomen gekregen - zòò had moeder, ondanks haar zorgen, den jongen nooit kunnen helpen.

De Betuwens stonden er van te kijken, zoo totaal anders zag die Jacob er uit. Tot vijf uur mocht hij boven zijn werk maken, - toen middagmalen, eenvoudig, maar heerlijk. Jacob keek dadelijk de manier van eten af en al kostte 't hem moeite, toch gedroeg hij zich bijzonder netjes. Met Kees kon hij 't al best vinden - die nam hem na den eten mee naar zijn kamertje, ook een kabinetje, recht over dat van Jacob, en toonde hem al zijn schatten, platen, messen, rommeldingen en begon te bluffen over de Hoogere Burger School, H.B.S., zei hij altijd.

En Jacob deed honderd vragen, snuffelde met aandacht in die geleerde boeken en nog meer dan eerst nam hij zich voor hard te werken.

- Zie je, zei Kees, - ik heb niet zulke

mooie cijfers voor wiskunde, maar voor geschiedenis en talen wel.

Toen kreeg Jacob rapporten te bewonderen met enkele lage, maar ook hoge cijfers en hij dacht: - ik zal zorgen allemaal negens en tienens te krijgen.

Op eens zag hij een boek op den boekenhanger staan, met den titel: Geschiedenis der Fransche Revolutie....

Hij begon te beven, wees er naar, haalde het uit de rij en bladerde er zenuwachtig in - al 't verdriet van nog zoo kort geleden kwam even boven en op de vraag van Kees antwoordde hij alleen:

- Dit was mijn prijs! Toen hilde hij met korte snikken...

Gelukkig kwam Annie om den hoek gluren, bracht op haar guitige manier de complimenten van pa en dat het tijd was om les te gaan nemen.

- Wat voeren jullie uit, heeft Jacob spijt dat hij hier is? Kees wenkte haar: niet doen - daarom huppelde ze maar

de trappen af, 't nieuwtje beneden vertellend. -

Jacob ging goeden dag zeggen, moest eerst nog een kopje thee drinken en vertrok toen naar meneer van Ungen om les te nemen. Natuurlijk werd daar eerst alles verteld en de onderwijzer merkte onmiddellijk, dat Jacob in goede handen gevallen was en zoo hoopte hij 't beste van de toekomst. -

't Leven bij de familie Betuwe ging van nu af aan geregeld voort; Jacob schikte zich er gauw genoeg in en legde zich met groote wilskracht op 't leeren toe.

Op zekeren avond keerde hij van meneer van Ungen huiswaarts, toen hij eensklaps werd tegengehouden door een viertal jongelui, waaronder hij tot zijn schrik Louis Keijzer herkende.

Deze kwam recht op hem af met den uitroep: - Daar heb ik je, zeg nu nog eens lafaard, als je durft, ja jij, houd je maar niet van den domme, al heb je nu

een mooi pakje aan, ik ken je wel, ik weet er alles van, dat malle mensch Olthuijze betaalt voor je, ik weet 'i precies en jij bent Paljas en jij hebt mij uitgescholden voor lafaard, vraag vergiffenis, gauw!

De vier omringden hem in de verlaten Van Speijkstraat en Louis greep hem in de borst.

Jacob zag wel in, dat van verdedigen geen sprake was - hij rukte zich los en zette het op een loopen, maar helaas, 't viertal kreeg hem weer te pakken en er ontstond een korte worsteling, waarbij Jacob al heel gauw onder raakte.

Nu ze den jongen bijna weerloos zagen, sloegen Louis en zijn vrienden er op los, stompten, traptten, almaar roepende: - Vraag genade!

Maar Jacob vroeg geen genade, hij verweerde zich woedend, alleen beangst voor de kleeren - lang hield hij 't niet vol en van pijn en drift ontsnaptten hem wilde kreten...

Eensklaps schoot er een man toe, wierp de jongeheeren ter zijde en vloekte ze weg.

Ze waren voldaan en lieten Jacob en den werkman achter, nu bang voor kwade gevolgen.

't Was Belze, die Jacob verlost had - ze herkenden elkander niet dadelijk en eerst bij 't hooren van elkaars stem keken ze verrast op.

- Ben jij het Paljas?

- Belze!

De jongen kreunde van pijn en toch was zijn eerste vraag: - Is mijn goed gescheurd, kijk eens van achter, Belze, zie je 't niet?

- Wat zie jij er fijn uit, zei Belze, terwijl ze samen onder een lantaarn gingen staan, - hoe komt dat zoo, heeft Nollus dan toch de waarheid gezegd, ben jij een jongeheer geworden?

- Ja Belze, ik mag leeren en sla me nu nog wat af - zoo ja en jij Belze, is 't weer goed met je?

Terwijl ze samen voortliepen, vertelde

Belze iets van zijn leven, maar hij verzweg de vriendschap met Jacobs vader, zijn plannen.

- Je ruikt naar jenever, Belze! zei Jacob in eens, - doe je 't nu toch.

- Ja Paljas - ik móet drinken, ze hebben me er toe gebracht - was ik niet onschuldig en wat nu - 't houdt er 't leven in jongen, ja, ik heb 't niet geweten, maar de jenever is een heerlijk ding, je vergeet nog eens een oogenblik je ellende.

- Daarom is ze niet weg, Belze, toe, drink toch niet, later heb je spijt. Denk eens aan mijn vader - voor iedereen is de drank een vijand.

Belze schudde treurig 't hoofd en zei: - Ik kan niet!

- Wil ik eens een goed woordje voor je doen bij mevrouw Olthuijze....

- Neen, dank je, alles is dood bij me, alleen één ding doet me leven - ja Paljas, - en zijn stem werd zachter, - wees jij blij jongen, leer maar flink, hoe meer je

leert, des te gemakkelijker kun je den drank missen - nou, dag jongen!

Hij drukte Jacob de hand, sloeg hem nog even 't stof van de kleeren en liep toen haastig weg. -

Jacob deed zijn verhaal aan meneer Betuwe en deze gaf hem den raad vooral goed uit te kijken 's avonds en liever een omweg te maken. Gelukkig bleken zijn kleeren niet erg geleden te hebben en dat vooral stelde den jongen gerust - om de pijn in zijn beenen maalde hij minder, dat kwam wel terecht.

Nog een uurtje werkte hij boven met inspanning - toen vereenigde 't geheele gezin zich beneden - er werd nog wat gepraat, wat gelezen, Annie speelde een stukje piano en klokslag negen uur moesten de kinderen naar bed.

- Zoo is de regel van ons huis en alleen bij buitengewone gelegenheden wordt 't wel eens later. Gezondheid is drie kwart van 's menschen geluk en dus - vooruit!

Jacob vond 't heerlijk - hij voelde zich

moe en de gedachte aan 't verrukkelijke bed met 't schoone linnen dreef hem met ongewone snelheid naar boven. In een ommezien lag hij, lekker frisch, later warm onder de dekens....

Zijn half toegeknepen oogen staarden in de grijze schemering van 't kamertje - een plek licht van de gasvlam in de gang viel boven de deur door 't matglas - beneden hoorde hij een deur dicht doen - anders niets en langzamerhand sliep hij in, nog even droomend van 't doorleefde dien gewichtigen dag.

Beneden praatten mevrouw en meneer over den nieuwen huisgenoot en beiden hadden niets dan lof voor hem. Tal van kleinigheden bewezen 't goede flinke karakter van den jongen en met geduld zouden ze dat zenuwachtige ook wel overwinnen.

- Een parel! zei mevrouw.
- Een parel uit 't slijk opgeraapt, God geve, dat hij niet weer uit onze handen in 't slijk terugvalt.

- Kan dat dan, zullen we hem niet stevig vasthouden?
- Je vergeet den vader, zijn macht is sterker dan de onze.
Toen zwegen beiden en keken peinzend in 't vuur.

V.

Nollus de Reus hield zich de laatste dagen bijzonder goed - bepaald dronken zag niemand hem meer - 't is ook moeielijk om zonder geld en zonder krediet veel te drinken. De man hoopte op de groote werkstaking en Belze wist zoo mooi te praten, dat hij zonderlinge visioenen kreeg van wonderlijke gebeurtenissen, die hem een vracht geld in den schoot zouden werpen.

Belze zelf werkte onvermoeid, wond zich door drank verbazend op, haalde werkelijk heel wat mannen over, maar - wat hij gehoopt had, gebeurde niet - 't meeren-deel weigerde, vond de gelegenheid nog niet

gunstig en bovendien wantrouwden ze 't bondgenootschap tusschen Belze en Nollus den Reus. Dat beloofde verkeerde dingen, misschien geweld en daar waren ze niet van gediend.

Zoo zag Belze tot zijn razenden spijt de werkstaking niet proclameeren en toen hij Schiferi sprak, dachten ze dadelijk aan verraad, omkooperij en zoo meer. Van dat oogenblik af ontwaakte in Belze 't verschrikkelijk gevoel van wraak, om alleen te volbrengen, wat hij van een werkstaking gehoopt had: den ondergang van Eduard Keijzer. Hij wilde hem dooden, de fabriek in brand steken....

't Ongeluk wilde, dat twee dagen na de weigering der bestuursleden om te staken, de heer Keijzer op zijn fiets door 't park reed. 't Was nog tamelijk vroeg en prachtig zomerweer - Hij had hoofdpijn van een woest drinkgelag, den vorigen avond met vrienden gehouden en gebruikte nu dit middel om op te knappen - dan zou hij tot een uur of één gaan slapen, om 's avonds weer

present te zijn voor een nieuw pretje.

Ondanks 't snelle rijden door den frisschen morgenwind, voelde hij zich in 't geheel niet opknappen en daarom nam hij zijn toevlucht tot een middel, dat hem ten minste straks zou doen slapen. Midden in 't park stond een societeitsgebouw en daar bestelde hij een cognacje, later nog een en nog een.

En waarlijk, 't sterke vocht deed zijn bloed sneller stroomen - de ellendige zwaarheid in zijn hoofd verdween - voor korten poos.

Toen steeg hij weer op, om vlug naar zijn bed te karren. Hij nam den kortsten weg, den Noordkant, een dijk met boomen beplant.

Al voortpeddelend met een opkomend gevoel van slaperigheid, schrikte hij plotseling op door een gedaante, die met een ruwen schok de fiets om deed slaan, zoodat meneer Keijzer een eind werd weggeslingerd, zich hevig bezeerde en een oogenblik zijn bewustzijn verloor....

Toen zag hij weer die gedaante op hem

afkomen - - met alle kracht sprong hij nu overeind, plotseling den ernst van den toestand begrijpend...

Een man met holle wangen, maar gloeiende oogen, haveloos en dreigend, kwam op hem af, de vuisten gebald....

- Eindelijk, ellendeling kan ik met je afrekenen, - weet je, dat ik gezworen heb je te dooden....

Eduard sidderde - hij kende dien man... herinnerde zich nog niet, wie hij was... maar intusschen herkreeg hij zijn zelfbeheersching - - die man was gevaarlijk, dat zag hij, en nu 't bloed weer geregelder stroomde, werkte de drank opwindend - hij werd nijdig op dien smerigen kerel, die hem over den grond had gesmeten als een hond. Zonder af te wachten of de man zou willen doen, wat hij zei, schreeuwde hij hem toe:

- Weg, schobbejak, of ik zal jòu dooden!

Belze, gevaarlijk dronken, wist niet meer, wat hij deed en een oogenblik later hadden

Weg, schobbejak, of ik zal jou dooden. Blz. 166

de twee mannen elkander aangegrepen -

Meneer Keijzer had 't voordeel aan zijn kant, want hij handelde nog met eenig bewustzijn, terwijl Belze, dol door haat en jenever, in den blinde te keer ging....

Een paar vuistslagen en hij was onschadelijk, viel bloedend neer....

Eduard reed snel naar 't politiehuisje en keerde met agenten terug.

Belze werd opgenomen, geholpen en - in arrest gehouden. Een aanklacht volgde en hij werd veroordeeld tot drie maanden celstraf.

Nollus de Reus zocht zijn troost alleen - aan werken deed hij niet meer, at mee uit de pot thuis, die, dank zij de goedheid van mevrouw Olthuijze, altijd goed gevuld was. Tot zijn razenden spijt kon hij echter geen geld van zijn vrouw los krijgen, want contanten kreeg ze nooit in handen, wat de weldadige dame juist om die reden

nooit deed en dus dreigde, vloekte en ranselde Nollus vergeefs.

Toen kwam hij op den snuggeren inval zijn zoon geld af te gaan zetten en op een goeden dag hield hij zich heel lief tegenover zijn vrouw, informeerde naar woonplaats en school, maar Jacobs moeder begreep hem wel en daarom had zij, noch Jacob indertijd de namen gebruikt en nu ook hield ze zich onnoozel, alsof ze de moeilijke woorden niet kon uitspreken.

Nollus zei niets, maar trok op onderzoek, informeerde overal en kwam eindelijk te weten, waar zijn zoon school ging.

Op een keer dat Jacob met de makkers de gang uitliep, schrikte hij hevig door een bekende stem, die vlak achter hem zacht zijn naam deed hooren.

Hij keek om, herkende zijn vader... een ellendig gevoel drong naar voren.... zijn eerste gedachte was: - hij is dronken, en toen hij merkte, dat zijn vader in tamelijk nuchteren toestand verkeerde, volgde

toch de schaamte over de havelooze kleeding, 't verlopen uiterlijk en, zonder iets aan de vrienden te zeggen, zette hij 't op een loopen, zonder ophouden tot huis toe en ademloos stoof hij de kamer binnen, stotterend: - Hij.... hij.... Eerst na enkele minuten begreep meneer Betuwe, waarom Jacob zoo hevig trilde en nog niet goed spreken kon. De man en de vrouw keken elkander bezorgd aan en vreesden onaangenaamheden met dien vader, altijd oppermachtig en in staat om zijn zoon terug te eischen, al zou dat ook de ondergang van den jongen worden.

Tot elken prijs moesten alle belangstellenden in 't lot van Jacob dat ongeluk voorkomen, met bedreiging, beloften of wat ook.

De beste oplossing zou zijn, als Nollus de Reus weer boeten moest voor zijn zonden in de gevangenis - misschien was er dan nog eens kans, hem van de vaderlijke macht te ontzetten.

Dit alles zeide meneer Betuwe niet - voorloopig moest hij trachten den ouden Schiferi te paaïen, want hij vermoedde wel, dat de dronkaard 't spoor zon vinden en op een goeden dag voor hun oogen zou staan en werkelijk - geen dag later of daar werd 's avonds gebeld en de meid kwam met een angstig gelaat vertellen:

- Er is een man, een arme kerel, die wel dronken schijnt en u wil spreken, ik heb de deur maar weer dicht gedaan!

Meneer Betuwe begreep, dat 't gevreesde oogenblik was gekomen.

- Laat hem vóór! zei hij kortaf.

Verbaasd verliet de meid de kamer, maar moest gehoorzamen....

Een oogenblik later bevonden Nollus de Reus en meneer Betuwe zich tegenover elkaar. Jacobs vader voelde zich niet bijster op zijn gemak in die fraaie omgeving en nu die deftige heer hem zoo recht hartelijk begon toe te spreken, raakte hij heelemaal de kluts kwijt - dat had hij niet verwacht.

En werkelijk begon meneer Betuwe op een alleraardigste manier met Nollus te praten, hield zich, alsof hij volstrekt niet begreep, met welk doel deze kwam, prees Jacob hemelhoog en wenschte den vader geluk met zulk een jongen.

- U kunt plezier van hem beleven en 't doet u zeker veel genoegen, dat ik u zulke uitstekende inlichtingen kan geven, u neemt me niet kwalijk, maar ik word gewacht....

Meteen stond meneer Betuwe op en Nollus, totaal van de wijs, ging heen zonder een enkel woord gesproken te hebben. Eerst een geruimen tijd later kreeg zijn woede de overhand en razend en vloekend verweet hij zich zelf zijn flauw gedrag; - wacht maar! mompelde hij en om zich te troosten gebruikte Nollus voor zijn laatste dubbeltje een paar stevige borrels.

Na 't vertrek van Nollus werd meneer Betuwe hoog ernstig, riep Jacob even bij zich en vertelde hem 't geval.

- Ik heb je vader overbluft! zei hij, - toch kan 't gebeuren, dat hij 't nog eens probeert, of dat hij 't je lastig gaat maken.

Als hij nu weer komt, zal ik hem wat geven, zoo heeft mevrouw Olthuijze me geraden - we weten er anders niets op, al zal hij 't geld vast en zeker gebruiken voor drank. 't Is dan ook alleen voor jou dat we zoo handelen - je vader is niet meer te redden, hij is te veel slaaf.

Kom Jacob, wees maar niet bedroefd, 't is hard voor je, dat voel ik wel, bedenk dan hoe voor je moeder en de zusjes ook gezorgd wordt, we zullen ons lot moedig dragen en afwachten - zie je jongen, d'at doet de drank, 't gevloekte vergif brengt de kinderen òf tot ellende òf in opstand tegen de ouders. -

Boven bleef Jacob nog lang peinzen over de toekomst - toen kwam weer die groote wilskracht in hem: - ik wil leeren!

En hij leerde.

Om kwart voor negen hield hij op, deed

't licht uit, zette 't raam open om te luchten en ging naar beneden.

Er was gezelschap - en Jacob wilde terug gaan, maar mevrouw wenkte hem en zei: - neen, je mag wel.

Enkele dames en heeren keken den vreemden jongen onderzoekend aan - ze hadden al 't een en ander over hem gehoord.

Jacob, verbaasd onhandig en verlegen, groette en ging zitten naast Kees, die al langer klaar was. Die begon dadelijk met hem te redeneeren over 't werk en zoo kwam Paljas weer tot zich zelve en langzamerhand hoorde en zag hij alles.

't Waren vroolijke luidjes en Jacob keek al heel gek op, toen hij die menschen chocolade zag drinken.

't Was dus werkelijk zoo - hier kwam geen druppel sterke drank in huis en toch lachten ze allen van pret, soms schaterden ze 't uit!....

De kinderen mochten een poos langer op blijven en tot Jacobs kolossale vreugde

begon me daar één meneer allerhande kunstjes te vertoonen met lucifers en toen werd er nog gezongen, mooi en grappig ook en ze moesten van één liedje 't refrein zingen.

Jacob durfde niet, maar Kees des te harder en toen zong me die jongen zoo iets flinks van gezond zijn en levenslust, dat ze allemaal met 't grootste genoegen luisterden, vooral ook, omdat daar zelf zoo'n prachtstuk van een gezonden bonk stond.

Jacob genoot - in zijn vroegere omgeving had hij nog nooit zulk plezier bijgewoond en dan - zonder jenever!

Hij vond het dan ook niets prettig, toen hij naar bed moest en lang nog bleef hij wakker liggen.

Nollus de Reus werd na 't vruchteloze bezoek aan meneer Betuwe lastiger dan ooit en zijn arme vrouw moest het ontgelden.

Elken morgen, als Jacob haar goeden dag kwam zeggen, vroeg hij naar alles wat vader gedaan had - dan klaagde zij bijna nooit, om den jongen niet zenuwachtig te maken, maar Jacob, veel te slim, hoorde de zusjes uit of soms vertelden ze 't hem al uit zichzelf.

Dat ging fluisterend, want de vader sliep om dien tijd nog en verscheen tegen elven eerst in 't kleine kamertje om te eten. Jacob had zijn moeder ook verteld van 't bezoek - ze was er hevig van geschrikt; ieder oogenblik kon de vader een eind maken aan den zaligen toestand, maar moeder en zoon vertrouwden op meneer Betuwe - die zou wel weer een middel weten te vinden, om 't beletsel voor 't geluk van verscheidene menschen uit den weg teruimen.

Op school vond Jacob het heerlijk, de jongens konden 't wel met hem vinden en de onderwijzers nog beter.

Jacobs aanleg openbaarde zich nog duidelijker, nu hij sterker werd geprikkeld door

de hogere ontwikkeling der meeste jongens, die door hun ouders en omgeving meer wisten van allerhande zaken.

Binnen een paar maanden werkte hij zich mooi gelijk, behalve in 't fransk, terwijl hij in 't rekenen en natuurkunde de anderen verreweg de baas was.

Met glans zou hij dan ook 't volgend jaar 't examen voor H.B.S. of 't gymnasium kunnen afleggen, daaraan twijfelde niemand, ja, voor sommige vakken was hij eigenlijk al klaar. -

Op zekeren dag in Juni kwam Jacob in de klas en merkte dadelijk iets vreemds aan de houding der jongens. Ze keken hem zoo aan en ze fluisterden geheimzinnig. Een weinig zenuwachtig door die ongewone manier van doen, ging Jacob zitten, maar voortdurend suisde 't woord Paljas door 't lokaal, tot de onderwijzer tikte en de les begon - toen vergat hij alles....

Om drie uur mochten ze altijd even babbelen en draaien en in die vijf minuten pauze

hoorde Jacob weer, dat er van hem gepraat werd en bijna alle oogen voelde hij op zich rusten.

Het maakte hem vervelend en aan Flip Tale die naast hem zat, vroeg hij botweg:
- Wat is er?

Flip lachte effen en keek op zij de anderen aan, die ook grinnikten.

Jacob koos de verstandigste partij, wijs geworden door zooveel droevige ervaringen - hij zei niets en bladerde stil in zijn boek. Op eens schrikte hij, een nevel kwam hem voor de oogen en de letters streepten weg- zijn scherpe ooren hadden de klanken opgevangen! vader - dronken - Spoorlaan en toen begreep hij, dat zijn afkomst bekend was geworden, dat ze 't wisten van zijn vader den dronkaard....

Zoo hevig was de schok, dat hij eerst bleek werd en toen weer rood, terwijl dikke tranen hem uit de oogen druppelden tusschen de voorgespreide vingers door.

Eerst merkten de jongens er niets van,

tot Flip 't zag, de anderen wenkte...

Een vreemde stilte kwam in de klas - een schreiende jongen was iets ongewoons... Ook de onderwijzer merkte 't vreemde geval op, wist de reden en aarzelde hoe te handelen.

De pauze werd afgetikt.

Haastig wreef Jacob zich de oogen uit, keek schuw rond en bleef stil luisterend zitten.... hij hoorde weer van zijn vader spreken... heftig begon zijn hart te bonzen.... 't was de onderwijzer!

Deze had gekozen - alle kinderen wisten 't nu van Jacobs vader - welnu hij zou den moed hebben om de zaak onder de oogen te zien, den armen jongen te helpen en hij vertelde 't verhaal van Jacobs lijden, mooi en hoog. Alles weet hij aan den on-gelukkigen drank, die er zoovelen ten onder brengt. Hij roemde dien braven besten Jacob om zijn goedheid, zijn liefde voor moeder en de zusjes, zijn ijver, zijn wilskracht.

De onderwijzer sprak met vuur, verdedigde zijn jongen vriend en eindigde:

- Welnu, jongens en meisjes, wie van u zal er Jacob minder om achten, wie van jullie zou ook zoo gehandeld hebben onder zulke omstandigheden? Valt hem niet hard, 't is alleen de vloek van den drank, die hem bedreigt, werkt niet mee om een braven flinken jongen te bedroeven door onverdiende verwijten, doet als ik en verdubbelt in vriendschap.

De kinderen waren onder den indruk gekomen en toen de onderwijzer zweeg, kwam in de meeste hoofden een stil denken over 't geen hij had gezegd. 't Gehoorde leek den meesten wonderlijk, zij konden zich zulke toestanden niet voorstellen, maar de bedoeling hadden ze begrepen en - Jacob kon gerust zijn - behalve een enkele domme lummel en een paar malle nuffen bleven allen voor hem als vroeger.

Goddank! de zonden van zijn vader bezochten hem hier niet te zwaar!

De zomervacantie brak aan, voor Jacob een tijd van zaligheid.

Dat begon al dadelijk met wandelen, zwemmen en visschen, want 't geheele huisgezin verliet de stad en nestelde zich voor twee weken in een allergezelligst plaatsje aan den Rijn, waar volop gelegenheid was, om van 't buitenleven te genieten.

Op den eersten dag nam Jacob afscheid van moeder en de zusjes, die hem met betraande oogen lieten gaan.

En nu onderging Jacob een reeks nieuwe indrukken, te veel om zoo gauw te verwerken. Daar had je eerst de spoortrein! Lieve hemel, de jongen had er nog nooit in gezeten en keek dus zijn oogen uit, vroeg honderd inlichtingen en vermaakte door zijn opgetogenheid de gansche familie.

Hij genoot van alles en raakte niet uitgepraat over de totaal nieuwe omgeving, die hem verrukte.

Een spoorbrug, een rivier, schepen!

Met eigen oogen zag hij nu al dat moois,

waarvan zijn boeken hem zooveel vertelden!

Na uren sporens de aankomst - toen 't wandelen langs een prachtigen weg naar 't dorpje, 't binnenkomen, 't alles bekijken, dat zindelijke, vroolijke, aardige huisje met ginds 't water en verder heuvels.... neen maar, de goede jongen kon zich niet houden en stelde zich waarlijk aan als een paljas!

Een verrukkelijke tijd volgde - meneer Betuwe trok overal met de jongens op uit en gedurig ook met Annie en mevrouw.

Daar werd geroeid, gevischt zonder eind - soms heele dagen lang waren ze niet in huis, de kost was uitmuntend en binnen een week leken ze echte buitenlui, zoo bruin en dik.

Aan leeren werd niet gedaan - deze weken moesten allen eens flink sterk maken om den komenden winter te kunnen doorstaan.

Jacob onderging een ware gedaanteverwisseling - zijn zenuwachtigheid verdween,

't lichaam groeide beter uit, zijn uiterlijk bleef niet langer zoo ongunstig, de geweldige neus van vroeger viel niet meer zoo in 't oog, voor wie 't niet wist, moest zijn mindere afkomst wel een geheim blijven.

Kees en Annie beleefden zulke heerlijke weken ieder jaar, meneer Betuwe vond 't eenvoudig noodzakelijk en - kon 't betalen.

Jacobs onderzoekende geest dreef hem telkens tot allerhande zwerftochten en dat juist vond meneer zoo aardig; hij gaf hem zijn zin bij 't opperen van 't minste plannetje en dan trokken ze er op uit. Dikwijls had meneer moeite om de weetgierigheid van zijn pleegzoon te voldoen - 't prikkelde hem zelf en ze zochten net zoo lang tot de moeilijke vraagstukken omtrent een toestel of een werktuig opgelost waren.

In de tweede week maakten ze een boottochtje, Annie en mevrouw waren ook van de partij en recht heerlijk voeren ze de rivier een eind op met 't kleine, stootende,

aardige stoomschuitje, dat de meeste dorpen aan de rivier bezocht.

Een uurtje van huis af, stapten ze aan wal, om in een buitenherberg wat melk of limonade te drinken.

Op een terras met uitzicht op de rivier namen ze plaats en genoten hun frisschen drank, afwachend de komst van een ander bootje om daarmee terug te keeren.

Juist toen meneer voorstelde, een kwartiertje rond te wandelen, hoorden ze 't tuf tuf van een automobiel en even later stoof 't ding hen voorbij...

Jacob was in eens opgevlogen en keek 't motorkarretje als versteend na.

- Wat zie je, wat is er? Jacob zag wit van schrik of iets anders en eindelijk kwam er:

- Louis!

- Wat Louis?

- Die jongeheer van 't arme hondje! Ze herinnerden zich 't verhaal en begrepen nu Jacobs verandering.

- Wie was de ander? vroeg meneer.

- Meneer Keijzer van de groote fabriek!

Verder werd er niet over gesproken, slenterend ging 't door 't dorpje en hun aandacht werd geboeid door tal van aardige tafreelen uit 't boerenleven.

Een poosje later kwam 't stoombootje aanleggen en voeren ze gezellig de rivier af. Halverwege bij 't aandoen van een der halten, zagen ze de automobiel opnieuw, terwijl de twee reizigers zich te goed deden aan 't een of ander....

Dicht bij huis liep de straatweg bijna evenwijdig met de rivier en ziet - voor de derde maal herkende 't gezelschap de tuf tuf, die met groote snelheid nader kwam.... de twee berijders schenen buitengewoon veel plezier te hebben - ze zwaaiden en schreeuwden om 't hardst en meneer Betuwe begreep hun bedoeling: ze wilden eerder dan de boot aan 't dorp zijn....

De automobiel snorde blazend voort, in wolken stof, nog ruim een honderd meter achter....

Jacob leunde tegen 't hekje - iets in hem deed hem bang worden, hij kreeg een plotseling voorgevoel van een ongeluk en bijna had hij 't uitgeschreeuwd, want terwijl de boot al een schuinsche richting nam om 't plankier aan te doen, vloog de motor nu bijna vlak langs hen - duidelijk onderscheidde Jacob de twee gedaanten, beiden opgewonden door 't overmatig gebruik van wijn op hun langen tocht.

Knarsend en zuchtend stoof 't ding de boot voorbij - juichend en zwaaiend vierden Eduard en Louis de geweldige overwinning en toen.... of 't aan de machine lag of aan den stuurman, niemand wist het, maar eensklaps keerde de automobiel zich naar 't water en - reed er pardoos in, met een schok tegen den voorsteeven der stoomboot.

Nog draaiden de wielen - 't water vloog schuimende op - een luid gegil van schrik - wilde kreten van bevel - de boot werkte onmiddellijk terug, terwijl de automobiel vreemde ploffende geluiden deed hooren.

De heer Keijzer en jongeheer Louis doken samen kopje onder, begonnen toen luidkeels te schreeuwen en ploeterden en plasten als dol in 't water rond.

Hulp was nabij en met weinig moeite kregen ze 't tweetal op 't droge. Druipend en bibberend van schrik stonden ze even aan den kant, aangehaapt door de reizigers van de boot - toen verdwenen ze in een logement.

Dat was me daar een gebeurtenis in 't stille dorp - heel de bevolking kwam op de been en verdrong zich om te kijken naar het nieuwerwetsche ding daar in 't water.

Jacob, Kees en meneer bleven ook toezien, benieuwd hoe ze 't gevaarte uit de rivier zouden krijgen en ook wilden ze de twee drenkelingen nog eens bekijken.

Een heele drukte - paarden en katrollen werden gebruikt, 't gevaarte bewoog wel, maar er uitkomen wilde tuf tuf niet en 't liet zich aanzien, dat eerst laat in den avond de zaak zou afloopen.

Meneer Eduard was dol van woede, uit schaamte en spijt, vooral toen hij hoorde van Louis, dat er lui uit de stad waren en dan in die ellendige kamer te moeten blijven in die smerige kleeen, van den kastelein geleend - 't was om razend te worden, 't zou hem een zak met geld kosten en juist nu hij zoo slecht iets missen kon.

Om zich schadeloos te stellen voor zijn tegenspoeden, bestelde hij een flesch cognac, suiker, citroenen en heet water en sleet de rest van den dag met drinken en slapen. - Eerst den anderen morgen werd de automobiel op 't droge geheschen, dank zij de vernuftige aanwijzingen van een ingenieur, die in 't naburige dorp logeerde.

Later kwamen de kleeen voor meneer Eduard en Louis, inderhaast besteld en toen kon 't geachte gezelschap afreizen, maar niet in den wagen - die weigerde alle diensten.

Toevallig zagen Jacob en Kees 't tweetal vertrekken per boerensjees - de eerste,

een weinig zenuwachtig door 't zien van zijn ouden vijand, vertrok zijn gezicht als vroeger en dat leek Louis lachen. Vandaar een woeste slag met de zweep in Jacobs richting - een waardig afscheid.

De automobiel volgde later, triomfantelijk voortgetrokken door twee magere knollen en begeleid door de lieve jeugd, een eind buiten 't dorp.

Meneer Eduard Keijzer keerde niet al te best gehumeurd van zijn uitstapje terug - hij had in den laatsten tijd bijzonder veel last van zijn humeur en dan trachtte hij een beetje meer plezier in 't leven te krijgen door een paar glazen ouden wijn of iets dergelijks opwekkends.

Dan kwam er ook wel wat plezier, maar met een bitteren nasmaak en 't ergste was de noodzakelijkheid om iederen volgenden keer een grootere hoeveelheid opwekkings-middelen te gebruiken.

Meneer Eduard sleepte den jongen Louis mee in zijn verkeerde levenswijze, voerde

hem in een wilden stroom van dolle vermaken, die 't geluk moesten verbeelden, maar 't juist deden vluchten en de gezondheid verwoestten. Ook leerde hij zijn neef de genietingen van 't spel kennen en meermalen verloor Eduard na een braspertij aanzienlijke sommen met de kaarten.

Waarlijk, meneer Keijzer had plezier in zijn leven, zoo lang hij maar gedronken had, maar o, die dagen, die vreeselijke uren eer 't avond werd.

Dat humeur, dat ellendige gevoel van angstige zorgen - want helaas, zijn eigen oogen konden het zien, de zaken liepen verkeerd - de fabriek gaf niet half zooveel per maand als vroeger, 't volk werkte niet, de goederen werden minder en dus ook de bestellingen - telkens ontving hij schriftelijke klachten over de slechte aflevering en als hij klaagde en uitvoer tegen de opzichters, den ingenieur, den boekhouder, dan scheepten ze hem af met praatjes, wierpen de schuld op 't werkvolk, dat morde, opgestoot werd

en dan wist meneer Eduard niets anders te doen dan te razen, want hij had van de zaken geen verstand - al zijn tijd gebruikte hij voor pretjes en drinkgelagen. Hoe kon hij overdag zich afgeven met die vervelende zaken - zijn hoofd was te dof, de werklust ontbrak en hij trachtte zijn geweten tot zwijgen te brengen door nieuwe bedwelming, om ellendiger dan ooit te ontwaken. Had hij de kracht maar gehad om flink op te treden, misschien zou er veel verschrikkelijks niet gebeurd zijn, maar de drank verlamde hem en met reuzenschreden ging de zaak achteruit.

De familie Betuwe en Jacob keerden heerlijk opgefrist van het uitstapje terug en toen de laatste eindelijk zijn goede moeder weer ontmoette, raakte hij niet uitgepraat over 't genot, gedurende die twee weken gesmaakt. Ook 't ongeluk van meneer Keijzer werd niet vergeten en wat

't aardigst was, hij bracht voor allemaal een herinnering mee, een dikke leverworst voor moeder en stukjes speelgoed voor de zusjes.

Speelgoed! dat was iets wonderbaarlijks in dat huisje. Lizeke voelde zich den prins te rijk met haar snoezig klein popje, waarvoor Annie doddige kleertjes genaaid had.

En Mina mocht er natuurlijk ook eens mee spelen en Lizeke eens genieten van 't muziekdoosje, dat een jolig deuntje hooren deed.

Zoo bracht Jacob daar in 't armoedige kamertje weer zonneschijn.

Zijn moeder kreeg de tranen in de oogen, nu ze haar jongen weer bij zich had en vol liefde volgden ze hem bij alles, terwijl hij zijn zusjes bezig hield.

De goede vrouw wilde niets zeggen en had besloten het zoo lang mogelijk vóór zich te houden, maar ze vermoedde iets verschrikkelijks, een nieuwe bron van toekomstig verdriet.

Jacob merkte wel iets aan haar - ze

zag zoo bleek en lachte zoo gedwongen.

- Scheelt er wat aan, moeder? vroeg hij telkens, maar dan schudde ze 't hoofd of wenkte hem niet verder te vragen voor de zusjes.

Door de vacantieweek kon Jacob bijna elken dag een poosje komen - hij bespiedde eerst of zijn vader thuis was, meestal vond hij hem niet en dan bleef hij een paar uurtjes.

Zoo gebeurde het, dat hij zijn moeder eens alleen kon spreken - de kinderen vermaakten zich buiten bij een man met een harmonica.

Toen vroeg Jacob weer: - Scheelt er wat aan moeder, vertel 't me gerust, ik zal u helpen, is er iets met vader?

En eensklaps zei de moeder alles:

- Ja jongen, 't wordt nog erger - hij is niet alleen gedurig dronken, maar verleden week kwam hij thuis en rammelde met een hoop rijksdaalders in zijn zak en later gooide hij ze op de tafel.

Ik was al blij, dat hij weer werkte, maar in eens kwam dat vreeselijke vermoeden - hij lachte zoo akelig en riep telkens: - Mooi verdiend, in een paar uur verdiend!

Toen in eens Jaap, dacht ik: - Hij komt er niet eerlijk aan!

Ik vroeg 't hem ronduit en ik zag zijn gezicht veranderen! Met allerlei gekke praatjes wilde hij me afschepen.... sommige menschen hebben te veel.... in een kast heeft niemand er plezier van.... Begrijp je Jaap.... ik kreeg haast zekerheid, al wist ik natuurlijk niet alles.... en dat, jongen, maakt me zoo bedroefd - tot nog toe was hij wel een ruwe akelige man en slecht voor zijn gezin, maar alleen door dien ellendigen drank - ik heb je vader nog gekend Jaap, dat hij huilde als een kind, telkens weer de beste voornemens had, maar de verleiding scheen te sterk en hij begon weer te drinken - hoe langer hoe meer - dat is 't ongeluk Jaap! - als je eenmaal begint, wordt je meegesleept tot 't einde....

Ze hield even op - moeder en zoon, naast elkaar, keken peinzend voor zich uit - de zon bracht nog een weinig licht en warmte in 't benauwde huisje, van buiten drongen vrolijke kinderstemmen door.

- Zie je Jaap, nooit nog was je vader oneerlijk en nu komt hij thuis met geld.... ik weet niet hoe.... gestolen!

Ze snikte haar verdriet uit en dikke tranen vloeiden over 't ouwelijk gezicht.

- De vrouw te zijn van een dronkaard is erg, Jaap, maar.... van een dief, dat kan ik haast niet dragen!

Jacob slikte en slikte - o, kon hij den tijd maar voortduwen met razende snelheid, om met moeder en de kinderen weg te vluchten en rustig met hen te leven.... hoe lang nog en wat had hij nog te wachten.

Hij fluisterde zachte woordjes, zooals hij alleen tegen zijn ongelukkige moeder wist te zeggen en droogde haar tranen.

- Was ik maar sterk Jaap, dan zou ik misschien kracht genoeg hebben, je vader te

beheerschen, maar ik ben zoo zwak geworden de laatste jaren - wat kan ik doen!

Samen overdachten moeder en zoon, hoe den man en vader te redden - 't stelen was de tweede stap op den gevaarlijken weg. de schande zou ook anderen treffen....

Jacob ging naar huis en bij 't heengaan vergat hij de zusjes niet. Lizeke wilde met alle geweld mee en eerst toen groote broer haar wat beloofde, werd ze stil.

Die kleine Lizeke bedierven ze allemaal, behalve één en dat was de jongste, die nog niets afwist van de wereld.

Lizeke had iets vreemds over zich - voor haar vijf jaren zag ze er veel ouder uit, wat 't gezichtje betrof. De oogen konden zoo wonderlijk rondkijken, alsof ze veel zat te denken over wat om haar heen gebeurde. Toch had ze een lief gezichtje en een aardig figuurtje - precies de moeder.... jaren geleden. Lizeke scheen 't zwakke ge-

stel te hebben geërfd uit moeders laatsten tijd. Ze was wel nooit ziek, maar tenger en teer als een fijn kasplantje, verkwijnend op den kouden grond. De armendokter haad ze eens behandeld, toen ze roodvonk kreeg - hij vond ze een uiterst zwak schepseltje en 't verbaasde hem, dat ze door de ziekte heen kwam.

- Voorzichtig vrouwtje, met dat kind! was zijn laatste woord geweest.

Geen wonder, dat die kleine Lize bedorven werd en vooral Jacob had daar een handje van. Evenals nu kon ze hem zoo telkens vragen:

- Mag ik mee, Jaap, naar meneer Betuwe, naar die lieve Annie!

Uit al zijn verhalen kende zij 't nieuwe thuis van broer Jacob even goed als hij en telkens viel 't hem zwaar 't kleine ding te moeten ompraten met vage beloften. -

Dezen dag besloot hij de stoute schoenen aan te trekken en mevrouw te vragen, of Lizeke een keertje mee mocht komen, alleen maar om Jaaps kamertje te zien.

Onderweg liep hij allen moed te verzamelen ter wille van 't teere zusje, dat nooit oud kon worden.

Ternauwernood merkte hij mooien Gerrit, die languit op den grond lag en bij zijn voorbijgaan luidkeels begon te schreeuwen:

- Paljassie, hei Paljassie - fijne, fijne Paljassie - jonge heer!!

Hij gilte 't uit, akelig lachend....

Jacob liep haastig door en wat hij pas van dien ongelukkigen dronkaard gehoord had, schoot hem te binnen.

Een ellendige ziekte had hij onder de leden - zijn einde zou vreeselijk zijn....

Toen Jacob weer op zijn kamertje was, dacht hij over den besten tijd om met zijn verzoek aan te komen en hij besloot te wachten tot na 't eten.

Maar onder den maaltijd vroeg mevrouw, hoe 't met zijn moeder en de zusjes ging en Jacob vertelde in eens van Lizeke en eer hij 't wist kwam 't verzoek.

- O ja, riep Annie, - dat zal aardig

zijn, ik zal ze al mijn poppen laten zien en die eene mag ze wel hebben.

Even later zei Jacob met een hoogroode kleur:

- Ze heeft nette kleertjes, mevrouw....

- Kom jongen, tob daar niet over, ze is jouw zusje en dit is ons genoeg!

- Mag ik.... mag ik....

Meer kon de gelukkige jongen er niet uit krijgen!

- Ja, je mag 't gaan zeggen!

Weg vloog Jacob na 't eten - in één adem naar de Spoorlaan; als een bom stoof hij de straat door, moeders huisje binnen, luidkeels roepend:

- Lizeke - 't mag, Lizeke!

't Meisje begreep eerst niet wat - ze schrikte van zijn wilde kreten, maar toen Jacob door bleef rammelen en alles vertelde, vloog er een donkeren gloed over de matte koontjes en toen werd ze weer bleeker. Geen enkel woord kwam er uit haar mondje,

- 't geluk scheen te onverwacht, te groot.

's Nachts sliep ze slecht, almaar denkend aan 't mooie huis, waar broer Jaap woonde en aan Kees en Annie.... de pop!

's Middags haalde Jacob zijn zusje af en voorzichtig stapten ze samen naar 't huis van meneer Betuwe.

Lizeke zag er wat netjes uit, heel dun en heel eenvoudig, maar zindelijk met een schoon lichaampje. Ze had nu een kleur van opwinding, voelde zich nu al vermoeid van al 't wasschen en 't ongewone loopen.

Nog nooit was ze zoo ver van huis geweest!

Eindelijk belde Jacob, leidde 't lieve zusje binnen met honderd zorgjes en tot zijn groote vreugde merkte de gelukkige jongen, hoe aardig en netjes ze Lizeke vonden.

Allemaal kwamen ze er bij te pas, Annie vooral werd dadelijk beste maatjes met 't meisje en daarom lieten ze haar stil begaan, terwijl Jaap van alles vertellen moest.

- Ze ziet er teer uit, zei mevrouw, je moet voorzichtig met haar zijn, hoor jongen!

Dat behoefde mevrouw hém waarlijk niet te zeggen, als 't aan hem lag, neen maar, dan zou er wat gebeuren.

Zijn eigen kamertje liet hij 't zusje zelf zien, vertelde haar van de mooie platen, de moeilijke boeken. Ze mocht 't kastje open doen, waarin 't linnen zoo keurig wit op hoopjes lag en Lizeke genoot, omdat alles voor lieven broer Jaap was.

Kees noodigde haar ook uit tot een bezoek aan zijn studeerkamer - de heele bende stak over en daar vertoonde Kees op zijn grappige manier al zijn schatten.

Lizeke lachte maar om dien joligen Kees met dat aardige gezicht en die vriendelijke oogen.

Ze vond 't wat aardig, dat hij ze op zijn arm naar beneden droeg en ze gaf hem zonder aarzelen een zoentje, heel ernstig, als bij een groot verbond van vriendschap.

Annie kwam nu met haar poppenrommel aandragen en een heel poosje speelden ze samen, onderwijl wat vruchtensap slurpend en een koekje knabbelend.

Tegen vieren pakte mevrouw allerlei kleinigheden bij elkaar voor de andere zusjes, die óók wel mochten komen en toen vertrok Jacob met Lizeke. De gelukkige jongen bedankte mevrouw telkens weer en zei 't zusje de woordjes voor.

't Grootste eind droeg hij ze, omdat ze zoo moe was. Met alle geweld wilde ze 't moois in 't groote pak zelf dragen en met haar kleine handjes omklemde ze den grauwen zak, nog altijd met dien peinzenden blik in de vreemd kijkende oogen.

Bijna vlak bij huis bleef Jakob eensklaps stokstijf staan.... daar voor hem... ja... hij wàs 't... vader!

Met een ruk keerde hij om, keerde terug naar den hoek, wachtte daar, volgde den zwaaienden man met de oogen....

Dat trof al heel ongelukkig - de herinnering aan 't wegnemen van zijn prijs schoot op - zoo iets wilde hij Lizeke besparen.

Wie weet wat de dronken man zou doen, als hij 't lekkers en 't speelgoed zag - een

dronken mensch verliest 't gevoel en 't verstand.

Vader vóór komen en anders een half uur wachten en ongemerkt binnen sluipen - heel jammer, de pret van 't vertellen was weg en hij zelf moest op tijd thuis zijn.

Vader vóór zijn - vooruit!

En Jacob zette 't op een loopen met Lizeke op den arm, maar helaas, de afstand bleek te kort, want de slingerende vader kwam eerder aan de Spoorlaan.

Hijgend en vermoeid bleef de jongen staan, aarzelend wat nu te doen...

Lizeke had haar vader ook gezien en vaster nog klemde ze den grooten zak in de handjes, angstig omziende naar de waggelende gedaante. Ze vreesde hem, vermoedde 't gevaar voor haar schatten en eensklaps hoorde Jacob haar benauwd stemmetje.

- Niet naar huis, Jaap - daar is vader!

Hij zag haar verschrikt gezichtje en zijn besluit was genomen - terug!

Hij stelde 't sidderende meisje gerust en besloot weer naar zijn nieuwe thuis te gaan. Waar moest hij anders blijven, familie had hij in de stad niet en dan - Lizeke was overspannen, terwijl de lucht betrok en even later de druppels begonnen te vallen... alle menschen draafden over de straat, zochten een schuilplaats, want 't werd een plas-bui - kletterend stroomde de regen neer. Jacob wist een oogenblik geen raad, wilde toch naar huis, maar 't beangste kind dreef hem linksom, 't stationsplein over en onder de kap van 't perron aan de voorzijde vond hij een schuilplaats.

Daar zette hij Lizeke neer, wischte zich 't zweet van 't gelaat en bleef er wachten. 't Werd kil, een tochtwind joeg den regen halverwege de blauwe zerken van 't perron. Toen waagde Jacob zich met zusje in de vestibule en in de wachtkamer.

Daar drukte hij 't meisje dicht tegen zich aan, verwarmde haar zoo goed mogelijk, zei zachte woordjes....

Een half uur hield de bui aan, maar eindelijk brak de zon weer door en Jacob maakte zich gereed naar huis terug te keeren. Waarschijnlijk lag vader wel in bed en konden ze samen stilletjes binnen sluipen.

't Laatste eind viel den jongen zwaar, hij had al zooveel gesjouwd - - voor Lizeke hield hij vol - ze zag er zoo moe uit - waarom moest vader ook net thuiskomen, wat was ze bang van hem! -

Bij de deur zette hij 't kind neer, ging zelf eerst binnen - - gelukkig, vader lag in bed, gekleed en al.

Nu kon Lizeke binnen komen en fluisterend in een hoek werd al 't volgende afgedaan.

De bezorgde moeder zag, hoe bleek en bevend haar kindje thuis kwam en na een kort verslag van 't beleefde, drong zij Jacob naar huis.

Lizeke wilde niets eten, ze had geen trek en omdat ze zoo huiverig bleef, stopte moeder haar in bed...

De pop moest naast haar liggen in haar arm....

Den anderen dag toen Jacob kwam, vond hij 't zusje hard ziek van zware koorts.

Toen barstte Jaap in snikken uit en gaf zich zelf de schuld... waarom moest hij ze ook meenemen, 't zwakke kind.

Maar de moeder had van Lizeke 't gansche verhaal gehoord - ze kon niet dulden, dat die beste jongen zich zelf de schuld wilde geven en ze zei 't hem:

- Neen jongen, als Lizeke maar dadelijk was thuisgekomen, zou 't niet zoo erg geweest zijn, maar uit angst voor je vader zijn jullie in dat weer gebleven - hij is de schuld!

De dokter gaf veel hoop, mits de grootste rust en stilte in acht werd genomen.... Toen smeekte de moeder Nollus, voorzichtig te zijn voor zijn kind en alle gevoel scheen nog niet in den dronkaard gestorven -

hij antwoordde niets, maar was heel bedaard dien dag.

Lizeke mocht niet meer vervoerd worden en bleef ijlend in haar bedje woelen, al maar roepend over Annie en dan weer angstige kreten slakend: - vader - neen, niet doen!

Elken dag kwam Jaap en eens mevrouw Betuwe zelf.

't Arme kind was zwaar ziek....

Twee dagen lang bleef Nollus weg... toen werd de drank hem weer te machtig en den derden dag bracht hij een ontzettend rumoer in huis, waardoor Lizeke hevig schrikte en dien nacht veel erger was.

Werd hij dan 's morgens wakker en hoorde hij 't wanhopig smeeken van zijn vrouw, dan huilde hij en dagen bleef hij opnieuw uit huis tot hij in dronkenschap weer alles vergat!

Bedreigingen baatten niet, noch van meneer Betuwe, noch van den dokter.

Hij wilde wel... maar de drank!

Zoo ging 't met Lizeke op en neer, maar telkens stortte ze weer in, smolt weg als sneeuw voor de zon.

Broer Jaap zat al zijn vrijen tijd aan 't bedje, maar helpen kon hij niet. -

Éens, na een woest tooneel met Nollus den Reus, zei de dokter 's morgens:

- Zoo gaat ze dood, ze moet weg, we dienen 't te wagen.

En 's middags haalde mevrouw Betuwe zelf 't meisje af - ingebakerd in dekens en doeken werd ze per rijtuig vervoerd naar haar woning en daar met groote liefde verzorgd.

Ze knapte op, maar 't was 't oude Lizeke niet meer - iets in haar was voor altijd weg - ze kon niet meer denken...

Als een versuft, levend dood kindje zat ze heele dagen onbeweeglijk naar buiten te staren, de pop in haar armen en niets kon haar opwekken uit die vreeselijke dofheid.

Alleen broer Jaap wist haar gezichtje een weinig te doen veranderen - uren lang

zat hij soms met haar handje in de zijne naast haar zonder spreken, want ze begreep hem niet.

Mevrouw wilde 't ongelukkig schepseltje niet laten gaan en telkens kwam de zielsbedroefde moeder 't stompzinnig kindje bezoeken.

En zoo bleef het.

Lizeke was idioot geworden, die arme kleine meid!

VI.

Belze stond op een mooien Septemberdag voor 't eerst weer in 't drukke gewoel van de straat. Zooeven was hij uit de gevangenis ontslagen, waarin hij den aanval op meneer Keijzer moest boeten met drie lange maanden. Verzachtende omstandigheden hadden den straftijd aanzienlijk verkort, want voor de rechtbank kwam zijn smetteloos verleden, 't onrechtvaardig ontslag ter sprake en daarom was de gansche strengheid der wet niet op hem toegepast. Daar stond hij, verbluft door 't voor hem zoo vreemde leven - de zon ging onder en wierp bloedroode schijnsels in de ruiten der huizen. -

Langzaam liep hij voort, niet wetend waarheen en wie zou hem nog kennen. Grijs en gebogen als een oud man sukkelde hij met kleine stapjes door de haastige voetgangers heen.

Alle kracht scheen uit dien man verdwenen, een schim van wat hij vroeger was geweest. Geknakt trad hij 't leven in - heel diep smeulde nog zijn wraakgevoel, maar gansch verstikt door 't lijden in die lange maanden. Hij, altijd braaf en oppassend, wars van oneerlijk handelen, bezocht door ramp op ramp, ontslagen door een beneveld chef, moest nu de grootste schande ook beleven. Nu hij daar in dat huiveringwekkend gebouw niet langer drinken kon, zich zelf bedwelmen en opwinden, kwam 't volle vreeselijk besef van wat hij nu moest ondergaan verpletterend op hem neer. Een hevige ziekte wierp hem voor twee maanden in de ziekenzaal - deze ziekte was het die hem, den vroegeren sterken man, neervelde en als een treurig overblijfsel van een krachtigen

stam doelloos voort deed drijven op de levenszee.

Waarheen?

't Weinige geld door hem verdiend, zou hem behoeden voor gebrek gedurende de eerste dagen, maar dan -.

Zijn kinderen! -

Wat kon hij voor hen zijn, wat anders dan een schandvlek in hun bestaan.

Waarheen?

Doelloos liep hij voort in 't schemerdonker, vermoeid door 't almaar drukke leven om hem heen. En hoe vermoeider hij werd, des te zwaarder drukte hem de last van alles wat zich in dit jaar op hem gestapeld had.

't Eenig middel tot vergeten was de dood of - de drank!

De drank, 't vergif, dat hem wel gauw zou doen sterven!

Een lichte flikkering kwam in 't oog - hij had zich aan 't gebruik gewend en leefde op bij 't denken aan den invloed van jenever,

zoo lang geleden geproefd voor 't laatst.

Ja, dat was de eenige redding - vergeten!

Haastig, flinker dan straks, sloeg hij een zijstraat in, zoekend naar een kroegje, waar hij zijn geld verteren kon.

Maar ziet, 't noodlot, dat hem zoo lang vervolgd had, week van hem af en in dit beslissend oogenblik verscheen een redder.

Juist, toen hij voor een herberg stilhield, voelde hij een hand, die hem wegtrok en een jonge bekende stem fluisterde:

- Neen Belse, kom mee!

Eén seconde kwam de gedachte aan verzet maar de toon trof hem en nog meer 't zien van denzelfden jongen, die ook vroeger hem had willen weerhouden.

- Paljas!... jij weer!

- Ja Belze, ik.... ga nu mee.... ik had je willen afhalen.... ginder, maar je was al weg en toen zag ik je weer en ben ik je stilletjes gevolgd, omdat ik zoo bang was.... zie je Belze.... mijn meneer,

waar ik in huis ben, wist van je, kende den directeur en toen.... nou enfin Belze...
Kom nu met me mee!

Belze was blijven staan, had naar al die hortende woorden geluisterd en eensklaps viel 't vroeg oude hoofd voorover en zochten zijn handen die van Jacob, terwijl die groote man zacht schreide.

O, de zalige gedachte, dat er nog menschen bestonden, die hem wilden kennen, helpen in dit gevaarlijkst uur.

Hoe troffen hem die woorden van Jacob, wat wekten ze een ontroering in zijn hart, ontwend aan zachte aandoeningen! Willoos liet hij zich meevoeren en Jacob bracht hem naar 't huis van meneer Betuwe en in diens kamer. -

De edele menschenvriend bleef lang met hem alleen, wist hartelijke woorden te spreken, wenschte hem geluk, dat de haat in zijn hart gedood was en beloofde hem te zullen steunen om nu weer de oude levenskracht terug te winnen.

- We zullen een geschikten werkring voor je vinden, zweer den drank af, en met je kinderen volgen er nog wel gelukkige dagen.

Elk zondaar, elk, die zich schuldig maakt aan misbruik, wordt eenmaal getroffen door 't noodlot.

Wil je Belze?

De beide mannen drukten elkaar de hand.

Belze beloofde plechtig geen druppel drank meer te zullen proeven en dankte meneer Betuwe, die hem behouden had.

Met een weinig hartelijkheid, door een vriendelijk woord vlucht de drankduivel soms hals over kop. -

Belze hield woord!

Hij nam zijn kinderen weer bij zich, kreeg een gemakkelijke betrekking als looper voor een boekhandelaar en door den steun van mevrouw Olthuijze kon hij zonder zorg opnieuw beginnen.

't Werd October.

Jacob werkte uitstekend en had tijd te over om voor eigen plezier veel aan natuurkunde te doen. Een mooie plantenverzameling, een viertal dozen met kevers en torren, een kastje met potjes en fleschjes.... ziedaar de gevolgen van zijn liefhebberij; trouw bijgestaan door Kees, trokken ze er soms heele middagen op uit of knoeiden samen buiten op 't plaatsje of in 't schuurtje, waar ze geweldige proeven namen. Meestal zat de arme Lizeke bij hen, want ze hield zich altijd doodstil in tegenwoordigheid van haar grooten broer - anders kon ze wel eens lastig wezen door haar angstig schreeuwen en gillen, maar bij Jaap werd ze rustig en verzonk in een vreemd staren. -

Nollus de Reus was sedert dat geval met Lizeke nog dieper gezonken - toch had hij 't niet gewaagd voor de tweede maal bij den heer Betuwe aan te komen. Schijnbaar vond hij elken dag werk en liet telkens de rijksdaalders rammelen in zijn vrouws

ooren en zij begreep wel, wat soort van werk of haar man zooveel geld bezorgde....

Op den avond van den vierden October kwam ze aanbellen, hevig verschrikt en verzocht dringend om Jacob te mogen spreken.

De jongen zag dadelijk, dat er wat gebeurd moest zijn - wat een bleek gezicht had moeder en ze beefde van top tot teen.

- Wat is er, moeder?

- Help me, Jaap!

- Wat is er dan, moeder?

- Je vader.... van avond.... ik weet het, Jaap....

- Vertel dan toch, moeder, ik begrijp u niet!

Eerst na lang vragen kwam er:

- Daar straks heb ik gehoord, dat je vader met nog twee anderen van avond willen inbreken bij mevrouw Olthuijze, je weet wel.

- Bij haar! riep Jacob uit.

- Ja, met hun drieën gaan ze de oude dame bestelen - één is er al in haar huis

geweest om de deuren op te nemen, en van avond moet 't gebeuren.

- Hoe weet u dat, moeder?

- Ze zijn bij mij geweest, alle drie en ik heb alles gehoord. Je vader dreigde, dat hij me dood zou slaan, als ik een woord verklapte, maar jou zeg ik 't Jaap, je moet 't beletten, je moet de oude dame waarschuwen - misschien vermoorden ze haar anders. Gauw Jaap, ga ze waarschuwen en zeg 't dan aan je vader - anders pakken ze hem weer.

De zoon luisterde met open mond naar wat de moeder hem daar vertelde en eensklaps zei hij:

- Ga gauw naar huis moeder, ik zal vader tegenhouden - we moeten die goede mevrouw niet bang maken - ik kom dadelijk thuis. -

Hij vroeg verlof aan meneer Betuwe, zeggend dat er iets ernstigs gebeuren zou, als hij niet oppaste en toen zocht hij haastig de Spoorlaan op.

Hij vond zijn moeder in hevigen angst, want nog was Nollus niet thuis geweest en ze vreesde, dat hij niet meer komen zou; dan moest Jacob de oude dame en de politie wel waarschuwen en vader zou weer moeten boeten als inbreker en dief.

De schemering bracht al duisternis in 't kamertje, waar de twee met kloppende harten wachtten.

Ze gaven de hoop al op, toen Nollus thuis kwam, vreemd onrustig - gejaagd begon hij te eten en keek zijn zoon wantrouwend aan, hem beloerend, niet begrijpend, waarom de jongen op dit ongelegen oogenblik zoo vervelend bleef zitten en eensklaps vroeg hij hem grof:

- Wat doe je hier?

Jacob schrikte van de barsche stem en gaf niet dadelijk antwoord.

- Waarom blijf je niet bij die groote lui?

- Ik had u wat te zeggen, vader.

- Mij - ga je gang - mag ik niet meer drinken voor je, moet ik een brave

kerel worden - loop naar den duivel met je geleuter en hoepel op, blijf weg!

- Laat me nog even wat zeggen, vader! ga van avond niet!

Die woorden sloegen Nollus met stomheid en als verpletterd staarde hij zijn zoon aan.

En Jacob ging voort:

- Doe 't niet vader, want mevrouw Olthuize is gewaarschuwd, de politie bewaakt 't huis....

Toen een uitbarsting van woede, als moeder en zoon nog zelden hadden bijgewoond.

Met verschrikkelijke vloeken viel de vader op Jacob aan en, terwijl hij hem wild door elkaar schudde, bulderde hij:

- Je liegt, je liegt, zeg, dat je 't liegt, of ik trap je in mekaar - zeg 't dan!

Zóó had Jacob zich dit onderhoud niet voorgesteld - hij werd bang voor vaders toorn en eensklaps riep hij:

- Ja vader, laat me los, ja, ik heb gelogen, laat me los, vader!

Nollus bedaarde - zijn ijzeren vingers

lieten Jacobs hals los en hij schreeuwde:

- Ja leugenaar, je moeder heeft weer geklapt, natuurlijk, ik mag blij zijn, dat ze 't jou heeft gedaan en dat zij niet naar de politie is gelopen.

Wees maar gerust, brave zielen, ik had 't wel begrepen en houd je maar kalm, want er gebeurt niets, niemendal hoor, ga jij maar weg, lief kind, dat oude mensch kan best naar bed gaan. Is 't zoo goed, hè? En nou weg jij, allo marsch, mooie aap en laat ik je niet meer zien of ik sluit je op, vort!

Jacob ging, maar niet verder dan drie huizen.

Bij een buurvrouw liep hij binnen, ze kende hem nog wel en daar vroeg hij zoolang te mogen blijven, tot vader vertrokken was.

Ze praatten samen en 't medelijdende mensch vertelde hem van 't ellendige leven, dat zijn moeder leiden moest met zoo'n man. Tal van verschrikkelijke tooneelen wist ze hem te beschrijven, waarvan Jacob nooit had gehoord - de goede vrouw verzweg ze eenvoudig, ter wille van zijn leeren.

Onderwijl de buurvrouw doorbabbelde, zat Jacob voor 't raampje en keek voortdurend uit of hij vader al voorbij zag gaan.

Omstreeks een kwartier na zijn vertrek, kwam Nollus langs 't raam - een seconde later vloog Jacob naar zijn moeder en deze drong er met heftige gebaren op aan, dat hij zijn vader zou volgen.

- Hij zegt 't maar, om van je af te wezen, ga hem na Jaap, gauw!

Jacob ging....

Een donkere avond! zwartheid kroop overal tusschen de huizen - niets dan de lichtplekken om de lantarens en de enkele ramen van winkels.

Eerst holde Jacob de laan uit, bang 't spoor van zijn vader te verliezen, maar op 't stationsplein herkende hij de groote figuur onmiddellijk en nu kwam 't er op aan slim en flink te handelen. Voorloopig

besloot hij den vader op een behoorlijken afstand te volgen.

Wat er gebeuren zou en wat hij moest doen, Jacob dacht er niet over, hij liet alles aan 't gelukkig toeval over - één ding stond bij hem vast: hij wilde vader beletten misdadig te worden.

Nollus liep recht op de fabriek af, er omheen, langs de huizen, tot bij den achteringang, een zware poort met ijzeren hek.

Daar hield hij stil en begon hij op en neer te loopen.

Een moeielijk oogenblik voor Jacob, die geen kans zag zich te verbergen en dus op den hoek bleef staan.

Even later was vaders gedaante verdwenen. -

Jacob schoot vooruit en - daar ging hij weer, nu met een anderen kerel naast hem.

- 't Is zoo! dacht Jacob en bang te moede volgde hij 't tweetal een kwartier lang door tal van achterstraten, tot ze eindelijk stil hielden voor een kroeg in een

nauw steegje, een akelig klein hok, waar de mannen een borrel aan de toonbank dronken en waar de politie zich bijna niet durfde te wagen, zooveel gespuis verschool zich daar in dat steegje.

Jacob bleef wachten op den hoek, vermoedde wel, wat er gebeurde - -

Even later schrikte hij door een hevigen stoot, die hem voorover deed tuimelen - een ruwe kerel had hem dien toegediend.

Jacob zag hem 't steegje ingaan, terwijl hij opkrabbelde en zijn kleeren afsloeg.

Na een half uur hoorde hij gerucht en drie gedaanten doemden uit 't donker op; snel liep hij weg tot den hoek en merkte, dat ze links af sloegen.

Hij er achter en tot zijn teleurstelling herkende hij zijn vader niet en toen - - toch - - dat was hij wel, de middelste... maar deze leek heel anders... toen schoot de gedachte bij hem op: vermomming - ze hebben zich veranderd, onherkenbaar gemaakt en door die zekerheid wist

hij ook, dat 't plan tot inbraak of wat 't wezen mocht, ten uitvoer gebracht zou worden. Toen ook voelde Jacob den moed zinken - de geheimzinnigheid van den aanslag, de angst voor wat komen zou, greep hem aan. Wat moest hij, heel alleen? Kon hij zich verbergen, was 't niet beter naar mevrouw Olthuijze te hollen, een agent te waarschuwen. Maar dan weer dacht hij: 't is toch mijn vader en onze schande is al zoo groot, moeder zal 't besterven, gaan ze wel naar mevrouw Olthuijze....

Hij besloot te wachten tot 't laatste oogenblik, maar ongelukkig gebeurde er iets, waarop hij niet gerekend had: de drie mannen merkten, dat een jongen hen volgde en Nollus begreep dadelijk wie die jongen was.

Zonder een oogenblik te aarzelen wenkte hij de beide anderen - ze keerden zich om en eer Jacob 't wist, zag hij zich vastgegrepen, en toen, zonder verder na te denken over 't geen hij deed, begon hij uit

alle macht te gillen, te trappen, te trekken om zich los te rukken.

Op dat oogenblik was er niemand te bespeuren - de mannen, verbluft door 't geweldig lawaai, keken naar alle kanten en Jacob, van dit voordeel gebruik makend, klampte zich aan zijn vader vast als een roofdier - hij voelde de vuistslagen niet, hoorde nauwelijks de vreeselijke verwenschingen, die de vader tegen zijn zoon uitbraakte - hij hield zich vast, zag zijn moeder.... en aldoor schreeuwde hij met een schrill doordringend geluid, als iemand in doodsgevaar....

De twee andere kerels, ofschoon geneigd hun makker te hulp te komen, aarzelden nog, hoorden deuren open gaan, naderende voetstappen.... ze begrepen, hoe lastig een ontmoeting met de politie zou wezen, als die jongen misschien meer wist en klappen ging: Ze kozen de verstandigste partij en zeiden tegen Nollus, gejaagd:

- Wij gaan vast, wachten je op de

afgesproken plaats, kom je niet, dan spelen we 't zaakje alleen klaar....

Nollus vloekte, raasde, trachtte zich op alle manieren van zijn zoon te bevrijden, maar hij kon zich niet los krijgen.

Binnen enkele minuten stroomde 't menschen, nieuwsgierig, angstig door die noodkreten van Jacob....

En altijd kiezen de omstanders partij voor de zwakken - Nollus werd aangegrepen, de vader van den zoon gescheiden.

Er daagden weldra agenten op, die Schiferi wilden arresteren, maar Jacob verzette zich daartegen, volhoudende, dat deze man hem niets had gedaan, maar twee andere kerels moesten ze achter volgen, omdat ze gevaarlijke plannen koesterden.

De agenten begrepen er niet veel van, keken eerst eens naar dien opgewonden, vreemd zenuwtrekkenden jongen, dan naar den zwijgenden man, zoo reusachtig en dreigend.

Ze voelden zich hier in die buurt niet al te zeer op hun gemak en toen ze hoorden, dat ze te doen hadden met vader en zoon, stelden ze zich tevreden met de menschen op te jagen en door veel ruwe woorden hun eigen angst te verbergen.

- Alla, naar huis met je zoon, kun je hem niet ergens anders kastijden! - En dat geleuter van twee andere kerels hielden ze voor praatjes.

Jacob zei er ook niets meer van, ze moesten eens begrijpen, dat vader n^o. drie was.

Nu ook deden de gevolgen van 't verschrikkelijke voorval zich gelden - plotseling zakte de arme jongen in de haastig uitgestoken armen van enkele achterblijvers.

De oogen, op Nollus gevestigd, getuigden niet van veel genegenheid - al had de jongen straf verdiend, de aanwezigen vonden de afranseling te geweldig en ze hielden hunne opmerkingen niet vóór zich.

Nollus begreep voorzichtig te moeten zijn,

ze wisten nu, dat hij de vader was en 't ging dus niet aan, den jongen eenvoudig achter te laten en zijn medeplichtigen te volgen in hun booze plannen.

Hoe eer hij van die vervelende medelijdende menschen ontslagen was, hoe beter en dus begon hij met veel vertoon van droefheid om hulp te vragen.

- Haal een wagen, een stoel... haal wat! schreeuwde hij en, wachtend op 't een of ander geschikt voermiddel, bukte hij om Jacob te helpen.

Hij veegde hem 't bebloede gelaat af, stelpde 't roode vocht, dat nog uit den neus sijpelde, lichtte hem op...

En ziet, alsof Jacob 't vreemde van 't geval besepte, hij opende de oogen weer en keek zijn vader aan, zijn vader, die hem verzorgde, zijn vader, altijd hard en ruw...

Er lag iets in de manier van aanzien dat Nollus deed ontroeren - in dit oogenblik kwam 't als een opbliksemende gedachte bij hem boven:

Die jongen was zoo knap, hij had hem willen terughouden van een misdaad, die jongen was goed, zijn zoon en hoe stond hij tegenover hem...

Plotseling zag hij helder zijn ellendig bestaan, een vloek van anderen - de zware nevels in zijn hoofd verdampten en zijn eenmaal flink verstand deed hem rillen van zich zelf en altijd nog met die wonderlijke oogen, starende in de zijne, doorvoelde hij den verschrikkelijken toestand, dien hij voor zijn gezin geschapen had... eensklaps brak er iets in hem, een heter gevoel kreeg de overhand en zacht ging hij voort met Jacobs wonden te verbinden en smeekend vroeg hij om een wagen...

Maar op Jacob maakte vaders veranderde handelwijzen een geweldige indruk - een zalig gevoel van geluk, misschien blijvend, kwam over hem - hij rees overeind, greep zijn vaders hand en zei:

- Kom mee, vader, ik kan best loopen!
- Werkelijk liep hij, steunende op Nollus'

armen - nog enkelen keken de twee na tot ze uit 't oog verdwenen waren.

't Duurde niet lang, of Jacob moest even stil staan, duizelig en vermoeid.

Nu haastte Nollus zich even later naar een tram en samen reden ze in de richting van de Spoorlaan - 't station.

Weinig werd er tusschen die twee gesproken, elk dacht aan 't gebeurde, 't verleden, een mogelijk gelukkige toekomst.

Telkens keek Jacob zijn vader van ter zijde aan, zag een vreemden trek op zijn nu bleek gezicht, terwijl de oogen strak in de verte staarden.

Aan 't station stapten ze uit en vóór ze de Spoorlaan insloegen, hield Nollus zijn zoon even staande en zei met heesche stem:

- Zeg jij aan moeder, dat ik een lammeling ben, dat ik probeeren zal niet meer te drinken...

- O vader!

- Stil, geen gezeur! En jij bent een blikslagers flinke jongen - wat had je me vast!

Jacob lachte en huilde...

Was 't waar, werkelijk waar? Was 't zijn vader, die dat alles tegen hem zei!

Ze kwamen 't huisje binnen - - Jacob eerst en zonder inleiding viel hij uit:

- Moeder, daar is vader - hij gaat niet en hij wil niet meer drinken - neen moeder, pas op nu, vader wil geen gezeur!

Tranen van geluk welden in de oogen der zwaar beproefde vrouw, en toen de man 't zag, omvatte hij haar, voor 't eerst na vele maanden.

En Jacob voelde ook zijn oogen vochtig worden en zelf....

Toen lachten ze om elkaar en ruw barstte Nollus uit: Wat drommel is dat hier voor een huilpartij, allo Jaap, haal eens een maatje....

Verschrikt keken moeder en zoon elkander aan en Nollus merkte 't wel.

- Geen jenever, neen, bier mag ik toch wel drinken....

- Weet je wat, man, ik zet een sterk bakje

koffie en van 't geld, dat je besteden wilde, halen we wat vleesch, wat suiker en een paar sigaren en dan blijven we van avond gezellig bij elkaar.

En zoo gebeurde 't dan ook.

Alleen Jacob durfde niet lang te blijven en Nollus wilde hem met alle geweld weg brengen.

- Neen vrouw, wees niet bang, ik kom terug, dat zal je eens zien!

Onderweg zei de vader: - Je vertelt toch zeker niets aan je meneer?

Eensklaps dacht Jacob weer aan de twee anderen en angstig vroeg hij: - Zullen die - wat willen die, vader?

Bemoei je daar niet mee, ze zullen zonder mij niet durven en in elk geval hou jij je mond, want, stel dat ze gesnapt worden, dan nemen ze mij ook.

- Wat zou dat, vader, u hebt toch niet meegedaan!

- Ja maar, jongen, ik word er toch liever niet bij gehaald.

- Moeten we dan de misdaad niet beletten?

- Beletten?

Ben oogenblik bleef Nollus peinzend staan en weer herhaalde hij: - Beletten? Zal ik 't beletten?

Hij lachte scherp om 't zonderlinge denkbeeld, maar ineens liep hij weg onder den uitroep: - Mond dicht, ik zal 't beletten.

En terwijl Jacob naar den heer Betuwe sukkelde, zette Nollus door naar de plek, nuchter, vol goede voornemens, maar de vrienden waren al gevlogen - hij kwam te laat.

Alléén waren de twee boosdoeners er op uit getrokken, braken in, zonder moord gelukkig en stalen voor een aanzienlijke waarde aan zilver. -

Toen Jacob thuis kwam, vond hij de familie in groote ongerustheid, maar zoo moe als hij was, vertelde hij zijn wedervaren, vastbesloten om voor meneer en mevrouw niets verborgen te houden.

Beiden wenschten hun pleegzoon geluk met de heugelijke gebeurtenis.

Ze stopten hem gauw in bed, want de jongen had behoefte aan slaap en terwijl Jacob weldra alles was vergeten, praatten man en vrouw nog lang over wat ze gehoord hadden. Meneer scheen 't niet zoo heel bijzonder te vinden, want hij zei:

- Dronkaards hebben wel meer van die buien, ik geloof niet, dat zijn vader 't lang zal uithouden, maar een misdadiger in de ergste beteekenis is hij nog niet geworden. 't Zou me voor onzen Jacob geweldig spijten, als 't weer mis ging. Morgen zal ik er naar toe gaan en hem probeeren kracht te geven.

Den volgenden dag 's avonds las meneer Betuwe uit de krant voor, dat er een inbraak had plaats gehad Villa Rosa, maar dat de politie de schuldigen op 't spoor was gekomen.

Jacob werd er bleek van - zijn vader had daar bij kunnen zijn.

Meneer had hem dien dag gesproken, hulp beloofd en Nollus toonde zich welwillend genoeg. Zoo wist Jacob ook al, dat zijn poging om de misdaad te beletten, niet geslaagd was.

Nu rees bij meneer Betuwe de moeilijke vraag: - Zal ik de namen opgeven of niet - moet ik eerst afwachten?

't Stuitte hem tegen de borst en hij deelde Jacobs vrees, dat Nollus er bij betrokken zou worden en daarom besloot hij nog een dag te wachten.

En Goddank, eer die dag verstreken was, hadden de ijverige politiemannen de beide boosdoeners te pakken.

Door een toeval wist Jacob 't nieuwtje 't allereerst - om twaalf uur kwam hij langs een ophoop.

Voor een herberg hadden zich honderden menschen verzameld en hij hoorde zoo iets van: de agenten zijn er in, een commissaris. En jawel - even later verschenen er een viertal pootige geheime agenten, die twee

mannen met zich voerden en eensklaps herkende Jacob de twee van den verschrikkelijken avond - en weer rilde hij bij de gedachte, dat zijn vader nummer drie had kunnen zijn. Onder een woest kabaal werden ze ingerekend, dronken en wel...

Bevende vertelde Jacob, wat hij had gezien en meneer Betuwe kon een opwelling van blijdschap niet onderdrukken, nu hij niet voor aanbrenger behoefde te spelen. 's Middags ging Jacob naar de Spoorlaan en ook daar wisten ze er nog niets van.

Nollus hielp zijn vrouw met zijn reuzenlichaam, dat nog kracht genoeg bezat voor drie - hij stampte de wasch, hakte hout, sjouwde al van 's morgens vroeg af en den volgenden dag kon hij werk krijgen door de bemoeiingen van meneer Betuwe.

Toen Jacob zijn verhaal deed, zat zijn vader vol aandacht te luisteren en aan 't eind sprong hij in 't rond en maakte een geweldig spektakel.

- Ik dacht 't wel! riep hij uit, - zonder mij zijn ze geen steek waard, veel te dom! Als ze me nou maar met rust laten...

Een poos lang leefden er een aantal menschen in groote ongerustheid, maar 't voorloopig verhoor en later de eerste openbare zitting van 't gerechtshof liet den naam van Nollus Schiferi ongemoeid, en toen eindelijk de veroordeeling volgde tot enkele jaren tuchthuisstraf verdween alle vrees....

't Leven hernam zijn gewonen loop.

Jacob, wat overspannen, had zeker een rustigen tijd van noode, om weer de oude ijverige jongen te worden.

En niets verstoorde ook een periode van verscheidene heerlijke weken vol wederzijdsche vriendschap. -

Toen, plotseling de verpletterende tijding door meneer Betuwe al eerder met angst te gemoet gezien:

Nollus de Reus is stomdronken thuis gebracht!

VII.

Zonder eenige aanleiding was Nollus weer tot den drank vervallen.... zoo dachten ze allemaal.

Niemand vermoedde iets van de worsteling in Jacobs vader, van den strijd tusschen 't goed en 't kwaad.

Telkens kwam hem 't water in den mond gedurende die lange weken van goed zijn, als hij dacht aan een glas jenever, aan 't prikkelend gevoel, de uitwerking. Hij kon soms tijden lang zitten denken, met de lippen smakken en jaloersch zijn op anderen, die hij met zooveel smaak 't begeerlijk vocht naar binnen zag slaan.

Dan kon hij 't niet langer uithouden, begon hij woest te hakken, vloog als razend de straat op en kwam bezweet en doodmoe terug.

't Eenige middel om hem te helpen zou een overplaatsing in een andere omgeving zijn met veel zwaar werk. Wie moest dat tot stand brengen en wie liet zich aan den dronkaard van kort geleden zooveel gelegen liggen?

Zijn vrouw merkte wel iets van den tweestrijd, trachtte hem zooveel mogelijk genoeg te doen, hielp wat ze kon, maar de avonden werden hoe langer hoe benauwender.

Dan liep Nollus als een wild dier op en neer, somber voor zich uitziende, nijdig en lichtgeraakt.

En eindelijk bezweek hij.

Op een avond zei hij tegen zijn vrouw:

- Ik stik, geef me één glas, één glas maar en ik bedaar, ik blijf bij je. Eén borrel is toch niet verkeerd.

Moeder Schiferi, angstig om 't vreemde

uiterlijk van haar man gaf toe, bevreesd voor erger en Nollus dronk een glas. Het deed hem goed, hij genoot er een kwartier van, slurpend en likkend. Hij werd weer zachter en aardiger, was tot alles bereid en bleef elken avond een borrel drinken.

Zijn vrouw paaide zich zelf met de gedachte:

- Eén glas doet geen kwaad, dat doen ze allemaal en hij is er aardig door.

Ze haalde een fleschje en schonk hem zelf in, maar eens op een keer, toen ze 's morgens uit was, vond ze Nollus om twaalf uur met 't fleschje voor zich. Zij kwam wat laat en hij wat vroeg en om zich den tijd te korten, had hij maar een teugje genomen.

Er vielen een paar harde woorden, maar Nollus verdedigde zich:

- Ben ik dan dronken, werk ik niet?

En dat deed hij, als zandschepper maakte hij een goed stuk geld.

Maar nu dronk hij voortaan bij 't thuis-

komen om te eten altijd een glas, later twee en scheepte zijn vrouw af door te zeggen:

- Wees blij, dat ik niet in de kroeg ga.

Zoo ging 't voortdurend achteruit en eindelijk kwam de groote slag:

Hij werd dronken thuisgebracht.

Van dat oogenblik af liep 't met Nollus weer mis.

Door zoogenaamde makkers meegesleept, was hij voor de verleiding bezwiken en ondanks de smeeingen van zijn vrouw ging 't voortaan den ouden gang.

Al heel gauw volgde zijn weggagen en de vroegere ongelukkige toestand overheerschte 't voor korten tijd zoo tevreden gezin.

De moeder kreeg er een hevigen schok door, verzwakkend 't toch al ondermijnde gestel en Jacob...

Tot nog toe had hij zijn vader niet ontmoet na de instorting en hij vreesde 't eerste onderhoud, maar nog veel meer ontweek de vader den jongen.

Op een treurigen Novemberdag had Jacob een bezoek gebracht aan zijn moeder en juist wilde hij vertrekken, toen zijn vader thuis kwam, dronken, kwaadaardig.

Bij 't zien van zijn zoon bleef hij even staan, wantrouwend, verwachtend een beschuldigend verwijt -

Jacob, bleek en bevend, week terug - al 't doorleefde van dien vreeselijken dag drong naar voren, nu hij den man voor zich had, die de vloek was van zijn leven.

Geen van beiden sprak, en de twee wachtten roerloos af, wat de ander wilde doen.

Nollus, zich vasthoudend aan den kant, liep eindelijk naar een stoel, liet zich vallen, sloeg de oogen neer voor 't staren van zijn zoon.

Jacob ging stil heen, als vluchtend voor een wild dier, dat hem bespringen kon, zoolang hij binnen zijn bereik bleef. Maar buiten holde hij weg -

Maanden gingen voorbij.

't Leven greep Jacob vast, de afleiding van de school en 't drukke leeren deed hem vergeten, vooral nu hij met zijn moeder had afgesproken om niet meer in de Spoorlaan te komen, omdat ze geregeld Lizeke kwam bezoeken. Meneer Betuwe had berust en uit liefde voor zijn pleegzoon en de moeder gezwegen.

Zoetjes aan knapte Jacob weer op - de oude levendigheid, de krachtige werklust keerde terug en verdubbelde om de schade in te halen.

Nollus liet zijn zoon met vrede, begon een nieuw ongelukkig bestaan van misdadiger. De straf kon niet uitblijven en dan, zoo was meneer Betuwe besloten, zoodra de Gerechtigheid den zondaar gestempeld zou hebben, moest Jacob naar een andere stad.

Hij had hem stellig in 't voorjaar wel ergens een nieuw thuis willen bezorgen, als hij en ook mevrouw niet zoo veel van hem waren gaan houden. Vrijwillig lieten ze

hem niet scheiden - 't was tijds genoeg, als de vader door 't noodlot werd achterhaald.

- Meneer Betuwe voorzag moeilijke dagen en eensklaps kwam er een gevoel van groote bitterheid in hem over den vreeselijken invloed van den drank. Met vreemde helderheid zag hij één oogenblik den sluier die de toekomst verbergt, opgetrokken en vol afschuw deinsde hij terug...

Nooit kon Jacob, de knappe brave jongen zijn doel bereiken - altijd zou hij worden neergetrokken in 't slijk, waarin zijn vader leefde.

Ondanks alle goedheid, zelfopoffering en aanleg van den jongen, moest hij ten onder gaan door den gevloekten drank, die door middel van den vader nog zoovelen ten offer eischte.

En dan daar tegenover machteloos te zijn om den jongen te behouden - o, nog meer dan vroeger besloot hij met alle kracht, die in hem was, te strijden tegen den drank en iedereen op te wekken mee te vechten

met alle middelen tegen dien kanker van 't menschelijk geluk en in 't bijzonder de onschuldige slachtoffers, die door de zonden van anderen bezocht werden, te steunen, te redden - een edel doel, maar moeielijk!

In Januari vierde Jacob zijn dertienden verjaardag en om hem eenigszins te vergoeden wat hij geleden had, waren meneer en mevrouw besloten er een feestelijke gebeurtenis van te maken, nevenbedoelingen van Jacobs pleegvader voor den jongen werden geheim gehouden.

Zoo gebeurde 't dan den 24sten Januari - een tiental vrienden van school maakten 's avonds 7 uur hun entrée in de vroolijk verlichte, gezellige kamer, waar ze op hartelijke prettige wijze werden ontvangen.

Annie, in 't geheel niet verlegen voor al die jongens, stond mevrouw bij in alle mogelijke kleine zorgen om 't den jongens zoo plezierig mogelijk te maken.

Kees had er heel aardig den slag van, de boel aan den gang te krijgen - hij haalde een vracht gezelschapspelletjes naar beneden en daar ging 't op een boerenschroomen, een vragen en antwoorden, en later werd 't een beetje woeliger, vooral toen Annie op de piano begon te trommelen, vroolijke deuntjes.

Jacob, niet gewend aan zulke partijtjes, zat er in 't eerst wat vreemd bij, al was hij de hoofdpersoon - hij vergenoegde zich voorloopig met luidkeels om alles te lachen.

Naderhand ging 't beter en deed hij braaf mee. Meneer Betuwe bracht ook een steentje bij tot de algemeene vroolijkheid. Elk van de jongens moest op de beurt een bekend persoon uit de geschiedenis voorstellen, de anderen raden, wie er bedoeld werd.

Hij zelf ging beginnen, klom op een stoof, den vinger aan den neus, ernstig denkend en de poes aan zijn voeten - sprekend Prins Willem de Eerste.

En op die manier moest iedere jongen een standbeeld vertoonen.

Kees had een prachtigen inval - hij bukte voorover en legde in zijn hals een knikker.

Geen der jongens begreep er iets van, maar Jacob riep op eens: Atlas!

- Mooi zoo! zei meneer, - 't is Atlas, die de wereldbol torscht.

Jacob zelf maakte 't den heeren niet gemakkelijk en leukweg ging hij in een boek zitten lezen, bijwijzend met zijn vingers - Spinoza, Erasmus, Luther! werd er geraden, maar Jacob schudde telkens 't hoofd. Zelfs meneer Betuwe stond diepzinnig te denken en noemde een heele serie namen van geleerden op, maar telkens mis.

- 't Is niet duidelijk genoeg! zeiden ze allemaal op 't laatst en toen gaf Jacob de oplossing: - Karel de Grootte leert lezen.

Ze vonden 't nog al aardig, en meneer Betuwe knikte goedkeurend - hij begreep, dat zijn pleegzoon iets aantrekkelijks moest vinden in die figuur.

Er volgden nog groepen, tafreelen uit de

Geschiedenis en later allerhande dolle grappen....

Eén wanklank verstoorde de feestvreugde....

Jan Steeling bootste op een zeker oogenblik een dronken man na, potsierlijk!

Meneer was juist even buiten de kamer, maar 't vreemde doen van Jacob viel hem plotseling op en in eens begreep hij de oorzaak - de koddige voorstelling van dien Jan.

Dat mocht niet!

Zonder aarzelen riep hij: - Uitscheiden, Jan!

Vreemd keken de jongens meneer aan, die daar met gefronsd voorhoofd in de deur stond en een pijnlijke stilte verving de dolle pret. Een gevoel van spijt kwam in meneer, omdat hij niet handig afleiding had gebracht en nu genoodzaakt werd zijn barschen uitroep te verklaren.

- Doe dat nooit weer, Jan! Je ziet er natuurlijk geen kwaad in en toch moet je de dronkenschap niet nabootsen - 't is

zoo iets verschrikkelijks, dat je er zelfs niet in je spel aan mag denken.

Dronken menschen zijn diep te beklagen, allo, jongens, gaat allemaal de kamer uit, dan zullen we dat geestige spel eens beginnen van meneer Jansen. Kent één van jullie 't soms?

Behalve Kees en Annie waren er twee en die moesten helpen.

- Eén voor één kom je binnen en dan toon je maar, dat je flink bent en je als een kerel uit een moeielijkheid weet te redden.

Jacob mocht 't eerst binnen komen en meneer zei: - Mag ik je voorstellen, meneer Jansen, mevrouw Jansen, twee zoons. Meer niet.

Na die woorden ging hij in de rij staan met de anderen en liet Jacob aan zijn lot over.

Deze zette een vreemd gezicht op, begreep er niemendal van, lachte eens....

En ziet - ze deden hem allen precies na. - Hoe meer Jacob lachte of draaide, des te harder volgde de familie Jansen zijn voorbeeld.

Eerst werd hij er verbazend verlegen door, maar mevrouw knipoogde eens en toen hield hij zich goed, maakte er een heel pretje van.

- Als ze me alles nadoen, zal ik ze helpen! dacht hij en zette de familie aan 't werk. Hij sprong, kroop, schreeuwde, deed de gekste dingen, en 't heele rijtje volgde.

De anderen in de gang raakten heelemaal de kluts kwijt en stonden op heete kolen om ook binnen te mogen komen.

En eindelijk mocht nummer twee, want Jacob had een zakmes te voorschijn gehaald en die handeling konden ze hem *niet* nadoen. Daarom was hij van de plagerij verlost en kon nu op zijn beurt een ander doen genieten. 't Gaf een beste afleiding en veel doller pret. Aan 't eind van den avond, terwijl 't gansche gezelschap zich te goed deed aan boterhammen met janhagel en chocolade verzocht meneer Betuwe de jongens, hem te willen helpen in 't verzamelen van geld voor ongelukkige menschen, die in een inrichting misschien genezing konden vinden

van hun drankzucht en allen namen gewillig de briefjes mee, die ze trachten zouden tegen klinkende specie in te wisselen. -

Jacob bedankte zijn pleegouders voor dien heerlijken avond - 't was waarlijk een lichtpunt in zijn bestaan van angstig zijn en nog dagen en weken lang rammelde zijn mond er over door.

Maanden van hard werken volgden, zoodat èn meneer van Ungen èn de onderwijzer van de school met gerustheid konden zeggen: - Hij komt er! Jacob voelde 't zelf ook wel - door de uitstekende voeding, de gezonde levenswijze was zijn lichaam veel krachtiger, zijn zenuwachtigheid bijna geheel verdwenen en zijn geest veel helderder dan vroeger.

't Werd Juni en in die maand viel 't toelatingsexamen voor de H.B.S.

Jacob voelde zich hoegenaamd niet angstig, een sterk bewustzijn van wat hij kon, deed

hem zonder vrees den grooten dag tegemoet zien.

's Morgens van den 24sten stond hij vroeg op, nam een bad, verfrischte zich nog meer door een wandeling van drie kwartier en kwam opgewekt aan 't gebouw.

Al 't opgegeven werk leverde hij netjes en goed in en met 't leukste gezicht van de wereld kwam hij 's middags thuis. -

Hij behoefde niet terug te komen, want zijn schriftelijk werk was volmaakt goed, dus jongeheer Jacob Schiferi mocht zich van nu af aan een Hoogerburger noemen. Vreemd viel 't niemand, buitengewone drukte werd er niet over gemaakt - iedereen was te veel overtuigd geweest van het komende succes, om zich te verbazen over 't gelukkig afgelegde examen.

Zoo had hij dus alweer een stap gedaan op den langen weg naar zijn doel.

In geen maanden had hij nu iets gehoord van zijn vader en zelfs zijn moeder klaagde niet - iedereen hoopte en verwachtte er

't beste van, en zegende 't toeval, dat de misdaad in 't verborgen deed blijven.

Met de zaken van meneer Keijzer liep 't mis - de bestellingen verminderden voortdurend en de uitgaven stegen.

In 't groot werd er gestolen en geknoeid door gebrek aan toezicht en Eduard miste de noodige bekwaamheid, 't inzicht om orde te brengen in den chaos.

Hij wierp de schuld op zijn werkvolk en trachtte de tegenspoeden te vergeten door den drank.

Al woester en buitensporiger werden de braspertijen, ze ondermijnden Eduards' gestel, verzwakten zijn geestvermogens, verslonden zijn kapitaal.

En de jonge Louis, verleid door 't ongelukkig voorbeeld van zijn oom, trachtte hem nog te overtreffen in slechte daden.

In de fabriek kwam hij bijna niet meer, aan geregelde arbeid dacht hij niet.

't Was hoofdzakelijk zwieren en geldverteren met een paar van zijn soort.

Zijn oom gaf hem een geregelde toelage, maar meestal moest hij nog eens in de bres springen en vermoedde heelemaal niet, dat neefje aan 't schulden maken trok, want helaas, met zes andere losbollen had hij een speelclub opgericht en daar werden soms grove verliezen geleden, grootere dan Louis betalen kon. Verhit door den drank, wist hij van geen uitscheiden en speelde in den blinde voort, tot hij eindelijk wakker schrikte van 't geweldig hooge cijfer.

Oom Eduard hield er ook wel van, maar op een andere manier - hij speculeerde met groote sommen. De achteruitgang derzaken wilde hij herstellen door 't winnen van kapitaal met windhandel.

Oogenshijnlijk bleef de heer Keyzer de rijke fabrikant, zijn neef, 't goedbezorgde jonge mensch, dat later de gelukkige erfgenaam van zijn oom zou worden.

De moeder van Louis leed onbeschrijfelijk

onder het lichtzinnig gedrag van haar zoon en dikwijls al had ze beproefd hem te weerhouden van 't slechte, vergeefs! Ze ontving geregeld 't haar toekomend gedeelte van de zoogenaamde winst, wist niet, dat Eduard die winst veel te hoog stelde voor haar. -

't Was een paar dagen na 't succes van Jacob, dat Louis zijn moeder verliet.

- Blijf je van avond niet thuis? vroeg ze.

- Neen, ik kan heusch niet!

- Ik voel me niet wel, blijf nu bij mij!

- Wat scheelt u? - kan ik iets voor u doen, ik heb een samenkomst, ziet u, met enkele jongelui, ik kan heusch niet weg blijven, maar ik zal me haasten.

- Neen Louis, ga dan maar, ik zal wel naar bed gaan.

En Louis liet haar alleen.

Werkelijk had hij een samenkomst, maar om te spelen. Een onverklaarbare ongerustheid maakte hem gejaagd en om zijn geweten 't zwijgen op te leggen, dronk hij gretig een paar glazen vermouth.

De vrienden daagden op en eerst werd er vroolijk geredeneerd en gedronken. Toen de hoofden in vlam stonden, kwam de groene tafel en begon er een woest spel. Louis was zijn verstand kwijt en speelde roekeloos met een wilden aandrang om te willen winnen. Maar hij verloor.

Zijn opgewondenheid stak de anderen aan en 't ging tegen elkaar op.

Telkens meende Louis 't gezicht van zijn moeder te zien met de verwijtende oogen en dan kwam dat vreemde gevoel van angst weer boven, maar haastig sloeg hij een glas met 't bedwelmende vocht naar binnen en speelde dolzinnig door.

's Nachts keerde hij huiswaarts, niet eens wetend hoeveel hij verloren had, maar den anderen dag werden hem de geteekende schuldbekentenissen getoond - ontzettend! 's Middags bezocht hij zijn oom en vroeg hem geld ter leen, maar deze viel heftig uit en weigerde hem alles, zelf wanhopig door den angst voor een snel naderende crisis.

Louis besloot toen zijn moeder om geld te vragen, wat hij tot nu toe uit schaamte nog nooit had gedaan.

Hij vond ze veel beter dan 's avonds en lachte om zijn bange voorgevoelens. Maar nauwelijks kwam hij met zijn verzoek voor den dag of hij verschrikte van de vreeselijke uitwerking.

Bij 't hooren van 't hooge bedrag staarde ze hem eerst als wezenloos aan, herhaalde met heesche stem de getallen en toen viel ze achterover, doodsbleek....

Daar was 't! Haar jongen een schuldenmaker, een losbol, een verkwister! Al zoo lang tobde ze, peinsde op alle middelen om hem te weerhouden en nu bleek de zaak nòg erger, dan ze vermoedde. Neergeveld door een te hevigen schok, verloor ze 't weinigje weerstandsvermogen, dat haar nog overbleef.

Ze werd lijdend.

't Geld betaalde ze om den naam der familie, maar ze smeekte Louis zijn levenswijze te veranderen.

Ze verzocht haar zwager bij zich en lang bleven die twee aan 't praten en 't slot was, dat ook Eduard, aangegrepen door een heftig berouw, haar bekende, hoe slecht de zaken liepen en hoe hij zelf worstelde om boven water te blijven.

Als een kind stortte hij tranen, smeekte om medelijden, hij zou van nu af aan anders beginnen, niet meer drinken en zelf de zaken nagaan.

Mevrouw, gebroken door al den tegenspoed, door 't verliezen van al hare idealen, kon niet krachtig optreden. Zij had immers ook recht van spreken; als erfgename van haar man had zij met de kinderen te beschikken over de helft van kapitaal en winst. Nu zag ze de toekomst donker in bij 't hooren van Eduards bekentenis, maar handelen kòn ze niet.

Ze vertrouwde op beloften, in ernst gemeend, maar hoe machtig is de invloed van den drank!

Werkelijk scheen Eduard zijn leven te

beteren, bleef weken lang in de fabriek, lettend op alles, nu als almachtig patroon optredend met een woesten ijver, voortspruitend uit wanhoop, uit zelfbehoud.

Vreemd keek 't gansche personeel op, bij dit ongewone verschijnsel, 't viel hun vreemd, ontwend als ze waren door 't totaal gebrek aan eerlijk toezicht.

En de verantwoordelijke opzichters vielen door de mand - de ergste verzuimen, de grofste fouten en de brutaalste diefstallen kwamen aan 't licht.

Eduard stond er ontsteld van, begreep nu beter, waarom de zaken zoo verbazend achteruit gingen, overstelpte zich zelf met de grievendste verwijten.

Verscheidene opzichters, de boekhouder en een paar meesterknechts werden op staanden voet ontslagen en overal liet hij een bekendmaking aanplakken, waarbij streng toezicht en strenge straffen aangekondigd werden.

Met een razenden ijver ging meneer

Keijzer te werk, dwong zijn neef Louis hem op dezelfde manier te helpen en bracht schrik en woede onder de werklieden.

De overgang was te plotseling en de patroon ontzag niemand meer, dulde niet 't minste verzuim, strafte 't geringste vergrijp tegen de regels van de fabriek, ontsloeg bij herhaling en maakte zich in enkele weken tot de booze geest van iedereen; zelf bovenmatig overspannen, bracht hij ook een zenuwachtigen toestand in de fabriek, trok de teugels te stevig aan. Een kiem van verzet, altijd in elken Hollander aanwezig, ontwikkelde, groeide in 't geheim. Morrend kwamen en gingen de werklieden, gehoorzaamden de ongewoon strenge bevelen van den chef, maar onwillig, zonder lust.

't Aantal boeten nam zoo schrikbarend toe, dat Eduard er zelf van schrikte, als hij Zaterdag tegenwoordig bleef bij 't uitbetalen der loonen.

Dan zag hij de stille gezichten der mannen, schuw naar hem opziend, bang voor

zijn heftigheid, maar met haat in de oogen.

Hij voelde wel, dat hij te geweldig was opgetreden, wreekte eigen fouten op anderen door dit plotseling vertoon van macht.

Toch hield hij vol, wilde flink zijn, door heviger arbeid den drankduivel ontvluchten, maar overspande zich iederen dag al meer, voelde zijn kracht verminderen, vreesde zijn val, leed door 't toenemend gemor, de duidelijke sporen van een verklaarbare ontevredenheid bij 't fabriekspersoneel.

Eens werd hij bedreigd door een aantal vrouwen, die in toorn op hem af kwamen, omdat hare mannen onbillijk of te streng waren beboet.

Ze scholden en bleven kijven met wilde gebaren, tot hij ze moest doen weggagen.

En nog eens, toen hij een werkman ontsloeg om een klein verzuim, viel de kerel ruw uit, riep om wraak en bedreigde hem zelfs met een ijzeren bout. Dan kwam hij thuis, afgemat en bang in 't hart en elken dag voelde hij zich slapper, krachtelooser,

meer angstig om op den ingeslagen weg door te gaan en toch wilde hij....

Zoo gebeurde het, dat hij een dreigbrief ontving, waarin geschreven stond, dat de fabriek binnen enkele dagen in brand zou worden gestoken, als hij niet billijker tegenover de werklieden handelde en enkele ontslagenen terug nam.

Meneer Keijzer verbleekte, maar zóó liet hij zich niet dwingen.

De brief kwam in handen der justitie, de schrijver werd ontdekt en zou waarschijnlijk streng gestraft worden.

Dit feit bracht een heftige beweging onder de arbeiders - in 't geheim vergaderden ze en druk werd er beraadslaagd over een algemeene werkstaking.

Vage geruchten deden de ronde - ook Eduard hoorde er van en werkelijk kwam er een deputatie belet vragen. Hij ontving 't drietal mannen, luisterde naar de uiteenzetting van hun grieven, maar door misplaatsten trots, door de zenuwachtige over-

spanning, waarin hij al weken leefde, zocht hij in al hun woorden bedreigingen, beantwoordde hun opmerkingen op een hatelijke manier, voer eindelijk ruw tegen hen uit en verklaarde zijn eigen baas te willen blijven.

De vredelievende oplossing wierp hij dus vrijwillig ter zijde, meende nu door koppig doorzetten te zullen winnen. Dienzelfden dag kreeg hij enkele brieven, waarin hij gewaarschuwd werd, enkele vrienden raadden hem aan, toe te geven, maar blind voor 't dreigend gevaar, doof voor 't verstandig woord van helderzienden, bleef hij alleen staan om den opkomenden storm te bezweren.

En nu, om alles en iedereen 't hoofd te bieden, nam hij zijn toevlucht tot 't noodlottigste middel in die omstandigheden - hij begon weer te drinken, want hij voelde zijn krachten te kort schieten. Hij dronk als vroeger, wond zich door den drank weer op tot een man van groote sterkte, verdreef 't al maar groeiend angstgevoel en trad in de fabriek met nog onrechtvaardiger streng-

heid op, zaaide verbittering en verhaastte zelf de crisis - de voorbereidende maatregelen tot eene algemeene werkstaking waren bijna genomen, er werd slechts gewacht op aansluiting met de andere ontevredenen, die van deze gelegenheid wilden gebruik maken om ook hunne grieven te zien verdwijnen en meer loon te ontvangen.

-

Zoo broeide 't in de stad - een vonk en de geweldige vlam zou uitslaan. Eduard, eenmaal weer aan 't drinken, zocht troost in den drank, verslaafde sterker dan ooit te voren aan 't onheil brengend vocht, en, benevelend zijn verstand, bleef hij blind voor de snel naderende ontkenning.

Louis Keijzer had al heel gauw zijn beloften geschonden. Hij trok er de meeste avonden weer op uit, om zich schadeloos te stellen voor de inspannende dagtaak. Van zijn moeder wist hij wel geld los te krijgen onder allerlei voorwendsels en de rest, 't geen hij te kort kwam, werd eenvoudig geleend.

Nog erger, hij begon een valsche rol te spelen, nu te praten met de opzichters, de werklieden op te hitsen...

Wel vertrouwden ze den gluiperd niet bijzonder, maar toch vonden ze 't een heerlijke gedachte, dat de neef zijn oom afviel.

In stilte hoopte de lafaard, dat Eduard 't niet zou kunnen houden en hij alleen onder voogdij de baas kon spelen, dom en slecht, als hij was.

Ondertusschen dobbelde hij elken avond, bedronk zich gedurig en kreeg heel 't weezinwekkend uiterlijk van een drankslaaf. Zijn moeder had niet langer macht over den jongen en nu ze zelf zag, hoe van alle kanten groote onheilen dreigden, kon ze niet langer staande blijven en legde zich op een ziekbed, dat een sterfbed zou worden.

Drie September.

Beladen met een geweldig pak boeken stapte Jacob klokke half negen van huis af

om tijdig aan H.B.S. te zijn, voor de allereerste maal.

't Was er dan toch van gekomen en nu hij eenmaal dezen stap had gedaan, hoopte hij dat de latere met gemak zouden volgen.

De meeste jongens van I C kende hij al; toevallig zaten de oude vrienden bij elkander en bleven dus kameraden.

Met een gelukkig hart leefde Jacob dien dag door, genoot van 't vreemde, 't nieuwe, was al bij voorbaat een jongen op wien gelet werd door de leeraren, omdat hij zoo'n prachtig examen had gedaan, lieve hemel, Jacob voelde zich wondergelukkig.

Om twaalf uur thuis redeneerde hij zoo kolossaal, dat 't de heele familie groen en geel voor de oogen werd, maar ze lachten toch om dien drukken jongen, waarvan ze later wel meer zouden hooren.

Ze kenden allemaal zijn plannen en wisten precies, dat hij eerst vijf jaar op H.B.S. zou blijven, dan eindexamen doen, natuurlijk heel mooi.

Daarna student worden en ijverig werken voor arts. Hoogstwaarschijnlijk kreeg hij wel een beurs en dan kon hij die bovenst-beste mevrouw Olthuijze, de goede engel van zijn leven, verdere uitgaven voor zijn plezier, besparen.

Dan volgde 't staatsexamen om in den kortst mogelijken tijd klaar te komen als Dr. Jacob Schiferi, Arts.

Zalige droomen en vooral de latere toekomst met moeder en de zusjes.

Nog tien jaren minstens... véél kon er in dien tijd gebeuren!

Nu had hij een flinken stap gedaan, dien derden September.

Welgemoed trok hij half twee naar school - de lessen begonnen dien dag al geregeld en Jacob peinsde over de leeraars, over Lizeke, over moeder... en alles leek hem zoo goed mogelijk toe.

H.B.S. lag aan den anderen kant der stad, een minuut of tien van de Spoorlaan af. Dicht bij school werd Jakob getroffen

door een ongewone drukte en nu hij meer op zijn omgeving lette, bemerkte hij een gejaagde zonderlinge beweging in de straten. Overal stonden groepjes mensen met verschrikte gezichten te praten, anderen draafden één zelfde richting uit en een dof geheimzinnig geluid als van een naderend onweer drong hem in 't oor....

Er was blijkbaar iets aan de hand!

Jacob spitste de ooren en luisterde even naar 't praten van enkele vrouwen en onmiddellijk had hij alles begrepen... de woorden: fabriek - werkstaking, zeiden hem genoeg.

De torenklok speelde kwart, hij kon nog best een paar straten omlopen en voort holde hij op de Spoorlaan af.

Hoe meer hij naderde, des te rumoeriger werd 't in de straten - - een golvende menigte bewoog zich naar den kant van 't stationsplein en alle gesprekken betroffen 't onderwerp: werkstaking!

Wilde hij niet te laat komen, dan moest hij nu wel op zij af slaan.

't Kostte hem moeite, want een onverklaarbare angst bracht een benauwend gevoel in zijn borst - zijn verbeelding deed hem de verschrikkelijkste tooneelen voor oogen verschijnen - en waarom? Achter zich zag hij de straat vol mensen en in de verte klonk weer dat zware dreigende geluid...

Op school had hij geen aandacht - hij móést al maar aan die werkstaking denken en telkens rees 't beeld van zijn moeder voor hem op.

Dan trachtte hij flink te wezen, vroeg zich zelf af, wat zijn moeder met die werkstaking te maken kon hebben en toch - Jacob draaide zoo zenuwachtig in de bank dat de leeraar op moest houden....

Om vier uur holde hij weer den kant van de Spoorlaan uit - - hij wilde zijn moeder zien, eerder had hij geen rust.

Met moeite drong hij door de menigte heen, nog grooter dan om twee uur en na veel stompen en stooten bereikte hij 't stationsplein.

Daar schoolden de werkstakers samen, rustig afwachgend de bevelen der leiders.

Ze waren juist terug van een wandeling door de stad, zonder dat de politie hen in den weg was getreden.

Tal van banieren en schilden met opschriften staken boven de menschenzee uit.

Jacob, vastgekneld in den drom van nieuwsgierigen, kon niet verder, ondanks zijn vragen. Om hem heen hoorde hij de opmerkingen, begreep ze.

- Ze hebben groot gelijk, want die Keijzer moet de beest gespeeld hebben! 't Was een tiran en nou vertrappen ze 't langer.

- Hij drinkt immers zoo sterk? vroeg er een.

- Of die, en goed ook. Dat is natuurlijk de schuld van alles. Zijn broer, de andere Keijzer, hield de zaak goed aan den gang, 't volk was op hem gesteld, maar deze heeft alles verknoeid!

De mannen willen wraak, ze zijn opge-

wonden en met moeite houden de verstandigen ze kalm.

- Zijn dat allemaal werklui van Keijzer?
- Wel neen, 't is een algemeene werkstaking, zóó hebben ze meer kracht.
- Jonge jonge, als dat maar goed afloopt, er zijn altijd van die heethoofden, die de boel in de war sturen.

Jacob luisterde en weer zoo hevig kwam 't denken aan moeder, dat hij 't niet langer kon uithouden en besloot terug te gaan.

't Gerucht van de werkstaking was ook al doorgedrongen tot de familie Betuwe en Jacobs wegblijven werd daaraan toegeschreven. Bij zijn thuiskomst vertelde hij alles en toen gaf meneer hem een briefje, dat 's middags voor hem gebracht was door een der zusjes.

Een brandende gloed trok over Jacobs gezicht.... een zusje, niet moeder.

Hij maakte 't briefje open en las:

- Lieve jongen, laat meneer de politie waarschuwen, van avond willen ze ver-

schrikkelijke dingen doen. Wees jij voorzichtig hoor en blijf thuis. Je moeder.

Nauwelijks had Jacob deze zinnnetjes gelezen, of meneer Betuwe sprong driftig op, rukte 't briefje uit zijn handen en las 't over.

De woorden stonden netjes geschreven zonder fouten naast elkaar en bewezen, dat de schrijfster indertijd wel goed geleerd had.

- Ik ga direct! riep meneer uit, - we zullen straks wel eten!

Weg draafde hij naar 't hoofdbureau van politie, terwijl Jacob geheel ontdaan achter bleef. 't Scheen hem toe, alsof moeder meer had willen schrijven, maar 't voor hem achterwege liet.

Mevrouw vertelde hem van Mina, die zoo bang was van de drukte bij 't station. Een buurvrouw had haar meegenomen en moeder deed zoo vreemd en ze zou niet thuishkomen, daarom ging Mina met de buurvrouw terug. -

Jacob staarde voor zich uit, verband zoekend tusschen 't briefje en 't niet thuis

zijn. Hij kon zijn angst niet langer verbergen, een vaste overtuiging, dat moeder hulp nodig had, door een onbekende noodzakelijkheid gedwongen was mee te doen aan een betooging van vrouwen....

Eensklaps dacht hij aan zijn vader - als die - 't briefje sprak immers van verschrikkelijke plannen - Nollus de Reus zou er wel bij zijn en misschien moest moeder....

Jacob gooide zijn angst er uit, wilde zoo maar weghollen....

Mevrouw hield hem tegen met strenge woorden.

- Wat wou je doen? Je moeder is immers niet thuis! Wat wou je dan!

Je blijft hier, in elk geval tot meneer terug is. Misschien wil die met je onderzoeken, of je moeder gevaar dreigt. Jacob zag zelf in, dat hij dwaas zou handelen met weg te loopen en wachtte angstig de komst van meneer Betuwe af....

Nollus de Reus en zijn soortgenooten hoopten van de algemeene werkstaking gebruik te kunnen maken om een goeden slag te slaan.

En niet alleen zij, maar ook onder de werklieden zelf bevonden zich booze geesten, die de anderen ophitsten tot daden van geweld, om aan eigen belangen, aan wraaklust te kunnen voldoen.

Vandaar een sterke partij onder de ruim vier duizend stakers, die geweld wenschte te gebruiken, als de eischen niet ingewilligd werden. De leiders waarschuwdten wat ze konden, toch vooral den wettigen weg te blijven volgen, anders verloren ze immers alle recht en den zedelijken steun van vele burgers.

Maar enkele raddraaiers zagen in een oproer een heerlijk middel om zich zelf te verheffen of voordeelen te behalen.

Daarmee verbonden zich eenige gewetenlooze schurken, die niets minder op 't oog hadden dan plundering.

Zoo kon 't gebeuren, dat in 't geheim besloten was dien avond de fabriek in brand te steken, om dan in de verwarring de huizen van meneer Keijzer en andere rijke eigenaars te plunderen. Daarvan kwam Jacobs moeder niets te weten, alleen had ze uit de woorden van haar man begrepen, dat er dien avond gehandeld zou worden, afgerekend volgens Nollus.

Om misschien groote onheilen te voorkomen, zond ze Mina met 't briefje. Ze moest voor haar man mee helpen betoogen dien middag.

Om half zeven kwam meneer Betuwe thuis, zenuwachtig voor zijn doen en dus schenen er gewichtige redenen te zijn, die hem zoo hevig ontroerden.

- Ik heb den commissaris zelf gesproken en deze bleek al vrij wel op de hoogte van zekere plannen. Ze willen van avond een oproer verwekken, brand stichten, plunderen. Dwaze kerels, zoo bederven ze hun

zaak. De soldaten staan klaar, de huzaren rukken op 't eerste teeken uit en de burgemeester heeft cavalerie uit andere plaatsen ontboden. Ze zullen wijs doen om de heeren opruiers aan hun lot over te laten - de eerlijke flinke werklieden weten er misschien niemendal van en die worden waarschijnlijk 't meest getroffen. Kon ik de arme drommels maar helpen.

Meneer zat even in gedachten - toen in eens stond hij op en zei: - Ik ga er op uit, ik heb al eenmaal verkeerd gedaan door te zwijgen, nu zal ik handelen!

Jacobs heele houding werd nu een smeeking:

- Neem me mee!

Mevrouw hielp hem, vertelde van Mina, van Jacobs angst....

Meneer beloofde in de Spoorlaan te zullen hooren.... maar dât was Jacob niet genoeg. Hij begon hevig te snikken, smeekte mee te mogen gaan, hij voelde zich zoo vreeselijk ongerust over zijn moeder....

Meneer gaf toe, hij zou hem in de Spoorlaan brengen en anders bij zich houden.

Na inderhaast wat gegeten te hebben, vertrokken de twee, mevrouw en de kinderen in een zenuwachtige spanning achterlatend.

De avond begon te vallen, de avond van een zonnigen dag.

Buiten op straat heerschte in dit gedeelte der stad de gezellige woeligheid van een zomerschen Septemberdag - spelende kinderen, komende en gaande huismoeders, gerij van karren en wagens. Snel en zwijgend stapten meneer Betuwe en Jacob voort en hoe meer ze 't midden der stad naderden, des te grooter werd ook de drukte - gejaagd liepen de menschen rond, overal vragende en angstige gezichten - heele troepen regelmatig stappende agenten waren voorbij getrokken - de een wist van oproer, een ander van brandstichting te vertellen en onder de menschen kwam een vage onrust, 't geheimzinnig vreemde van al wat gebeurde, bracht angst en overprikkeling.

Op 't stationsplein verzamelden zich de stakers, besloten om een geweldige betooging te herhalen voor de huizen der patroons. Nu droegen ze doorschijnende doozen met zwarte letters....

Blijkbaar kwam meneer Betuwe te laat - een onafzienbare mensenmassa krioelde daar op die open plek tusschen 't station en de fabriek, nu nog beschenen door den gelen gloed der ondergaande zon. Volgens 't plan der leiders zouden de stakers in goede orde naar 't huis van meneer Keijzer en enkele andere fabriekseigenaars trekken om schrik aan te jagen - geweld te gebruiken lag volstrekt niet in hun bedoeling. Vandaar een geweldige verontwaardiging, toen 't gerucht de ronde deed, dat de tocht verboden was en de verschillende straten in de nabijheid dier huizen door een sterke politiemacht waren afgezet. Tegelijkertijd lekte er iets uit van de opgekommandeerde huzaren.

De eerlijke werklui, zich niet bewust van

eenige kwade bedoeling, voelden zich beleedigd, niet geloovend aan de verhalen van een samenzwering.

Heftige woordenwisselingen ontstonden tusschen de leiders en de commissarissen, die in alle bedaardheid zich van hun opdracht kweten: de stakers in hun eigen belang te bewegen om uit een te gaan.

Meneer Betuwe en Jacob drongen zich langs den huizenkant door de opeengepakte menschen heen met 't doel eerst in de Spoorlaan Jacobs moeder op te zoeken, maar er was geen doorkomen aan, niet dan uiterst langzaam schoven ze op en zoo bleven ze getuigen van 't toenemend lawaai. Woeste kreten stegen op, overal gisting en opgewondenheid.

De booze geesten deden hun werk, hitsten de zwakkeren op, schonken drank...

't Betere deel der stakers besloot te wijken en weldra ging 't van mond tot mond: Uiteengaan, naar huis!

Maar dat was olie in 't vuur bij de andere

partij en daar klonk 't sein: samensluiten, wachten tot 't teeken wordt gegeven, als 't donker is!

Maar hoe dan ook, er kwam beweging, meer ruimte en van die gelegenheid maakten ook meneer Betuwe en Jacob gebruik om door te schieten.

Langzamerhand trokken groote troepen mannen af, zachtjes aan drongen de bereden agenten de massa nieuwsgierigen terug, maar duizenden bleven en zonderlinge benden weken wel, maar volgens een beraamd plan naar de fabriek, terwijl in dien tusschentijd zich weer andere honderdtallen verzamelden op afgesproken plaatsen, afwachgend 't sein!

Heel de stad hulde zich in 't grauwe nachtkleed, niets meer dan een lichte gloed in 't Westen - de straatlantarens bleven uit.

Eerst nu, bij 't slaan van achten, bereikten meneer en Jacob 't huisje van diens moeder - door 't venster scheen geen licht en na een herhaald geklop kwam er ook geen antwoord.

- Moeder is weg! stotterde Jacob.

Een buurvrouw opende haar deur en staande in de lichtplek voor haar woning vroeg ze: - Zoekt u vrouw Schiferi? Op 't toestemmend antwoord zei ze:

- Die is van middag al weggegaan met haar man! 't arme schepsel kon haast niet op de beenen staan van angst en zwakte; ze moest meedoen, aan al die spektakels en nu is ze nog niet terug, och heere, wat zal er gebeuren!

Meneer Betuwe bedankte de vrouw en keerde naar 't stationsplein terug, nu geheel zwart met de lichte transparanten van enkele groepen.

- 't Zal wel loslopen, Jacob, - ze merken wel, dat er met geweld niets te beginnen valt.

- Zegt u dat wel meneer..

Verbaasd keken Jacob en zijn pleegvader om en herkenden Belze, die beleefd zijn pet afnam.

Meneer Betuwe knikte en vroeg:

- Jij daar Belze, had je niet mee moeten doen, wordt nu je patroon niet genoeg gestraft door den schrik en de schade?

- O meneer, zwijg er van, ik heb hooren vertellen, dat hij buiten zich zelven is van angst en woede. Als een krankzinnige moet hij geraasd hebben en niets beters weet hij te doen, dan maar te drinken.

Hij wordt misschien nog zwaarder gestraft dan ik.

- Gaat 't goed tegenwoordig, Belze?

- O meneer, uitstekend, ik zal nooit vergeten wat u voor mij...

- Jawel, jawel! 't Schijnt goed af te loopen van avond! Had jij soms iets gehoord van brandstichten en plunderen?

- Ja zeker! ik heb voor zeker hooren vertellen, dat er vreeselijke dingen zouden gebeuren en - ze hebben me zelfs willen overhalen mee te doen, omdat ze nog iets van vroeger wisten...

Ik heb ze handig de deur gewezen en toen dreigden ze me.... daarom heb ik

de kinderen weggebracht en zelf zwerf ik op straat, want ik geloof wel meneer, dat er wat gebeuren zal! Er is een troep schurken, die 't geweld plegen willen doorzetten voor zich zelve. Ik heb 't mijn plicht gevonden, de politie te waarschuwen....

Fluisterend sprak hij die laatste woorden. Meneer greep hem bij den arm en zei:

- Jij, heb jij ze gewaarschuwd!

- Ja meneer!

- Dan deden 't wij beiden, Belze!

- U?

- Ja, en God gave, dat ik méér kon doen en de onschuldigen, zij, die meegesleept of bang gemaakt zijn, wist te behoeden voor mogelijke gevolgen.

- Ik heb alles gedaan, meneer!

- Dat is braaf, Belze!

- Ik heb de leiders geschreven, ik heb met zoovelen gesproken, maar een sterke meerderheid, de drinkers, meneer, willen niet luisteren, ze zullen ten onder gaan en toch nog zoovelen meeslepen.

Jacob luisterde naar 't gesprek, maar met voortdurend zoekende oogen.

Waar was zijn moeder, zou haar geen kwaad gedaan worden! Er was iets in hem, een voorgevoel, dat hij ze straks zou zien, alsof ze vlak bij was...

En rondzoekend dacht hij ook aan Lizeke, aan mevrouw Olthuijze, meneer van Ungen - al de gezichten zag hij tegen de zwarte lucht in.

Plotseling barstte er een wilde angstkreet uit duizend keelen los....

Jacobs oogen sperden zich wijd open.... Dáár - daar ginder.... een roode gloed - brand!.... een vlam.... een zee van vlammen.... de fabriek! Meneer Betuwe stond aan den grond genageld, bleek van ontzetting.

- Tòch, tòch!

In één oogenblik sloeg de brand aan vier kanten uit - hemelhooge vurige tongen, kronkelend tusschen de zwarte dikke rookkolommen.

Een wilde dolle drang van mensen! De fabriek in brand - dat was een sein!

Ja, 't was 't afgesproken teeken en nu, in de onbeschrijfelijke verwarring, door de duisternis begunstigd, trokken de boosdoeners op hun doel af....

Meneer Betuwe kwam eindelijk tot bezinning, greep Jacob beet en volgde den onstuimigen mensenstroom.

- Weg van hier!

Jacob had alle spraak verloren, zag niets dan de vuurzee daar voor zich, meende zijn moeder te zien....

Willoos sleepte zijn pleegvader hem mee, zelf verpletterd door den onverwachten schok.

Waren dan de politiemannen zoo nalatig, de schurken zoo slim!

Vergeefs kwelde hij zich met honderden gedachten en de schrik sloeg hem om 't hart bij 't denken aan wat volgen zou.... plundering.... moord!

- Weg van hier!

Een verstikkende rook sloeg op 't stations-

plein neer, een ruw gegil, wanhoopskreten stegen omhoog.

Tot elken prijs wilde meneer Betuwe met den jongen weg komen, hem verdere tooneelen besparen, maar helaas!

Tegenstrijdige bevelen van de politie en van den bevelvoerenden commandant der huzaren veroorzaakten een paniek.

Van twee kanten werden de menschen opgedreven, vonden geen uitweg, drukten elkaar te pletter....

Met bovenmenselijke inspanning bereikte 't tweetal den boomenkant, zette zich schoor, worstelend om 't leven.

Zinneloos wrongen de menschen tegen elkaar in, blind door doodsangst - een vechtende troep beesten, beschenen door den hevigen gloed der brandende fabriek.

Enkele honderden aan den kant van 't station vonden den eenigen uitweg, door 't gebouw over de spoorlijn.... en nu er eenmaal een kans tot vluchten was, volgden er meer de wijkenden in 't station. -

Er kwam verademing!

De politie en de cavalerie bemerkten ook de domme manier van drijven en eindelijk kon de menigte ontkomen - 't stationsplein werd schoongeveegd.

Meneer en Jacob, beiden ontdaan en knikkend in de knieën, konden bijna niet meer. Belze waren ze al lang kwijt geraakt. Zonder nadenken sloegen ze den weg in naar huis, meegesleept door den stroom.

In de stad, waar overal de schrik was neergeslagen bij 't zien van den geweldigen brand, verdrongen zich duizenden nieuwsgierigen, ondanks hun angst op straat gelokt.

Plotseling verspreidde zich de tijding:

- De stakers bestormen 't huis van meneer Varenberg in de Oosterstraat.

En werkelijk - 't plan werd stipt uitgevoerd....

Een troep van zeshonderd mannen bestormden 't huis van den rijken fabriekseigenaar, vernielden alles, roofden en staken er toen den brand in....

De daar aanwezige politie bleek onmachtig de plundering te beletten - er vielen dooden.

Na 't huis van Varenberg moest de woning van Kruistens er aan gelooven en opgewonden door 't succes trok een woest gillende troep door de straten, alles voor zich uitjagend. Meneer Betuwe en Jacob kregen die bende in den rug, zochten vergeefs te ontsnappen, links en rechts vonden ze een levende muur. Maar thans rukte 't paardenvolk in snellen rit nader, om door een ontzettende charge 't oproer in eens den kop in te drukken.

Voort! naar 't Oostplein!

Een wilde vlucht van menschen volgde - ieder trachtte zich te redden, maar duizenden moesten ondanks zich zelven mee, vonden zich op 't plein vlak bij 't huis van Kruistens, zonder te weten hoe ze er kwamen. De stakers, woest door drank, begonnen den aanval, maar een charge der huzaren wierp ze uit een, dreef ze terug, opgejaagd door de steigerende paarden en de sabelhouwen der soldaten.

Meneer en Jakob hadden een zijstraat bereikt, geloofden zich al veilig, toen plotseling een stroom van vluchtende stakers de straat in stoof, achtervolgd door de huzaren.

In die straat hoopten de vluchtelingen een schuilplaats te vinden, maar 't was te laat...

Ze hadden geen tijd meer om 't volkskoffiehuis binnen te komen - slechts een deel wist zich te bergen.

De officier eischte allen op, luid schreeuwend...

Nu gebeurde er iets vreemds!

Plotseling, toen de huzaren blindelings met hun sabels de glazen insloegen, verscheen er aan den anderen kant der straat een nieuwe troep vluchtelingen, op hun beurt opgejaagd en dus nu tusschen twee vuren.

Onder hen bevonden zich vrouwen... Een gehuil van haat en woede steeg op - er werden steenen geworpen - wilde kerels vlogen tegen de paarden op, beten ze in den nek, trachtten de soldaten naar beneden

te trekken. Deze moesten zich wel verdedigen en sloegen er op in....

Daar stonden de vrouwen, waarvan de meesten krijschten en gewapend waren. Ze vielen als furiën op de soldaten aan. Eén van haar, een bleeke vrouw, deed niet mee, werd voortgestompt, vooruit geduwd...

Jacob, weggerukt van meneers zijde, vluchtend met de mannen mee, zag die vrouw.... een huzaar, die zijn sabel ophief....

Een kreet - een sprong - een houw....

Een kreet - een sprong - een houw.... Blz. 292.

- Moeder, moeder!

En stervend viel Jacob neer - de vrouw bleef ongedeerd.

De strijd was gauw beslist, 't oproer bedwongen. Meneer Betuwe had zich gered onder een bordes, geholpen door den knecht.

Nu de straat leeg was, zocht hij zijn kleinen beschermeling, een weinig ongerust. Daar vond hij een weeklagende vrouw, geknield bij 't lichaam van een jongen - ze trachtte 't bloed te stelpen uit een gapende wond, dwars over den schouder en de borst.

Meneer keek toe... hij!... was 't Jacob?...

Hij bukte zich, herkende de moeder, slaakte een kreet, zag den armen jongen badend in zijn bloed...

- Jacob leefde nog - even sloeg hij de oogen op - een onbeschrijfelijke glimlach vloog over zijn gelaat, toen hij die twee herkende: zijn moeder en zijn pleegvader.

- Moeder gered... zorg voor moeder... En eensklaps barstte meneer Betuwe los, overstelpt door 't vrééselijke - in een oogenblik herinnerde hij zich alles van dat jonge leven: - Paljas - de vader - de school - de toekomst - daar lag alles vernietigd.

En overweldigd door de verschrikkelijke gedachte, boog hij zich voorover en fluisterde:

- Ik zorg voor haar en voor allemaal, lieve, beste jongen! - En hevig snikkend kuste hij hem in dit heilig oogenblik op 't voorhoofd, als een plechtige belofte.

Toen sloot Jacob de oogen - nog even

kwam er van zijn lippen: - Dank u... lieve moeder... meneer...

Nu viel zijn hoofd slap terug in meneers arm - een rustige trek kwam op 't gelaat van den edelen jongen en zoo verliet hij deze wereld, die hem zooveel beloofd had... de drank alleen was de vloek van zijn leven geweest.

Arme Paljas!